

Yıllık Edebiyat Dergisi

Sayı:2

19 Mayıs 2023

GÖNÜL MERCEĞİ

CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINA
ULAŞMANIN GURURUYLA

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

KEPEZ ÇOK PROGRAMLI

ANADOLU LİSESİ

GÖNÜL MERCEĞİ

Gönül Merceği

Kürecikte Doğan Deruni Kalp Ezgisi

Yıllık Edebiyat Dergisi

2023 Sayı: 2 19 Mayıs

Yayıncı Kuruluş ve Sahibi

Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Adına Sahibi

Dr. Erdem SEVİMLİ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Dr. Erdem SEVİMLİ

Genel Yayın Yönetmeni

Bülent ÇEK

Editör

Bülent ÇEK

Yayın Kurulu

Dr. Erdem SEVİMLİ/ İnci NACAR /

Mehmet Ali ORHAN

Yazı İşleri

Dr. Erdem SEVİMLİ

Tasarım İnci NACAR

bessey1948@outlook.com

Adres

Kepez Mah. Şerolar Kepez Küme evleri No:26 Malatya/Akçadağ

İletişim

<https://akcadagkepezpal.meb.k12.tr>

Basım Yeri

ONLINE DERGİ

ISSN

2822-4447

Yayın Türü: Ulusal Süreli Yayın

Ticari amaçlı yayın değildir. Her hakkı mahfuzdur. Bu yayının hiçbir bölümü yayıncının ve Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Müdürlüğü'nün izni alınmadan kopya edilemez. Dipnot vermeden alıntı yapılamaz. Elektronik, mekanik, fotokopi vb. yollarla kopya edilemez ve yayımlanamaz.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

GÖNÜL MERCEĞİNİN İHTİVA ETTİKLERİ/İÇİNDEKİLER

Gönül Merceğinden Dökülen İlk Söz 7

Gönül Merceğinden Bir Tarihçe: Okulumuzun Yeni Binası 9

100. Yıla Koşan En Güzel Ekim - Şiir 12

Bir Bedel İster Kardeşliği Taşımak - Hikâye 14

Değersizlik Algısında Çırpınış - Şiir 18

Bazı Ayet Ve Hadisler Işığında Peygamberî Ahlakın Adalet Ve Ahlak İle Belirginleşen

Yönlerine Eğilme k- Söyleşi 21

Yanlış Üslup, Doğru Sözün Celladıdır - Deneme 27

Güneş Işığının Erişebildiği Uzaklık: Gönül Dehlizleri- Hikâye 28

Peşinden Sürüklenen Umut - Şiir 33

KADİM BİR GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İDEAL AHLAK VE ADALET – 1. Makale 35

DİVAN ŞİİRİNE SEVGİYE DAYALI BİR YAKLAŞIM-GÖNÜL MERCEĞİNDEN

DİVAN ŞİİRİNE SEVGİ – 2. Makale 43

TÜRK TASAVVUFUNUN SERÇEŞMESİ YUNUS EMRE'DEN MANEVİ ESİNTİLER -

3. Makale 53

Aşk Olsun -Deneme 61

AHİLİK TEŞKİLATI VE SOSYAL KÜLTÜREL HAYATA ETKİLERİ – 4. Makale 62

GÖNÜL MERCEĞİNE YANSIYAN ASRIN ACISI: MALATYA DEPREMİ 77

GÖNÜL MERCEĞİNDEN BİR DEPREM EZGİSİ - Şiir 84

GÖNÜL MERCEĞİNDEN KADİM SANATKÂRLIĞA YÖNELİŞ: MALATYA'NIN İLK
VE TEK AHŞAP OYMA USTASI HAYRETTİN ORMANCI İLE BİR SÖYLEŞİ 86

Su Kullanımı ve Suyun Yaşamsal Önemi – Deneme- 97

Sportif Başarı Öyküleri-2 Haber Yazısı 98

Bir Bilimsel Başarı Öykümüz –Haber Yazısı 2 99

Kitap Köşesi- 100

GÖNÜL MERCEĞİ

*“Erkek ve kadına, oğul-kıza ilim farz dedi,
"Taleb ül-ilmî farizatun" deyip Rasul söyledi,
"Ma yecüzu bihis-salat" ilim zaruri,
Diri varsınız, ta ölüne dek okuyun, dostlar”*

AHMET YESEVİ

“İlim öğrenmek erkek- kadın tüm Müslümanlara farzdır”

HAZ. MUHAMMED (S.A.V.)

“İlim bahçesi, cennet bahçesidir”

HZ. ALİ

“İlim ile ileriye, din ile doğruya, sanat ile güzele gidilir”

PEYAMİ SAFA

“İyiliğin bilgisine sahip olmayana bütün diğer bilgiler zarar verir”

MONTAIGNE

“Sevginin gücünün, gücün sevgisini geçersiz kıldığı gün, dünya barışı bilir”

MAHATMA GANDHİ

“Gördüğünü herkes sever, sen onda görmediğini bulacaksın. Eğer gerçek aşk istiyorsan; Ten'e değil, kalbe dokunacaksın”

BOB MARLEY

“Her insan yanlış yapabilir ancak sadece büyük insanlar yanlışlarının farkına varabilir. Olgun bir adamı dost edinmek isterseniz eleştirin, basit bir kimseyi dost edinmek isterseniz övün”

MEVLANA

“Millî ahlâkımız, medeni esaslarla ve hür fikirlerle beslenmeli ve güçlendirilmelidir”.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Ey Türk Gençliği!

Bizinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinedir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsalt bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir gallibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk
20 Ekim 1927

GÖNÜL MERCEĞİ

Gönül Merceğinden Dökülen İlk Söz

Sözün ve ifade etmenin gücü her devirde geçerliliğini korumuş, günümüzde ise neredeyse tek geçer akçe hâline gelmiştir. Bu bağlamda sözü yazıya dökerek daha etkili ve kalıcı hâle getirmek için, yaklaşık bir yıl kadar öncesinde Okulumuzda bir grup edebiyat heveslisi arkadaşın müşterek fikirleri çerçevesinde ulusal çapta kapsamlı bir Edebiyat dergisi çıkarma kararı verildi. Şu an bu çalışmalar ikinci sayısını/meyvesini vermiş bulunmaktadır. Bu maçla mademki bu topraklar nice sözü gönülden, deruni bir ezgi şeklinde dökmüş ve ozanların, büyüklerin dilinden bize ulaştırmışsa derginin adı da bu doğrultuda olmalı diye düşünüldüğü için bu adla çalışmalarımız devam etmektedir. Her biri titiz bir çalışma ve çabanın ürünü olan yazıların bir mercek titizliği ile gözden geçirilmesi ve bu işe gönülden girişilmesi **"GÖNÜL MERCEĞİ"** adı uygun görülen dergimiz bugün **2 YAŞ'**ında.

"Güllü dibâ giydin amma korkarım âzâr eder;

Nazeninim sâye-i hâr-ı gül-i diba seni" (Nedim)

Dergimiz bu sayısında çok sayıda şiir, makale, deneme, sohbet yazıları ile bir "ahlak mecmuası" ya da "değerler manzumesi" olarak hazırlanmıştır. Her eser özenle seçilmiş ve redakte edilerek dergimize aktarılmıştır. Her satırı ilim, ahlak ve veciz anlamlı sözlerle, kuvvetli bir edebî söylem diliyle oluşturulan eserlerin ülkemiz eğitimine faydalı olacağı ve devamlılığı sağlayacağı gün gibi aşikârdır. 18. yüzyıl Divan şairimizin en önemli şairlerinden Lale Devri'ne hayat veren Nedim'in yukarıdaki beyti sevgiliye nezaketle dokunmanın ve onu zarafetle sevmenin asırlık numunesidir. Beyitte şair, *"Nazlı sevgilim, güllü ipek elbise giymişsin, ama elbisenin üzerindeki güllün dikenin gölgesinin seni inciteceğinden korkarım"* diyor. Bu denli eşsiz bir incelikle örülmüş altı asırlık mazisiyle zengin bir geçmişi bütünleyen Divan şiirimizi gençlere sevdirmek amacıyla bu sayımızda cihan padişahı ve ilk Divan sahibi şair Avnî, yani Fatih Sultan Mehmet'in üç mükemmel manzumesini ele alıp yorumladık. Ayrıca, gençlerin 21. yüzyılda her geçen gün daha geçer akçe hâline gelen "ahlak ve adalet" gibi üstün değerlerin de bilincinde olmaları amacıyla bu konuda iki adet makale de bu sayıya eklendi. Esnafların Piri Ahi Evran'ın dürüst ticaret, peygamberi ahlak ve temiz bir gönülle kurumsallaştırdığı Ahilik ile ilgili de bir makale daha eklendi. Hikâyelerimizin konusu da ahlaki bilinç, yardımlaşma ve güzel muamele gibi önemli faziletleri içermektedir. Tüm bu yazılarla evrensel manada da yol göstericiliği yazdıklarımız üzerinden yapma amacı güdüldü. ***Dergimizin bir ahlak mecmuası hâlini zenginleştirilmesinde 1 adet deneme ve 1 adet şiirle katkıda bulunan Aydın/Çine Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Edebiyat Öğretmeni Sayın Aslı DUMAN Hanımefendi'ye ve öğrencisi Tuncay TAŞKIN'a çok teşekkür ediyoruz. Okuyan ve düşünen bir nesil olma ülkümüze çok büyük katkı sağlamışlar, yolumuzu aydınlatan ışığa hararet vermişlerdir.***

Ahlaki erdemlerle çıkılan yolculukta, dergimizin bu sayısında çok sayıda şiir, hikâyeler, bir sohbet yazısı, dört âdet makale, bir kitap değerlendirme ve eser kritiği, Okulumuzun sanatsal ve sosyal etkinlik ve faaliyetlerini içeren inceleme yazıları bulunmaktadır. Derginin her aşamasında akademik bilgisi, detaylı tespit, analiz ve incelemeleri ile her şiiri ve diğer türlerdeki yazıları sedefteki inci misali

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

gün yüzüne çıkartmada Okul Müdürümüz Dr. Erdem SEVİMLİ'nin katkıları bulunmaktadır. Hikâyeden, şiire, sohbet ve denemeden, makaleye kadar geniş perspektifte oluşturduğumuz bu yazıların hepsi, Kürecik Çok Programlı Anadolu Lisesi idareci, öğretmen ve öğrencilerinin derunî, yani kalbinden doğan duyguların ve küçük dimağlarına sığdırdıkları değerli fikirlerin eseridir. Bir halıya nakşeder gibi gönül dünyasına sözle kazanmış, imbikten damıtılarak kayısı suyu misali kokusuyla herkes nasiplensin diye gül bahçemizin, gönül bostanımızın fideleri misali siz okuyucuların beğenisine sunulmuştur. Bu nakışı gözlerinizle, bu kokuyu dimağınızla, fideleri ise gönül okşayan kalbinizin güzellikleriyle tartıp, düşünce ve sorgulama terazisine koyacağınızın ayırında ve inancındayız. Bu inançla, Kürecik'ten doğan her biri bir kalbin derunî dünyasında gömülü olan bu güzel yazıları, ikinci kez dikkatlerinize sunmanın haklı gururunu yaşıyorum.

Bu sayımızda ayrıca **Malatya'nın ilk ve tek ahşap oyma ustası Hayrettin Ormancı** ile bir söyleşi gerçekleştirmenin de derunî sevincini yaşamaktayız. Kadim sanatkârlığın ürünü olan Ahşap Boyama sanatını Malatya özelinde ve Türkiye gerçeğinde gözler önüne seren söyleşi için sanatkârimize başarılar diliyor, hayırlı ömürler temenni ediyoruz.

Kitabımızın sonunda çocuklar ve gençler için yeni çıkan faydalı kitapların verildiği bir bölümle dergimizi sonlandırmış olduk. Cumhuriyetimizin 100. Yılında Edebiyat dergimizin 2. sayısını yayınlamanın haklı gururu ile kapak görselimizi Cumhuriyetimizin temellerinin atıldığı 1. TBMM binamızın bulunduğu (Şu an Müzedir) Ulus'ta bulunan Zafer Anıtı'nın görselini verdik. Nice Zaferlere ulaşılması dileğiyle diyor, okuyucularımıza ve camiamıza hayırlı olsun dileklerimizi iletiyorum. Yaşadığımız deprem nedeniyle burkulan yüreğimize ancak güzel bir söz, güzel bir dokunuş merhem olabilir. Bu nedenle dergimize Malatya depremi ile ilgili derunî yönlerimize dokunan ve görsellerle desteklenen bir yazı ev şiir de ekledik. Umarız bu felaketler bir daha yaşanmaz ve en az zararla atlatılabilir bir teknolojik ve inşai bir yapı kurulur diyor, ölen vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet kalanlara sabır diliyoruz.

Okulumuzun bilimsel seçkilerini de içeren ve okulumuzdan haberleri de ihtiva eden dergimiz, sadece Okulumuzun değil, "ahlak ve adalet" bağlamında değerleri ön plana alarak evrensel değerlere de ışık tutacak şekilde hazırlanmıştır. Biz, her balığın denizin içerisinde olduğu hâlde denizden haberdar olmayacağının bilinciyle **GÖNÜL** denizimizden **Derunî** bir **MERCEK**'le inceleyip gün ışığına çıkarttığımız **Kalp Ezgileri**'mizi bir sazın tezenesinden döker misali aydınlığa çıkartmış bulunmaktayız. Erenlerin himmeti, Yunus'un Taptuk'a yürüdüğü dürüstlüğü, Mevlana'nın engin aşk ve sevgisi ile Hacı Bektaş-ı Veli'nin Horasan'dan getirdiği ilim meşalesinin aydınlığı ile sizleri selamlıyorum. Gönlünüzden ilmin fazilet ve feyzi eksik olmasın diyor, iyi okumalar diliyorum. Yeni çalışmalarda daha iyiye, güzele ve daha aydınlık bir geleceğe yürüyeceğimiz inancını kalbimin derinliklerinde muhafaza ediyorum. Okuyan, sorgulayan ve geleceğini ülkemizin parlak mazarından getirdiği güçle ilerletip olgunlaştıran nesiller olmayı ve bu bilinçle hareket etmeyi arzuluyor ve

GÖNÜL MERCEĞİ

çabalıyorsunuz. Sizleri altı asırlık mazisiyle Divan şiirimizin aşk denizinden seçtiğimiz güzel ve manidar beyitlerle selamlıyorum. Derin bir ilim, temiz ve saf bir aşk, ulvi bir lezzetle hayata bakmanızı, gönlünüzden sevgiyi eksik etmemenizi ve **DERUNİ** bir **MERCEK**'le onu sürekli inceleyip diri tutmanızı, tüm insanlığa bu diriliğinden pay ayırmanızı ve hoşgörü iklimini yaşantınıza mihver edinmenizi diliyorum. Selam ve dua ile.

“GİTDÜN ammâ kodun hasret ile cânı bile

İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile” (Neşâti)

Haddeden geçmiş nezaket yâl-ü bâl olmuş sana;

Mey süzölmüş şişeden, ruhsâr-ı âl olmuş sana” (Nedim)

“Aşk mıdır ki, can-ü dil mülkünü yağma eyleyen;

Aşk mıdır sinem içre gelip de cân eyleyen”

(Muhibbi - Kanuni Sultan Süleyman)

“Bir nefes didâr için bin cân fedâ itsem n'ola?

Nice demlerdür esir-i iştiyâkıdur gönöl” (Nef'î)

“Arz-ı hâl etmeye cânâ seni tenhâ bulamam,

Seni tenhâ bulacak kendimi aslâ bulamam” (Ulvi)

“Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakküt ne bilir;

Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç sâ'at” (Sâbit)

Dr. Erdem SEVİMLİ

Okul Müdürü

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Gönül Merceğinden Bir Tarihçe: Okulumuzun Yeni Binası

Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi, Kürecik yöresinin merkez köyü olan Kepez'dedir. Okulun adı, bulunduğu yerden dolayı, Malatya ve Akçadağ'da Kepez'den daha çok Kürecik olarak bilinmektedir. Kürecik, Malatya'nın batısında, Akçadağ ilçesine bağlı, yaklaşık 30 köyden oluşan bir yöre/bucaktır. Kürecik, sadece coğrafi bir yer ismi olarak değil, yörenin inanç – kültürünü de içeren bir anlam çağrışımına sahiptir. Yöre, karasal iklimin etkisi altındadır. Bu yönü ile ilçe ve il merkezinden çok farklıdır. Kürecik yöresinin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Köylerden büyük oranda büyükşehirlere ve yurt dışına göç olmuştur. Bu nedenle Kürecik ve çevresindeki tek ekonomik kaynak, kayısı bahçelerinden elde edilen gelirdir. Bölgede çok miktarda alıç ağacı da mevcuttur fakat ekonomik anlamda herhangi bir değeri yoktur. Kürecik'te sosyal hayat, kayısı bahçelerinin günlük yaşamdaki etkisi üzerine şekillenmektedir. Merkez köyü Kepez, Kürecik köylerinin toplandığı, bir konuma sahiptir. Şimdi sadece iki okul bulunsu da geçmişinde hemen bütün köylerinde ilkokul bulunan Kürecik, eğitim öğretimin önemsendiğı bir yapıya sahiptir.

1968 yılında ortaokul olarak eğitim öğretime başlayan okul, Kürecik yöresinin merkez köyü olan Kepez'dedir. 1978'de açılan lise binası 2021 Elazığ depreminde verilen yıkım kararı ile yıkılmıştır. Bunun üzerine devreye büyüklerimiz girmiş, okulumuz 2022-2023 eğitim yılının ikinci döneminde yeni yapılan binasında eğitim öğretime başlaması için bina tamamlanmıştır. Binamızın bazı eksiklikleri oluştuğı için 2023-2024 eğitim yılında eğitim-öğretime geçmesi kararlaştırılmıştır.

Binamız tek katlı 4 derslik, kütüphane, müzik sınıfı, bilişim ve teknoloji sınıfı, laboratuvar, jeneratör odası, kazan dairesi, bahçede modern halı saha olmak üzere öğretmenler odası, müdür ve müdür yardımcısı odaları, arşiv, ses geçirmez niteliğı ile modern konferans salonu ve etkinlik sınıfı şeklinde çok boyutlu olarak düzenlenmiştir. Okulumuzun yeni binasının eğitim öğretime kavuşmasında katkıda bulunan başta önceki İl Mili Eğitim Müdürümüz Battal KANBAY'a ve diğer tüm devlet büyüklerimize teşekkür ediyoruz¹.

¹ Okulumuzun yeni binasına dergi basıldığı sırada henüz geçilemediğinden fotoğraf verilememiştir. Bir sonraki sayımızda Okulumuza kavuştuğumuzda bu tahassürü söz ve görsel ile yazıya dökmekten onur duyacağız.

GÖNÜL MERCEĞİ

GÖNÜL MERCEĞİNE KONUK BİR EZGİNİN DİLİNDEN

Veda Makamı

Bu bir veda makamı şimdi.

Taşınıyorsun şarkılardan, şiirlerden,

En kötüsü uzayıp giden gecelerden.

"Benzemez kimse sana" da

"Benim halim çok acı"

Şimdi saatler seni vurur diye korkarım.

Bozuk bir saat olup yüreğim sende durursa kazara.

"Bülbülün çilesi yanmamış güle".

Belki seni çok özlerim.

Kokun gelir kokladığım her çiçekten,

Adın çalınır kulağıma sabah rüzgârının sesinde.

Belki ben de uçan kuşlarla selam gönderirim:

"Gözlerinin içine başka hayal girmesin"

"Kimseye etmem şikâyet"

"Kaderim bu böyle yazılmış yazım".

Sensizlik kalmış bana da neylersin.

"Uzayan yollara neden inandın?"

O yollar ki dönülmez,

O yollar ki tehi,

O yollar ki ayrılığa çıkar.

"Sen tükenme beni bitir" gittiğin yerde.

Bırak da aşk derdiyle hoş bir ben olayım.

"Duydum ki unutmuşsun gözlerimin rengini"

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Bunu da hoş görürüm de
“Öyle dudak büküp hor gözle bakma,
Bırak küçük dağlar yerinde dursun”
Kendimden geçerim de bir senden geçmem.
Sen de geçmezsın benden,
Benim geçtiğim yerden.

“Her akşam güneşin battığı yerden
Gözlerin doğuyor gecelerime”
Ve ben
Gecelerce yanarım derdime
Şimdi sen söyle sevdiğim
Neyleyim,
“bir ihtimal daha var,
O da ölmek mi dersin”

ASLI DUMAN²

² Aydın Çine Muhsin Kalkan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Edebiyat Öğretmeni

ŞİİRLE VEFA EZGİSİ SEÇKİLERİ

100. Yıla Koşan En Güzel Ekim

Duvardaki heybetiyle canlandı,
Koskoca büyüdü gözleri Sarı Dev'in,
Her çerçevesi demokrasi çiçekleriyle bezendi
100. yıla koşuyordu doludizgin şanlı Cumhuriyet'i
Sınırsız bir koşu...

Ankara sırtlarında tomurcuklanıyordu en güzel çiçek,
Kalplerimizi en güzel mevsim ısıtıyordu,
Bağımsızlık baharında kazınıyordu kalplerimize adı,
Mustafa Kemal diyordu her ağaç,
Her kuş, her beden, her çocuk,
Haykırıyordu al yıldızlı bayraklar bağımsızlığı
Bir müjdeydi Cumhuriyet.

Göndere çekilen her bayrakla,
Selam veriyordu kahraman Türk ulusuna,
Bugün benim diyordu göklere,
Şehit kanıyla boyanmış al sancağıyla,
Arşı kucaklayıp,
Kutlu Peygamberin miracına yürüyordu Cumhuriyet.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Bahçeler, yollar süsleniyor bugün,
Kocatepe'den İzmir'e akıyor yine şanlı ordu,
Eylül sarısı, Mehmet'in kınalı ellerine kesmiş,
Al bayraklar donatmış yurdumun her yanını,
Bucak bucak, köşe köşe dalgalanıyor Cumhuriyet,

Bugün en kutlu ve güzel bayram,
100. yıla koşuyor en güzel Ekim,
Türk küheylanı sırtında koca Sarı Dev'i taşıyor hâlâ,
Ve yüreği bağımsızlıkla tutuşan milleti,
Selam veriyor yine Edirne'ye, Kars'a,
Şam'a, Afrin'e yol buluyor al bayrak,
Kuşatıyor her beldeyi,
Gökleri yerli ve milli jetler kaplıyor,
Bugün koca resim 99. Yaşında,
Yüreklерimizde naçiz değil payidar kalacak,
Unutulmayacak,
Unutturmayacağız,
Bu şanlı armağanı,
Kalplerimizde yaşatacağız.

Ali Baran POLAT-11/A

HİKÂYE VADİSİNDEN SEÇKİLER 1

Bir Bedel İster Kardeşliği Taşımak

Bir toz bulutu gibi bozkırın üzerine inen sis, geceyi beyaza kesiyordu. Çevrede kıpırdayan tek nesne yok gibiydi. Yol boşlukta sallanan bir lamba gibi kıvrılıp gidiyordu. Uzak kum tepelerinin üzerinde bir dam ağır aksak ilerliyordu. Nefes nefeseydi. Sanki peşinden düşmanları kovalıyordu. Göğüs kafesi inip çıkıyordu. Bir çırpıda koşarak düzlüğü indi. Karşıdaki ağaçlara doğru yürüdü. Korkuyor gibiydi. Ağaçlara yaklaştığında sesini yükseltti:

- Şeyho, neredesin, çık ortaya.

Sesi, ağaçların arasında yankılanıp kayboldu. Çıplak taşlara çarpa çarpa boğuk boğuk bir ses, karşıdan gayr-i ihtiyarı çıkıverdi:

-Hamo, burdayım. Bir an kaybettim seni zannettim, dedi. Ağaçların arasından silüeti beliren adam 40 yaşlarında idi. Siyah, dağınık, kıvrır kıvrır saçları vardı. Ön kâkülleri çenesine doğru dökülür vaziyetteydi. İki adam yaklaşır, sarıldılar. Hamo, denilen adam, epey uzun boyluydu. Kollarıyla Şeyho'yu sanki sırtını kaybedercesine sıkıca sarmıştı. Üzerinde muz yeşili bir mont vardı. Uzun çizmeleri, bir su işçisi misali dizlerine kadar uzatmıştı. Gözlerinin birisi hafif içine çöküktü. Bu hâliyle korkunç bir görünüme sahipti. Sıkıca sardığı kolları ahtapot gibiydi. Adam kurtulmaya çabalıyor, ama Şeyho, onu bırakmıyordu. Sonunda iki yorgun beden gibi kolları aşağıya düştü. Ayrılmışlardı.

Gece karanlığında ikisinin silüeti zar zor seçiliyordu. Zifiri karanlığı bir anda şimşek gibi çakan iki göz aydınlattı. Bir at doludizgin koşarak geldi. Hamo'nun yanında durdu. Yeleleri altın gibi parlıyordu. Çevreyi kokluyor, etrafında dönüyor, Hamo'ya sürtünüp geri çekiliyordu. Yalnız sapaşağlamdı, bir kusuru yoktu. Hamo, onu at pazarından almıştı yıllar önce. Atı görünce çok beğenmiş, satıcıyla sıkı bir pazarlık sonucu ancak alabilmişti. Başlangıçta huysuzdu at. Birkaç kez Hamo'yu üzerinden atmıştı. Ama vicdanlıydı da. Tekrar geri dönüp yerde yatan Hamo'nun yüzünü yalamıştı. Atın bu davranışı Hamo'nun vicdanını okşamış, arkadaş olmuşlardı. Hamo, artık gittiği her yere atı da götürüyordu. O olmadığında kendini eksik hissediyordu. Bu sabah kalktığına ise atı ahırında görememişti. Kan beynine sıçramıştı âdeta. Oratya buraya koşuşturmuş, ancak hiçbir yerde izine rastlayamamıştı. O yüzden kendini çöle vurmıştu Hamo.

Hamo iyi bir iz sürücüydü. Köydekiler, bir şey kaybolduğunda onu çağırıyorlardı. Atın izini çölde bulmuştu bulmasına da kaçmasına anlam veremiyordu. Çünkü at, onun en iyi arkadaşıydı. Çok büyük bir neden olmalıydı, onu çöle sürükleyecek kadar. Bu düşünceler

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

eşliğinde ilerlerken atın hem izini bulmuş hem de sesini duymuştu. Köprüler koyağını geçince akşam çökmüştü. Çöl âdeta insan yutuyordu. Gece bile yakıcı bir teni vardı. Üzerine basmak neredeyse imkânsız hâle gelmişti.

Hamo'nun düşünceleri geriye gitti. Aldığı at, müthiş bir aygırdı. Hem dost hem arkadaş hem de sırdaştı. Pek çok kez, Aşağı Bayır köyünden gelen koyun hırsızlarına engel olmuştu. Kişnemesiyle tehlikeyi fark ediyor, bir polis telsizi gibi âdeta alarm görevi görüyordu. Bir gün Hamo, köye elli kilometre mesafedeki Taşlıçayır köyüne gitmişti. Bir sığirtmaç getirecekti. Sığırlara güden kimseyi bulamamışlardı o yıl. Herkes şehre gidiyor, kimse köyde kalmak istemiyordu. Köyle boşaldıkça da tarla takım işleri kalıyordu. Üretim olmayan bahçeler kuruyordu. Hamo, bu durumu değiştirmeye çabalıyordu. Taşlıçayır muhtarı Hüso Ağa ile konuşmasından bir netice alabildi sonunda. Sığirtmaç olarak Yetim Mehmet adlı bir çocuğu bulmuştu. Bu çocuğun ünü çevreye yağındı. Sığırları bir ıslık sesiyle yola getirirdi. Tarlanın kıyısına inen sığırlar, yeter ki ıslık sesi duysun ziyan yapmadan geri dönerlerdi. Sonunda Hamo, çocuğu da alıp köye çıktı. Bu köylü için bayramdı.

Sığirtmaç Memo da aygırla arkadaş oldu. Bir gün Hamo'ya kendisine uğur getiren aygıra isim verelim diye öneri götürdü. Hamo, uzun uzun düşündü. "Huysuz" demeyi düşledi aygıra, ama hayvana ayıp olur diye vazgeçti. Sonra ismini Müjde Rüzgârı koydu. Nedenini soran sığirtmaç Memo'ya:

-O, bir müjde gibi geldi. Aşağı Bayır köyünden gelen koyun hırsızlarını yakalatmasaydı tüm köylü perişan olurduk. Bir rüzgâr gibi yetişip aralarına dalıp dağıttı. Elbette adı Müjde Rüzgârı olmalıdır, diye cevap vermişti. Yetim Memo'da başıyla gülerek onaylamıştı onu.

Hamo, geçmiş anılarından yeniden sıyrıldı. Şeyho, hâlâ yanındaydı. Nefes alış verişleri seyreliyordu. Kısık sesle konuşuyordu. Hamo, nedenini anlamıştı. Şeyho ile ilkokuldan arkadaşlıklar. Musahip olmuşlardı birbirlerine. El alıp, gönül vermişlerdi. Kanlarını bileklerinden akıtıp kardeş olmuşlardı. Ama nefis işte. Şeyho, nefesine yenilmişti. Hamo'nun köylü nezdinde kazandığı itibarı kıskanmış, ona tavır almıştı. Hele Müjde Rüzgârı ile yoldaş olması Şeyho'yu büsbütün çıldırtmış, ata diş bilemişti. O gece kafasına koymuştu Şeyho. Aygırı kafasına çuval geçirip çöle sürecekti, çölü geçince de kafasına sıkıp öldürecekti. Bu nedenle ahıra girip Müjde Rüzgârını çalmış, kafasına çuval geçirip çöle sürmüştü. İz sürücüsü Hamo'dan çölü karış karış öğrenen at, tehlikeyi sezmişti. Yakanbayır ormanına yaklaştıklarında şimşek gibi gözleri parlayarak, Şeyho'ya bir çifte atmış, ormana dalmıştı.

GÖNÜL MERCEĞİ

Şeyho, toparlanınca peşine düşmüş, ama at çoktan adı gibi rüzgâra karışıp gitmişti. At sahibini tanır misali, Hamo'nun sesini ve kokusunu alan Müjde Rüzgârı, geri dönüp ormana dalmış ve Şeyho ile sahibinin karşılaştıkları yerde bitivermişti.

Hamo, Şeyho'ya elindeki silahı bırakmasını söyledi. Musahiplik ve kan kardeşliği bağı hatırlattı ona. Şeyho, hâlâ elleri tetikte bekliyordu. O sırada Müjde Rüzgârı tekrar kişnedi. Bir üveyik kuşu yelesini sıyrarak geçip gitti. Hamo, kuşu göstererek, Şeyho'ya:

-Ölüm getiriyorsun. Pir Sultan'ın darına da üveyik kuşu işlemişti. Yoldaşı ve arkadaşı Ali'nin attığı güller taşa çevrilmişti. Yapma Şeyho, biz kan kardeşiz. Elin attığı taş bana işlemez, ille de dostun, senin attığın gül yaralar beni. Seni affettim. Nefsin sana galip gelmiş. Bırak gidelim. Bu at, Allah'tan bize Müjde geldi, Bir gece Rüzgârı gibi hanemize konuk oldu. Tanrı misafirini incitmek, haşa Allah'a karşı gelmektir. Tez elden yanlıştan vaz geç. Baba ocağı, ata yurdu bu topraklar isiz kalmasın. Kimse kalmadı köylerde. Kalanlar ise Yetim Memo'nun ve benim himmetime muhtaç. Delikli demiri ko yere. Yüreğindeki geniş sevgiye yer aç. Mertlik, silahla değil bilimle, sevgiyle, duyguyla, aşkla olur. Mevlana'nın herkesi kuşatan sevgisiyle, Yunus'un yetmiş iki milleti bir gören anlayışıyla yalvarıyorum sana. Can ağacına akbaba gibi dadanmaktan vaz gel. Yüreğini ve nefsini arındırıp yürek ağacıma doğru kollarını dola. Ben seni kucakladığımda kardeşimi gördüm. Yoksa sımsıkı sarmıştım. Bu kollar kardeşini incitemedi. Şimdi çoktan ölmüştün. Yaşatmaya bakalım birbirimizi. Kardeşlik harmanına gel, düveni birlikte salalım. Şeyho, sen adın gibi şeyh oğlusun. Senin baban tüm köyü kollayıp gözetirdi, besler büyütürdü. Yetimi, garip gurabayı yolda komazdı, darda bırakmazdı. Son kez sesleniyorum, vaz gel. Yüreğindeki vebayı kurut.

Şeyho'nun bir an eli titredi. Müjde Rüzgârı, bir anda kişneyerek parladı. Şeyho'nun üzerine atıldı. Ortalık bir toz bulutu idi. Toz dindiğinde Şeyho'nun cansız bedeni çöl toprağını okşuyordu. Artık her şey bitmişti. Üveyik kuşu gelip Müjde Rüzgârı'nın ak yelesine konmuştu. Acı acı ötüyordu. Bu bir ölüm sesiydi. Hamo, Şeyho'nun kanlı boynuna elini sürdü. Elleri kanlanmıştı. Havaya kaldırdı:

-Yarabbi! Diye haykırdı. Sözleri yüreğinde düğümleniyordu. Devam etti:

-Allah'ım, kardeşliği taşımak bir bedel ister. Ben bedelini ağır ödedim. Gönderdiğin Müjde Rüzgârı, ölüm rüzgârı olup yüreğimde esti. Sonra Müjde Rüzgârı'na döndü. Ata yaklaştı. Yelelerine sımsıkı yapıştı. Üzerine çıktı. Yavaşça kulağına eğilip, seslendi:

-Şeyho, Allah'ın adaletini ve kardeşlik hukukunu çiğnedi. İçimizdeki Müjdeyi Rüzgârdan, Tufan'a çevirdi. Çabucak götür beni buralardan. Kardeşliği taşımak bir bedel

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

ister. Ben bedelini ağır ödedim. Sonra güneşe doğru baktı. At, bir yıldırım misali çölü geçiyordu. Arkasına baktığında çöl de ormanda kaybolmuştu, üveyik kuşu da...

Enes POLAT-11/A

DERUNÎ SEÇKİLER 2

Değersizlik Algısında Çırpınış

İlim denilen değerli şey mi,
Yoksa onu değersizlik girdabına süren insan mı,
Değersizlik algısını üstlenmiş,
Yoksa değişim genetiğinde mi var âdemoğlunun,
Mezatsızdır duygular,
İlim ise mekânsızdır,
Çin'de olsa da taliplisi gidip almakta,
Ama Verirsin talibi çıkmaz,
Almak istersin gücün yetmez bu kez,
Sahiplik olgusu elden yiter, gider.
Bir metre bez ise;
Vefa duvarına asılır...
Çekilir çekilir gider...

Çırpınır değersizlik algısında belirsizlikler,
Bazen bir hiç uğruna
Pek çok şey yıkılıp gider,
Ama neden diye sorarsınız mecburen,
Netameli duygular, moral dışı unsurlara eşlik eder,
Bakarsınız ki yağmur yağmış,
Göğe uzanan avuçlarınıza,
Tasınıza ise bir damla düşmüş sadece.
Ona da başka bir menfaat susağı dadanmış.

Hep bir çırpınıştır değersizlik,
Algıları taşlar misali sert gelir insana,
Taşların kıyısında dinlendiği nehir gibi soğuk,

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Suyunu esirgeyen kollar gibi zalim,
Sincabi taşlar ise nehre sıfır malikanelerinde şarabını içiyordu.
Çırpınır dalgalar misali ruhanî umutlar üzerinde
Sincabi silüetlerine kar yağar nemli bulutlardan,
Bir ilahi nakış bürür üzerlerini,
Çiğ misali akar, akar gider...
Sefildir çırpınışlıkların algısı,
Dalgalardan koca bir bina yükselir enginlerinde,
Çift akan musluklardan sular dökülüyordu sürekli,
Biteviye akıyordu apansız,
Bir Ahi, demir dövüyordu taşlarının üzerinde,
Bir Debbağ derisini çıkarıyordu güneşe,
Değersizlik algısını tok tok dövüyordu usulca,
Mezatsızdı vuruşları,
Mekânsızdı menzili,
Öyle bir algı dalamıştı ki yüreğini,
Çırpınıyordu ırmak, Titriyordu deniz,
Sıtmaya tutulmuştu sözcükler,
İlim denizinden yüreğe akan sonsuzluklarda,
Derunî bir açmaz taliplisini arıyordu,
Koca bir ilim deryası,
Kendisine set çeken çırpınışları kucaklıyordu,
Çok uzaklardan gelen bir kervan,
İlim yükünü çekip sürüklüyordu,
Çekmesini bilene öğüt verircesine,
Uzar, Uzayıp uzaklara gidercesine....

Dr.Erdem SEVİMLİ³

³ Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Okul Müdürü/Edebiyat Öğretmeni

GÖNÜL MERCEĞİ

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

İLAHİ VE DERUNİ BİR FAZİLETİN YANSIMALARI ÜZERİNE BİR DENEME

Bazı Ayet Ve Hadisler Işığında Peygamberî Ahlakın Adalet Ve Ahlak İle Belirginleşen Yönlerine Eğilmek⁴

Bugün en çok ihtiyaç duyulan “ahlak” kavramı elbette geniş bilgi ve derin tecrübeyi içeren vicdani bir olgudur. Bu olgunun da en önemli değerlerinden biri “adalet” kavramında görünür olmaktadır. Babanın oğula olan üstünlüğünü takvaya bağlayan İslam dini, “*suçu işleyen kızım Fatıma bile olsa cezasını veririm*” buyuran bir Peygamberinin (S.A.V) şahsında adaleti üstün değer saymıştır. Bu değeri ilahî merciden aldığı yetkiyle yerine getiren kut anlayışının temsilcileri hükümdarlar, adaletten yana oldukları müddetçe devleti en üst seviyelere taşıyabilmişlerdir. Aksi durumda devletlerin uzun sürmediği, halk arasında hoşnutsuzluk oluştuğu tarihi bir gerçeklik olarak durmaktadır.

Adaleti ahlakla belirginleşen hükümdarlar halkın mal, can ve namusunu korumakla da görevli kılınmıştır. Orhun Abidelerinde Bilge Kağan’ın halkımı “aç gördüm doyurdum, çıplak gördüm giydirdim” demesindeki erdem de burada yatmaktadır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V), adalet hususunda zengin ve fakir ayrımı yapılmamasını özellikle vurgulamış, fakirlerin ve düşkünlerin gözetilmesini özellikle vurgulamış, zenginler ve fakirler arasında cezanın tatbiki hususunda ayırım yapılmamasını önermişlerdir. Hırsızlık yapan bir kadına verilen cezanın tatbik edilmemesi için görevlendirilen Üsame b. Zeyd’e:

“Ey Üsame, sizden evvelkilerin helak olmalarının sebebi: zengin ve soylu birisi hırsızlık yaptığında, bir suç işlediğinde onu bırakırlar, zayıf ve gariban birisi suç işlediğinde ise ona ceza verirlerdi. Allah’a yemin ederim ki eğer Muhammed’in kızı Fatıma da suç işlese aynı cezayı verirdim (Buhari, Hudud 11)” diyerek adaletin herkes için gerçekleştirilmesi gereken bir değer olduğunu tüm insanlığa göstermiştir.

Adalet duygusu, eşitlik ile kendini göstermektedir. Eşit olunmayan bir çevrede adaletten bahsetmenin imkânı bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V)’in Veda Hutbesi’nde tüm insanlığa seslendiği şu sözler “peygamberî ahlak”ın temel prensiplerinden biri olmuştur:

“Şu dört şeyi kesinlikle yapmayacaksınız Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Adem’in çocuklarıdır, Adem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da

⁴ Yazının düzenleme ve bazı eklemeleri Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Müdürü/Okul Müdürümüz Dr. Erdem SEVİMLİ tarafından yapılmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur”.

Yukarıdaki sözler, ideal adaletin de ideal ahlak anlayışının da şüphesiz en büyük fazilet timsallerindedir. Yüce Peygamber (S.A.V), kız-erkek şeklinde evlatlarını ayıranlara bile karşı çıkmış, bunun Allah’a karşı gelmekle eş değer olduğunu vurgulamıştır. İslam’ın adalet ve ahlak anlayışı doğrultusunda yıllarca bu toprakları yönetenler (Selçuklu ve Osmanlı), bu prensibe çok dikkat etmişlerdir. Nizamü’l-Mülk’ün Siyasetnâme adlı ünlü eserinde, aşırı sarhoşlukla toplumsal düzeni bozma davranışı gösterebilecek ordu komutanına söylenen sözler bir adalet vesikası niteliğindedir ve ibret vericidir:

“Ey komutan! Çok sarhoşsun. Dışarı çıktığında seni sarhoş gören şihne/ases⁵ seni yakalarsa, hükümdarın komutanı olmana bakmaz. Toplumun kurallarını uluorta çiğnemiş olursun. Eğer seni kurtarmak için ben ve hükümdar devreye girersek adalet mekanizmasını paramparça ederiz. Sana iltimas/torpil geçmiş oluruz ki bu da toplumun vicdanını yaralar. Allah’ın adaleti zedelendiğinde toplumun birliği ve dirliği bozulur”. Bu sözü dinlemeyen ordu komutanı dışarı çıktığı anda kendisine Büyük Vezirin söylediği gibi ases tarafından yakalanır ve cezalandırılır. Bu olay, Peygamberimizin eşitlik ilkesinin de güzel bir örneği değil midir? Elbette öyledir. Hz. Ömer (r.a.), adaleti ile bu yoldan gitmiş, kurduğu mahkemede davalı ile davacıyı bir tutmuştur. Hz. Muhammed (S.A.V), yine en aşağı ve en güçsüz olanın adaletçe güçlüye eşit olmadığı bir anlayışa sahip olanın gerçek Müslüman olmayacağını vurgulayarak, adaletin eşitlikle ayakta duracağını göstermiş olur.

Din, dil ve ırk ayrımı yapmadan insanları eşit tutmanın erdemi bugün her geçen gün değerini artırmaktadır. Bu olgu İslam’ın ve öngördüğü Peygamberî ahlakın temel dayanağıdır. Böyle bir duygu, Hz. Muhammed (S.A.V)’in aşağıya verdiğimiz iki adil ve ahlaki davranışında tüm gerçekliğiyle gün yüzüne çıkmaktadır:

“Bir gün, Peygamberimiz’in küçük torunları Hasan ve Hüseyin aynı anda Peygamberimiz’den su istediler. Peygamberimiz önce Hasan’a sonra da Hüseyin’e su verdi. Bunun üzerine Hz. Fatıma, "Babacığım suyu neden önce Hasan'a verdin. Hasan'ı daha mı çok seviyorsun" diye sordu. Peygamberimiz: "Hayır, ilk önce suyu Hasan istedi" cevabını verdi. Sevgili Peygamberimiz torunlarını severken de adaletli seviyor, hak geçirmiyordu. "Bağış ve ihsanlarınızda çocuklarınıza adaletli davranınız. Eğer ben birini üstün tutacak olsaydım, kızları üstün tutardım” (Ahmet bin Hanbel, Müsned, I/101) buyurmuştur. Bugün kadınların

⁵ Dönemin kolluk kuvveti, bekçi, inzibat.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

ve kız çocuklarının pozitif ayrımcılık bağlamında ön planda tutulması bu peygamberi ahlakın yansımalarından başka bir şey olmasa gerektir. İslam ve Peygamberimiz bu yolu aydınlatacak evrensel unsurları insanlık için asırlar öncesinden getirmişlerdir. Yine Hz. Muhammed (S.A.V), aşağıdaki hadisi eşitlik ve adalet kavramının ahlaki ve insani boyutlarını zirvesinde gösteren en önemli örneklerden biridir:

Hz. Muhammed (S.A.V), adaleti her daim ön planda tutmuş, eşitliği bu kavramın temel dayanağı yapmıştır. Hiç ayırım gözetmeden insanlar arasında adaletli ve eşit davranmayı, onlara eşit mesafede bulunmayı önemsemiş ve buyurmuştur. İnsanlık mülkün temelini inşada onun adalet ve eşitlikle davranma buyruğunu rehber olarak almış ve kullanmıştır. Bu olgu,

“Çocuklarınız arasında adaletli davranın” (Ebû Dâvûd, Büyü’ (İcâre), 83) prensibinde olduğu gibi, adaleti tüm insanlık için eşit paylaşım derecesinde yerine getirmeyi emreden temel bir kaide olarak bugün dahi geçerliliğini korumaktadır ve koruyacaktır da. Kur’an-ı Kerim de *“Ve hiç kuşkusuz, sen büyük bir ahlak üzeresin (Kalem 68/4)”* demiş, Peygamber Efendimiz de bu ahlakı tamamlamak için gönderilmiştir.

Adalet bir öğüttür insanlığa. *“Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor (Nahl Suresi 90. Ayet)”* şeklindeki ilahi emirde de insanlar için adaletle davranma ve iyilik yapmada hayır bulunduğu ve bunun insanlar için ibret alınması gereken bir nasihat hükmünde olduğu vurgulanmıştır. Bu hüküm, anne baba nasihati ya da bir büyüğün nasihati gibi adaleti özleyen ve eşitçe yaşamak isteyen insanlar için temel değer ve geçer akçe olarak bugün dimağlardaki yerini muhafaza etmektedir.

Peygamberî ahlak, güzel ahlak, iyilik ve hayır işleme üzerine kuruludur. Çünkü *“Din, güzel ahlaktır ”* [Deylemi]. İnsan bu ahlaka ancak nefsini temizleyerek ulaşabilir. Çünkü *“Güzel ahlak, büyük günahları, suyun kirleri temizlemesi gibi temizler Kötü ahlak ise, salih amelleri, sirkenin balı bozduğu gibi bozar [İbn-i Hibban]”* Kötü ahlakın bir sirkenin balı bozması gibi insan tabiatını bozduğu herkese malum olmalıdır. Ancak bu sayede insanlar hayırlı bir kul mertebesine erişebilir. Nitekim Hz. Muhammed (S.A.V) *“Hayırlınız, ahlâkı güzel olanınızdır (Buhârî, Menâkıb 23)”* diye buyurmuş, *“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlâk bakımından en güzel olanıdır (Ebû Dâvûd, Sünnen- 15)”* diyerek de bunu temiz bir iman gereği sayarak, mükemmel insan olmayı da bu güzel ahlakın olmazsa olmazı kılmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

Ahsen-i takvim üzere yaratılan insan, elbette ahlakî açıdan da mükemmel olmalıdır. Bu mükemmelliğin temel kuralı da adalet üzere olmak ve davranmaktır. Bu konuda Allah, Kur'an-ı Kerim'de her ne sebeple olursa olsun, misalen birisine duyulan kin olsa bile adaletle davranılmasını özellikle emreder. *“Ey iman edenler, adil şahitler olarak, Allah için, hakkı ayakta tutun. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletten alıkoymasın. Adalet yapın. O, takvaya daha yakındır. Allah'tan korkup-sakının. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızdan haberi olandır.”* (Maide- 5/8). İnsanlar, bu ilahî emir doğrultusunda kendi aralarında adaleti ön plana almalı, ikili ilişkilerde sürekli adaletle hükmetmeyi düşünmeli ve bu doğrultuda tavır almalıdır. Bu ilahî öğüt, İslam'ın temel ereği ve Peygamberî ahlakın asıl dayanağı olarak bugün hümanist vicdanları meşgul etmektedir ve edecektir de. Çünkü bu evrensel ilke, Ahlak Suresi 172. ayetteki ikrarla uyumludur. Burada Allah'ın huzurunda ikrar vererek emaneti devralan insan, bu emaneti ehil ellerde muhafaza edip saf ve temiz hâlde asıl sahibi Allah'a teslim etmenin yollarını aramalı ve bu doğrultuda davranmalıdır. *“Şüphesiz Allah, size emanetleri ehline (sahiplerine) teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emrediyor. Bununla Allah, size ne güzel öğüt veriyor!.. Doğrusu Allah, işitendir, görendir.”* (Nisa- 4/58). Çünkü şah damarımızdan bize daha yakın olan yüce Allah, nasıl davrandığımızı gözlemlemekte, işitmekte ve görmektedir. Bize düşen bu ilahi gözü ve kulağı her daim duyumsamak ve Allah korkusu ile hareket edip, ahlakımızı güzelleştirmektir. İnsan olmamızın gereği budur.

Allah'ın en önemli öğüdü olan adaletli davranma ve adaletli olma ülküsü, peygamberi ahlakın temel direği hükmündedir. Bu hükümlerle insanlar, eğitime önem vermeli, ahlaklı nesiller yetiştirme gayesiyle hareket etmelidir. Çünkü Peygamberî ahlakın *“Hiçbir baba, evlâdına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir.”* (Tirmizî, Birr, 33) buyurduğu gibi, güzel ahlaktan daha üstün bir eğitim metodu insanlar için öngörülmemiştir. Bu eğitimin de örnek davranış ve tutumla gerçekleşeceği aşikârdır. Beyaz Zambaklar Ülkesi adlı kitapta belirtilen toplumsal ahlakın toplumun bütün üyeleri tarafından işbirliği içerisinde gerçekleştirilmesi ilkesi bunun güzel bir örneğidir. Ailede başlayan ahlakî eğitim, sokağa, okula, kışlaya vb. toplumun tüm bireysel ve kurumsal organlarına yayıldığı anda peygamberi bir ahlakın oluşmaması için bir neden kalmamaktadır. Bugün bu bilinci insanımızın taşıması ve bu yönde hareket etmesi elzem hâldedir.

Toplumun en önemli yönetim mekanizması olan siyaset kurumunda ahlaki ilkelerin hükümran olması gereği de her dönemde vurgulanmıştır. Bu konuda binlerce eser ve siyasetname bugün kütüphaneleri doldurmaktadır. Çünkü Peygamberimizin buyurduğu gibi

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

“Devlet otoritesi en büyük hamidir. Haksızlıklarla onun vasıtasıyla (yani hukuk yoluyla) mücadele edilir ve onun vasıtasıyla (tehlikelerden) korunulur. Şayet bu otoriteyi kullanan(lar), Allah’tan sakınmayı emreder ve adaletle hükmeder(ler)se bu yaptıklarından sevap kazanır(lar). Bunun aksine davranır(lar)sa (vebalini) çeker(ler).” (Müslim, İmâre, 43) siyasi ahlakın adaletle belirginleştirilen ve uygulamaya sokulan yapısı, çelikten bir duvar gibi yönetilenleri sararak hukukî zırha bürümektedir. Bu koruyuculuktur ki bugün pek çok insani ahlakî yönetim şemsiyesi içerisinde tutmaktadır. Adaletle hükmeden yönetim mekanizmalarının bilgi, yani ahlakı önceleyen kişilikleri toplumsal mutluluğu sağlayacak tek güç olarak geçerliliğini korumaktadır.

Yüce Peygamberimiz (S.A.V.), aşağıya verdiğimiz hadisinde adil yöneticilikten başlayarak ideal ve peygamberî ahlakta kendini üstün ahlaki değerlerle yetiştiren ve Allah nezdinde her daim muhafaza edilecek olan kimseleri sıralayarak, peygamberi ahlaka sahip olmanın temel gereklerini vurgulamaktadır. “Yedi sınıf insan vardır ki Allah onları gölgesinden (himayesinden) başka gölgenin (himayenin) olmadığı günde, bizzat kendi gölgesinde (himaye edecektir) gölgelendirecektir:

Âdil devlet başkanı,

Rab’ına kulluk ederek temiz bir hayat içinde serpilip büyüyen genç,

Kalbi mescitlere bağlı Müslüman,

Birbirlerini Allah için sevip buluşmaları da ayrılımları da Allah için olan iki insan,

Güzel ve mevki sahibi bir kadının beraber olma isteğine “Ben Allah’tan korkarım” diye yaklaşmayan yiğit,

Sağ elinin verdiğini sol elinin bilemeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse,

Tenhada Allah’ı anıp gözyaşı döken kişi. (Buhârî, Ezân, 36).

Görüleceği üzere peygamberi ahlak, temel yönetim mekanizmasından başlayarak ahlaklı insan olmanın temel dayanaklarını sıralamakta, bu ahlaka sahip kimselerin kıyamet gününde Allah’ın gölgesi/himayesi altına gireceğini vurgulamaktadır. Bu peygamberi emir, yönetimde adil olmayı, Allah’a bağlı ahlaklı ve temiz bir Müslüman olmayı, Allah aşkıyla aile kurmayı ve ahlaklı insan yetiştirmeyi öncelemeyi, iffeti elden bırakmamayı ve nefesine hâkim olmayı, veren al alan elden üstündür ilkesi gereği hayrı gösteriş için değil kimsenin incinmeyeceği ve hissetmeyeceği şekilde yapmayı, ibadeti Allah için yapıp, onu da gösterişten arındırmayı ve Allah için içten ve samimi davranmayı öncelemekte ve buyurmaktadır. Bu yedi ilke, peygamberi ahlakın ilahî timsalleri ve buyrukları olarak bugün

GÖNÜL MERCEĞİ

insanlığa rehber olmayı sürdürmektedir. Öyleyse biz insanlar, inanan kimseler olarak “*adaletten dönüp heva (tutkuları)nıza uymayın*” (Nisa, 4/135) ilahi emri gereği davranmalı ve insanlığa ışık ve tek rehber olacak peygamberi ahlaktan ayrılmamayı düşlemeliyiz. Bu düşünüş, ahlaki bir tavırla pekiştirildiğinde ideal bir ahlakî toplumsal düzen kendiliğinden oluşacaktır. Allah’ın adaleti ve peygamberi ahlakın gerekleri de bu düşünüş üzerine temellenmiştir.

Kaynaklar

Ahmet bin Hanbel (2013). *Müsned I*. (Çermnl: Zekeriya-Hüseyin Yıldız). Ocak Yay.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (1992). *el-Câmiu’s-sahîh (I-VIII)*. (nşr. Bedreddin Çetiner). İstanbul: Çağrı yay.

Deylemî (1406/1986). *Firdevsü’l-ahbâr* (nşr. Saîd b. Besyûnî Zağlûl). Beyrut.

Ebu Davud (...). Sünnen-i Ebu Davud, <https://hadiskutuphanesi.blogspot.com/2020/04/sunen-i-ebu-davud-icare-bolumu.html>

İbn Hibbân (...). *el-Müsnedü’s-şahîh*. TSMK. III. Ahmed. Medine.

Yazır, Elmalılı Hamdi (2011). *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meali*. (Sad. Kahraman Yusufoglu). İstanbul: Kilim Matbaacılık

Emine ÇODUR⁶

⁶ Mehmet Çelik Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

DERUNÎ BİR SÖYLEŞMEDEN GERİYE KALANLAR: SOHBET

Yanlış Üslup, Doğru Sözün Celladıdır

Üslup, kişinin kendi duygu düşünce ve heyecanlarını dile getirme şekli, dili kullanma biçimidir. Bazı konularda bazen haklı olduğumuz halde o an içinde bulunduğumuz ruh halinin verdiği sinir, stres ve öfke sonucunda duygularımıza hâkim olamayıp aşırıya kaçabilecek tepkiler verdiğimiz durumlar vardır.

Böyle zamanlarda olabildiğince kendimize hâkim olmalı karşıımızdaki kişileri kırıp incitebileceğimizin farkında olmalı ve tepkilerimizin sınırını bilmeliyiz. Karşıımızdaki insanlara kırıcı olmamanın yanı sıra, böyle durumlar bizim haklılığımızı da ortadan kaldırabilir. Çünkü haklı olduğumuz ve işin doğrusunun tarafında olsak dahi sergilediğimiz üslup eğer yanlışsa haklılığımızı ortadan kaldırabilir.

Yani yanlış bir konuşma şekli ve hitap ne kadar doğru şeyler söylesek de söylediğimiz şeyi etkiler. Bu yüzden üslubumuza her daim dikkat etmeliyiz. Unutmamalıyız “yanlış üslup doğru sözün celladıdır”.

MENEKŞE KAPLAN-10/A

HİKÂYE VADİSİNDEN SEÇKİLER 2

Güneş Işığının Erişebildiği Uzaklık: Gönül Dehlizleri

Her insan gibiydi. Düşünüyordu. Fıtratı böyleydi. Düşünmeyen insanın kuru bir gövdeden ibaret olduğunu biliyordu. Gözlerini dünyaya ilk olarak açtığı andan itibaren, hayatının rengârenk dünyasının oluşmaya başladığı geçmişin güzel anılarını, yaşadıklarını, yaşayamadıklarını, yüreğinde biriktirdiği sevgileri birer birer gözlerinin önünde canlandırıyor. Bu anlar, onun yüreğinde güneş ışığının erişebileceği uzaklıkta bekliyordu. Gönülünün dehlizlerini aydınlatıyor, çaresizliklerini güneşin sıcaklığı ile yakıp kavuruyor, yerine geleceğe dair umutlarını koyuyordu. Umutlarını sınımsız avuçlarında tutuyordu. Çünkü bu avuçlarda yaptığı her işin, sonsuz hayat uğraşlarının, mecbur bırakılmışlıklarının, bir sel gibi yüreğinin dehlizlerinde çarpınan canhıraş boğuşmalarının izleri bulunmaktaydı. Hayatı boyunca kendini bu boğuşmaların esiri kılmamış, onların üstesinden gelecek gücü kendi güneşinin sıcaklığında bulmuştu. Bunun adı varoluşturdu. Yeniden dirilişti.

Dirilişti elbet, ama aynı zamanda bir yok oluşu yaşıyordu içinde. Bun da kendi payı bulunduğunu düşünüyordu. Elini aldığı kitap yığının içinde kayboluyor, Arnavut kaldırımına damlayan yağmur taneleri misali taşların arasında yitip gidiyordu. Buna rağmen; ruhu sağlam bir kale misali bedeninden kopan taşları biçimlendiriyor, büyük devasa yapılar inşa ediyordu. Bir medeniyet şehri kurulan dimağında, geriye umut karışık yüreğine hükmeden duygular kalıyordu. Ve bu kalıntıların içinden bir güneş ışığı misali sızan umutlar, çaresizliğinin zincirlerini en sert yerlerinden tutarak kırıyor, yerine özgür bırakılan tertemiz yaşam numunelerini ikame ediyordu.

Yeniden kendi içinde dönüyordu. Gönül, Ay ve Pervin yıldızının her gece birbirlerine komşu olmaları misali gelgitleri de taşıyordu. Bu gelgitler, hissedilen pek çok duyguyu duyumsanan özlerin üzerine çıkarıyordu. Bu çıkarımlar, bir tuvale fırçasından rengârenk boyalar damıtan, bir şairin kâğıda kan yerine kıpkırmızı mürekkep dağıttığı ruh hâlinde karşılığını buluyordu. Resim ve şiirin kavuştak noktalarında kelimeler diriliyor, bir İsa gibi mezardan gelen ölüye sanki can veriyordu. İşte bu can veriş duygusudur ki, onun yüreğini olgunlaştırıyor, geçmişten gelen bir hatıra gibi umut ve yaşamı birbirine harmanlayarak sağlam bir bedene, dayanıklı bir kalıp bağışlıyordu. Bu ruhsal bir dirilişti bir bakıma.

O esnada kendine geldi. Duygularını toparlayarak sokağa aktı. Yavaş yavaş, düşüncelerini bir anne şefkatiyle korkularından arındırdığı duygularının üzerinde gezdiriyordu. Sokakta yalnız değildir. Ona hayatı öğreten duyguları bir sırdaş gibi kendisini takip ediyordu. Bu duygular onu benliğinden döktüğü yaşam kırıntılarıyla yüzleştiriyordu.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Önünden geçtiği evlerin kapılarını bir bir çalmak istiyordu. Bir dilenci misali, konuşma, dertleşme ve sohbet dilenmek istiyordu. Sonunda cesaretini toplayıp, dövülmekten ruhu aşınmış bir yolluğun bulunduğu kapıyı çaldı. Teni yanmış kül rengi kıvamında tozlaşmış bir kadın belirdi kapıda. Saniyeler bir hiçliği peşinden sürüklerken, dakikalar sanki geçmek bilmiyordu. Kelimeler ise yürekteki yolculuklarını hızlandırıp ağıza doğru yol almıyordu. Bir süre birbirlerine bakıştıktan sonra, sohbet yine gizlendiği demir parmaklıklı ağzın gizemlerine doğru yol almıştı. Kapının gür sesle kapanan ağır kilidi evin duvarlarında bıraktığı sarsıntıyı, onun ruhuna da vermişti. Sesler, çığlıkları gizlenmiş, prangalanmış misali cezalı sözleri ağızdan dökememişti. Gözler ise bir bıçak keskinliğinde birbirlerini keserek yeniden uzaklaşmıştı. Ümidin yerini alan çaresizlik, beden denilen binaya vurulan duygusal balyozla hükmünü yeniden icra ediyordu.

Sokak, sakin ama ruhsuzdu. Bir adam yaklaştı, suçluymuş gibi göz göze geldiler. Adam, onu dikkatle süzdü. “Beni tanıyor musunuz?” dedi, adama. Ses gönül dehlizlerinin duvarlarını aşamıyordu. Bir figân-ı sâkit gibi boğazında düğümlenip durdu. Ses, bir doktor neşteri gibi iç organları okşayıp geçiyordu. Bir an kendine gelerek, “rahatsızlık verdiysem özrümü kabul edin,” diye söylendi. Ama yine ses yoktu. Karşı duvardaki görüntüye kayan gözlerinden iki damla yaş süzüldü. Kalp gücenikliği ile vicdan azabı arasında gidip geliyordu düşünceleri. Hızla geri döndü. Adamı, kolundan yakalayıp kendine çevirdi. Bir umut doğdu içinde. Tanımıştı adamı. Yıllar önce bir kaza sırasında kendisine çarpıp giden adamı şahitliği ile içeri attırmıştı. Gözyaşları bu kez sarıldığı adamın omzuna süzülüyordu. Kollarını ve bedenini bir anda yayından fırlayan ok gibi adamın bedenine bıraktı. Sımsıkı sarıldılar. Sanki bir anne şefkati vardı kollarında. Hiçbir şaşkınlık belirtisi yoktu. Kollar, bedenleri içselleştiriyor, kendilerine çekiyordu. Sanki bu sarılma küllerinden yeni doğan Anka kuşu gibi yüceliyor, bir şahinin bir kumruyu kanatları içerisinde alıp yok etmesi misali bir döngü içerisinde tekrar edip duruyordu.

Sonra gözler ayrılmadan, kollar boşandı birbirlerinden. Kadına şefkatle yaklaşan bir çocuk utangaçlığı gelip yüzüne oturdu. Yeniden gönül dehlizlerinde bir güneş uyandı. Bu uyanış, bir misafirin kahve çürüğü lekeli koltuğa uzanıp kollarını yanlara sermesi misali rahatlıkla gerçekleşiyordu. Sözler, yine çıkmıyordu. İki çift göz bir utangaçlık esintisi içerisinde savruluyorlardı. Sonra yandaki kafeye geçip oturdular. Kelimeler onları konuşmaya zorluyor, onlar kelimeleri ucu prangalı balyoz misali döndürüp tekrar geldiği yere boğaz dehlizlerine gönderiyorlardı. Bu gönderiliş, öyle bir hışımla gerçekleşiyordu ki kafenin duvarları bir deprem görmüş gibi irkiliyordu. Yüzlere oturan anlayış, bir anda gönül

GÖNÜL MERCEĞİ

dehlizlerindeki güneşlerin parlaklığını gösterdi. Önce kadın konuştu. “Beni tanımana sevindim. Ben vicdanım. Vicdanımı görmezlik çukuruna iterek ahlakımı yitiremezdim” dedi. Yüzlerdeki tebessüm açıldıkça açıldı. Çocuk da dile geldi. “Sağ olun. Siz bilgi denilen ahlakı, adaletle harmanlayıp yüreğime saldınız. Ölebilirdim, ama sizin vicdanınız yeniden hayat döndürdü beni. Bugün bilgi denilen ahlak, vicdanlara hükmedemiyor. O kadar uzağız ki adaletten. Ama siz bana yeniden umut verdiniz. İçimde güneş ışığının erişebildiği uzaklıkta bekleyen gönül dehlizlerimi aydınlattınız. Çok teşekkür ediyorum” dedi. Dudaklar tebessümle aralanırken, gönüller bir uydu frekansı gibi insanlık tellerini birbirine değdiriyordu. İşte hayat bu sıcaklıkta kendini buluyordu.

Yürüdüler yan yana. Bu kez hiç beklemeden konuşuyorlardı. Sözcükler Satürn’ü saran inci halka gibi dudaklarından dökülüyordu. “Ama neden?”, diye yüksek sesle sordu çocuk. Boğaza gelen sözcükleri ayıklayarak, bir kar kürüme makinesi gibi bir çırpıda kenara sürdü kadın. “Yardımanın nedenini sana açıkladım”, dedi. Sonra karşı sahile doğru baktı. Deniz o kadar serin ve dalgasızdı ki üzerinde uçak kuşlar bile ses çıkarmıyordu. Sanki bu sükûneti bozmak istemiyor gibiydiler. Biraz güneşin sıcaklığını arkalarına alarak yürüdüler. Bir yosun kıvrıntısı takıldı ayaklarına. Kadın, eğilip aldı ve yosunu denize fırlattı. “Sen buraya ait değilsin. Kendi derinliğine git. Gönlünün dehlizlerindeki kuytuluklarda yer edin” diye yüksek sesle bağırdı. Bağırıtıdan gözlerinden yanaklarına doğru inen gözyaşları dahi titredi. Çocuğa döndü. Gözleri çakmak çakmaktı. Gözlerindeki umut bir şahın çevresini saran piyonlar gibi savunmaya geçmişti. Kadının gözlerinde ise sert rüzgârlar esiyordu. Çocuk “Acaba bu rüzgârlar ne zaman boran kesecek?” diye düşünerek kafasını ellerinin arasına alıp eğildi. Kadın, çocuğun kollarını ayırıp kaldırdı. “Kalk dedi, umut, bir güneştir. Gönlümüzün ısınan dehlizlerini karartmalıyım. Işığa koş çocuk!” dedi. Bir deniz martısı üzerlerinden geçti. Üzerlerine pislemişti. Çocuk yanağındaki kuş pisliğini eline alıp baktı. “Bu bir işaret olmalı” diye seslendi. Güldüler. Yürüdüler yine yan yana. Deniz, dalgalarının hışırtısını artırmaya başlamıştı.

Sahil bitiminde ağaçlık bir yol vardı. Gür gürgen ağaçları deniz boyunca uzanıyordu. Sıklığın bittiği yerde ayrıldılar. Kadın, dar bir sokağa girmişti. Çocuk yitip giden silüetinden gözlerini ayıramıyordu. Bağırarak geliyordu içinden, ama sözcükler boğazına düğümleniyordu. Konuşamıyordu. Titrek dudakları aralanıyor, ancak sözcükler bu aralıktan dışarıya uzanamıyordu. Gözyaşları, martı pisliği düşen yanaklarından süzülerek aşağıya pis suyu akıtıyordu. “Neden, sözcüklerim de böyle dökülüp gitmiyor?” diye düşündü. Ellerini yüreğine götürdü. Umut güneşi, hâlâ ışığının erişebileceği uzaklıkta duruyordu. Gönül

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

dehlizleri, merhamet, adalet ve vicdanın çekip gitmesiyle, yani kendisini büyüleyen kadının gitmesiyle karanlığa keser gibi olmuştu. Ama hayat devam ediyordu. Yeniden denize baktı. Denizin dalgalarının hırçınlığı yeniden dinmişti. Bu dinginlik yüreğine huzur verdi. Kadının geldiği yönün tersine doğru yürüyerek uzaklaştı. Martı çığlıkları çöken karanlığı kesiyordu. Güneşin ışığını ödünç alan ay, parıldıyordu.

Biraz daha açılmıştı çocuk. İçindeki sesi takip ediyor, ama nereye gittiğini bilmiyordu. Derince bir nefes çekip yoluna devam etti. Yol, biteviye uzuyor, âdeta bitmek bilmiyordu. Duraksadı, sanki ucunda hazır hâlde ateşlemeyi bekleyen bir âlet duruyordu. Çevresine bakındı. Kimsecikler yoktu. Bir ara, denize doğru baktı. Karşıda bir kadın karaltısı görür gibi oldu. Kadını hatırladı. Ama sonradan bunun bir yakamoz olduğunu anladı. Çölde serap görmüştü. Gönlünün dehlizlerine yansıyan ışığın parıltısını hatırladı yeniden. Ellerini kalbine götürdü. Bu kez yanaklarından dökülen gözyaşları yüreğine akıyordu. Yüreği şeffaf bir şişenin geçirgenliğinde umut ve sevgi karışık korkuları dinliyordu. Korkuyordu gerçekten de. Bu duygular, yüreğinin dehlizlerindeki ışığı yok etmeden irkildi. Denize doğru koştu yeniden. Kötü duyguları bir küheylan misali yüreğinden kopup gidiyordu. İçini dolduran yaşam ümidi, tüm korkulara galip gelip, onları alt etmişti. Sevgi, merhamet ve adalet üçlüsü artık güneş ışığının ısıttığı yüreğinin dehlizlerinde ev sahibiydi. Konukluk bitmiş, danışıklık, sahiplik ve aidiyet belirmişti yüreğinde.

Sahildeki kafeye ulaştığında artık korkularından eser yoktu. Bilinmezlikler, yerini tanışıklıklara bırakmıştı. Tutsaklıklar ise özgür duyulara. İçinde kıpraşan duygular affetmek ile buyruk vermek arasındaki mesafede vicdanının sesini dinletiyordu martılara. Kuşlar ne kadar da özgür uçuyordu. Bir kız çocuğu ile babasına gözleri ilişti. Sık ağaçların mekân tuttıkları tepede ipten bir uçurtmayı göğe salıyorlardı. Çocuğun yanaklarında beliren gamze, tebessümü ipin ucuna takıp güneşe doğru çıkarıyordu. Tebessüm ve sevgi birbirlerini neme doyan bulut gibi kucaklarken, Hüma kuşunun gölgesini üzerine akıtan kuşu gördü yeniden ufuklarda. Artık, talihi yüreğindeki umut ve sevgiden yanaydı. Hissedebiliyordu. Her şey güzelleşecekti.

Uçurtmaya doğru doludizgin koşuyordu çocuk. Kolları, kadımla buluştukları andaki gibi bedeninden boşalmıştı. Güçlüydü. Taşıdığı gücü yüreğinin dehlizlerindeki ümitle ısıtmıştı. Yaşama ümidi her şeyi kuşatmıştı. Gökte dolanan uçurtma gibi yüreği bir o yan bir bu yan koşuyor, martılara neme doyan bulutlar çisil çisil yağmurlarla mukabele ediyordu. Bedenine hızlanarak akan yağmurun sesini dinleyerek koçmaya devam etti. Yanaklarında

GÖNÜL MERCEĞİ

beliren yaşlar, usulca hızını artıran yağmura karışıyordu. Tepeye ulaşınca ellerini göğe doğru kaldırdı. Sanki yağmur, içinden boşalıyordu. Güneş ise hâlâ kaybolmamıştı. Hızlıca sesini yükselterek bağırdı: "Güneş ışığına yakın uzaklıktayım. Ey bulut ve güneş. Yüreğimin dehlizlerinde bana güçlü kalabilme onuru veren sevgi, vicdan, adalet ve merhametin dozunu artır. Ve bu yaşam iksirini bir uçurtmanın özgürce gökte dolanan iplerinde, Hüma gibi talih veren martının kanat çırpmalarında tut. Bir yanı yerdeki sevgileri, diğer yanı gökteki sonsuzlukları tutsun. Yüreğimin dehlizlerini güneşe kadar uzanan kanatlarında ısıtsın. Bin umut yeşersin yürek ekinimde. Bin sevgi ve merhamet, yüreğimdeki adaletle sarmaşsın". Yağmur ve gözyaşları birbiriyle yarıştıyordu âdeta. Kendisine rastlayan kadını gördü yeniden. Koşarak geliyordu. Kollarını yine sonuna kadar açmıştı. Çok sevindi çocuk. O da koşarak kadına doğru koştu. Kadın ise kendisini az sonra hızla geçmişti. Çocuk, yan düşen kollarını ümitsizce salarken, kadın da uçurtma uçuran kıza koşup sıkıca sarmıştı. Çocuk, anlamıştı durumu. Kadın ve çocuk sevgiyle kavuşurken, çocuğun elinden sıyrılan uçurtma ise kendisine doğru gelmişti. Yüreğini yeniden tuttu, uçurtmanın ipini de. Artık huzurluydu. Sevgi, işte böyleydi. Yürek dehlizlerinde uçurtmanın sonsuzluğa kadar uzandığı uzaklıkta, vicdanla dost olup, merhamet ve adaleti erişilebilir hâle getiriyordu. Bu huzurla, uçurtmayı sımsıkı tuttu. Elini yeniden yüreğine attı. Derinlere kadar yokladı. Yüreğinin dehlizlerinde tuttuğu yaşam ümidiyle ve yanaklarındaki tebessümle yürümeye devam etti. Dağı aştığında güneş yeniden doğuyordu. Ve ışığı. Gönülünün erişebildiği uzaklıktaydı.

Süleyman KARAKÖSE⁷

⁷ Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Matematik Öğretmeni/Dergimizin Genel Yayın Yönetmeni.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

KALP EZGİSİ SEÇKİLERİ-4

Peşinden Sürüklenen Umut

İçine çekmiş umutlar koca koca geleceği.

Rezervler çürümüş.

Âmâ ışık.

Hızından vazgeçmiş.

Duldalıklarda bir uzay istasyonu,

Ufoyla dudak dudağa.

Dudaklar kurumuş toprak yerine.

Ve toprak.

Kabul etmemiş kimseyi.

İhaneti affetmemiş ırmak,

Ve güneş.

Erosla Venüsün kavuşmayan kollarında,

Yalnızlığı içmiş.

Sessizce kaderini beklemiş başak,

0'a alıp 15'e kadar götürmüş yıldız sürücülerini.

Efendileri koca Gök'ün verdiği ruhsatla,

Gitmeleri gereken yere kadar gidememişler.

Ama ne güzel bakmışlar vadiye.

Her taraf meşeye keserken sezinlemişler,

Koca bir orman ateşe kesmiş,

Küresel ısınmış odun cızırtıları,

Irmağa inen umutlar zepline çıkmış,

Levent Vadisi'nde her taş oduna kesmiş,

30'luk kebabın keyfini sürmüş kıvılcımlar.

İçine çekerken odun cızırtılarını yalımlar,

Taşların yosun tutan kısımları dile gelmiş,

GÖNÜL MERCEĞİ

Sürüklemiş umutları vadiye doğru,
Emeklemiş Gök'ün verdiği ruhsatla yalımlar,
Her yer umuda kesmiş,
Her yer yaşama,
Bir atmaca kanadında havalanmış rüzgâr,
Tozu dumana katarken beklemiş pusuda,
Ve güneş.
Erosla Venüsün bu kez kavuşan kollarında,
Umuda kesen geleceği kucaklamış,
Ve ışık,
Balkıyan umutları sürüklemiş peşinden.

Bülent ÇEK⁸

⁸ Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Müdür Yardımcısı/Tarih Öğretmeni

GÖNÜL MERCEĞİNİN İLİM MAHFİLİ- MAKALE 1

KADİM BİR GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İDEAL AHLAK VE ADALET

İnci NACAR⁹

Özet

Adalet, tarih boyunca temel besin maddesi ekmek gibi Türk toplumu için de ideal bir değer ve ahlaki bir sistem olmuştur. Bu bağlamda hareket eden yöneticiler ideal bir toplum düzenini sağlamaya çalışırken, toplum da ideal ahlaka sahip yöneticilere sahip olmanın mutluluk tahassürüyle böyle bir sistemin arzulayanı olarak kendilerini konumlamıştır. Böyle bir konumda “bilgi” temel değer kabul edilmiş, ahlak ve adalet gibi değerlerin yoksunluğu bilgiye sahip olamama olarak algılanmıştır. Orhun Kitabeleri’nden ilk ahlak vesikası Kutadgu Bilig’e, Osmanlı’nın Pendname kültüründen günümüze kadar “bilgi”, bir olgu olarak temel değerlerin dayanağı kılınmıştır. Bu temel değer, ideal ahlak ve adalet bağlamında iyilik, güzellik, dürüstlük, yardımlaşma, dayanışma, eşitlik ve diğerkâmlık gibi pek çok insani ve toplumsal değerleri de kendinde bütünlemiştir. Bu değerler manzumesi, topluma ve insana “Nuşirevan’ın adaleti misali” –şu an çoğu alanda ütöpik bir olgu olarak bırakılmış olsa da- bir toplumsal düzeni inşa etme ve sürdürme kararlılığı da bağışlamıştır. Bu çalışmada böyle olgular ve değerlerin ideal ahlak ve adalet bağlamında kadim geçmişten günümüze gelen temel argümanları sıralanmıştır. Bu bilimsel sınıflandırmalar hem toplumları hem de insanları bir arada tutacak ve yaşamlarını daha da müreffeh bir çerçevede tutup geliştirecek temel değerlerin de toplu bir yansıması niteliğindedir. Bu yansımalar ideal ahlak ve ideal adaletin gerekleri başlıkları altında iki kısımda incelenmiş ve detaylandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Adalet, ahlak, ideal, değer, kadim geçmiş, günümüz

Giriş

İslam öncesi İran tarihinde adaletiyle ünlenmiş en önemli hükümdar Nuşirevan, bir gün maiyetiyle birlikte ava gider. Eğlence kurulmuş, kebablar yapılmak üzeredir. Okçuluk taliminden sonra kebab için tuz olmadığı fark edilir. Nuşirevan’a başvuran ordu komutanına hükümdar söyle der: Köylerden birine gidip alınız. Yalnız aldığınız tuzun parasını bir tamam, hakkaniyetle, kuruşu kuruşuna olacak şekilde köylülere ödeyiniz. Ödeyiniz ki ileride zülüm binasına bir tuğla da biz koymayalım. Köylünün hakkı, tüm halkın hakkıdır. Bu hak, boynumuza yüküdür. Bunu ölümümüz pahasına korumamız gerekir, der.

⁹ Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi, Felsefe Grubu Öğretmeni.

GÖNÜL MERCEĞİ

Yukarıda İranlı ünlü şair Sâdî Şirazi (ö.691/1292)'nin Bostan adlı ünlü eserinde yer alan ibretlik hikâyeye; bir ahlak dersi, ideal bir liderlik örneğidir. Bu hikâyeye, adaletin bir toplum için ne kadar önemli bir değer olduğunu ve bu idealin yöneticiler tarafından büyük bir titizlikle takip edilerek korunması gerektiğinin manifestosu niteliğindedir. Bu, bir “ideal ahlak manifestosu”dur. Bu manifestoyu koruyacak lider, her şeyden önce vicdanlı olmalı, ilmi öncelemeli, âlim kişiliğini belki de kimi zaman siyasetin doğası gereği bir takım kişi ya da guruplar üzerinde uygulamak zorunda kalabileceği zalim kimliği ile ikame edebilmelidir. Farabi bu tür bir lider(lik) için, “Peygamber hırkası giymiş bir Eflatun” nitelemesi yapmaktadır. Yani hükümdar, lider ya da otoriteyi temsil eden kişi her şeyden önce önderliğini âlim kimliği ile harmanlayabilecek yetkinlikte olmalıdır. Doğu'nun ilk siyaset ve ahlak kitabı olan Yusuf Has Hacib'de ideal yöneticiyi âlim kişiliği ile ön plana çıkarmakta ve onun “bilgi” anlamına gelen erdemle donanması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, ideal yönetici ne bir despot, ne zorba bir bey ya da prenstir. Bilginlerden danışman tutan, töreleri düzenleyen, adalet ve merhametiyle halka doğru yolu göstererek ahlakı ve erdemi/bilgiyi her şeyin üstünde bir değer olarak tutan yegâne insandır (Arslan: 23). Çünkü Sokrates'in de dediği gibi “kötülük bilgisizlikten doğar”. Yıllar sonra Divan edebiyatının usta şairi Fuzûlî'nin ilimsiz şiiri temelsiz duvara benzetmesindeki gaye de buradadır. Bu gaye, şairin deyimiyle “selamı rüşvet kabul etmediği için almayan” bir yönetici kitlesinin halk üzerinde ilmini değil zulmünü kullandığının delili olarak yüzyıllarca bu topraklarda kadim bir adalet özleminin ve düşüncesinin kaynağı olarak var olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Burada böyle bir devamlılığı ideal ahlak ve adalet bağlamında bütünleyen temel argümanları ile sınıflandırmak önem arz etmektedir.

1. İdeal Yöneticinin Nitelikleri Bağlamında İdeal Ahlak

İdeal yöneticinin sahip olması gereken bilgi de “ahlak”tır. Bu ahlakı sağlayan güç de Doğu'dan doğan Güneş'in sahibi hükümdar olarak belirir. Bu Güneş, adalet ve halkın refahını sağladığı müddetçe devletini ayakta tutabilecek gücü bulacaktır. Aksi takdirde devletler uzun ömürlü olmaktan yoksun kalacaklardır. Böyle ideal bir ahlak, bilgi, eylem, adalet ve egemenlik gibi dört olguyu kendinde toplayıp (Aslan: 26), onları içselleştiren bir yönetim ve ahlaki değerler biçimiyle donanmış toplumsal ve insani düzeni gerekli kılmaktadır. Tarih boyunca geçmişten geleceğe köprü kurup, neslini devam ettirmek isteyen insanoğlu, bu ideal ahlak ve adaletin takipçisi olmuş ve onu büyük bir tahassürle karşılamıştır.

İdeal yönetici, güzel ahlak sahibi olmalıdır. Bu da Allah'ın insana lütfudur. Edepli olmalı, yiğitlik yapmalı, menfaatini ülke yararına kullanarak halkının yararı için çaba

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

göstermelidir. Hz. Peygamber “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim” derken bu olgunun ilahi merciden gelen toplumsal kodlarını açığa vurmuştur. Bu aşikâr ilke, halkın dini duygularını istismar etmekten geriş durmayı, her iş ve eylemde ahlakı öncelemeyi ve bununla topluma öncü/rol model olmayı, başkalarının menfaatlerini kollamayı değil, bunlardan sakınmayı ve o tür filleri engellemeyi muhataplarına önermektedir. Nitekim yine Kur’an-ı Kerim’de “Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenip çekemez. Yükü ağır olan onun taşınması için (başkasını) çağırır (ve o kişi kendisinin) en yakını bile olsa da (onun günah) ağırlığından (kendisine yine hiç)bir şey yüklenemez (Fâtır Suresi 18)” denilerek, ahlaklı olmayı bireylerin bizzat kendilerine özgü kılan bir ilahi emir verildiği görülmektedir. Bu emir, babanın cezasını oğula yüklemeyen, herkesin kendi dairesinde iyiliği, güzelliği ve ahlaklı olmayı önceleyerek yaşamasını öngören bir ideal ahlak yasasının da önemli göstergesi olmaktadır.

İdeal ahlak, elbette topluma karşı sorumlu davranmayı da gerektirmektedir. Bu bağlamda ideal yöneticilerin sorumluluklarını yükledikleri halkı dikkate alarak davranmaları elzem hâle gelmektedir. Çünkü Konfüçyüs’ün ifade ettiği gibi, aile reisi konumunda olan yöneticiler, aileyi kurtardıklarında, toplumu da kurtarmış, devleti en üst ahlak mertebesine yüceltmış olacaktırlar. Böyle yöneticiler, marifet denilen gücü birincil ilke sayarak hareket etmeli, halkı bilgisizlik tehlikesinden kurtarmak için ilmi, bilimi ve eğitimi öncelendirirler. İyi eğitilen ve cehaletlerden kurtarılan toplumun bireyleri de zaten kendilerine ışık olan bilgiyi elde ettikleri için erdemli/ahlaklı bireyler olma yönünde hareket edeceklerdir. Bu hareketlerin toplumsal yansımaları da olacaktır. Bunlar, günlerini hayır ve hasenatla, çalışmakla geçirmek, sabırlı olmak, güzel sözleri dilden düşürmemek gibi ahlaki yüceliklerle donanmayı da beraberinde getirmektedir. Böyle bir toplumda ahlaki değer erozyonunun yaşanması ne mümkündür? Elbette değerlerin gelişimi, ahlakın da kuvvetli temeller üzerine inşa edilmesini beraberinde getirecek ve toplum ideal yönetim ilkesini şuuruna mühürleyecektir.

İdeal ahlak, ilahi adaletten desteğini almaktadır. Peygamberi ahlakın istiğna denilen gözü ve gönü tok olma duygusunda belirgin hâle geldiği görülmektedir. Bu ideal değer, “gönül tokluğu ile birilerinden bir şey bekleme ya da birilerine tenezzül etmeyi, insan onurunu alçaltan, onu değersiz kılan bir tutum olarak görmektedir. İnsanlar için elbette en büyük zenginlik olmaktadır. Artık onlar, asıl zenginliği, yani istiğnayı bulmuş, müstağni kalpleri ile gönül zenginliğine ulaşmış bulunmaktadırlar” (Sevimli, 2021: 412). Bu ilkeleri,

GÖNÜL MERCEĞİ

ideal ahlak ve adaletin ancak kendi emeğiyle geçinme düsturu çerçevesinde yolunu bulacağı ve asıl istikametine gireceğini vurgulamakta, müstağni olmanın değerini öncelemektedir.

İdeal ahlakta, vicdan önemli kılınmaktadır. Önemli olan vicdani sorumluluk taşımaktır. Bu sorumluluk gösteriş içermeyen ibadetle davranmak ve kalp ile ibadet etmek düşüncesinde ideal karşılığını bulmaktadır. Çünkü ikinci dil olan insanı yücelten, kalbidir. Bu evrensel ve son derece hümanist bir felsefi duyuş ve tavidir. Bu tavır, toplumları bir arada tutacak ideal ahlakın dayanaklarıdır. Dayanışma ve iştişare, eşitlik ve birlik, beraberlik gibi dört fazileti bünyesinde taşımaktadır.

İdeal ahlak, güzel faziletlerle donanmaktır. Bunlar insanlığa Allah'ın lütfudur. Eski devirlerden itibaren Allah'tan gelen bir lütuf, bir kut, Doğu'dan doğan Güneşin kutlu ve uğurlu hükümdarın şahsında yüceltildiği bir ideal düzenin günümüze uzanan değerler manzumesidir. Bu değerler, evrensel ilkeleriyle bugün toplumsal vicdanın derinliklerinde tahassürle beklemekte ve fikirlerde güncelliğini ve fazilet olarak yüceliklerini korudukları görülmektedir. Mevlana'nın deyişiyle (Cumhur, Erişim Tarihi: 30.11:2022, http://devlet.com.tr/makaleler/y64-MEVLANANIN_DEVLETI_DEGERLENDIRMESI.html) bir değer olarak “devlet/mutluluk” hem üstleri hem de aşağıları hoşnut kılabilen, Yusuf'u kuyudan çıkarıp saltanatla ödüllendiren, olgunluğun lütfuyla ve himmetin onuruyla yaşatan yüce değerlerle donanmış hâlde gönüllerdeki ve sosyal yaşantıdaki varlığını devam ettirmektedir ve ettireceği de aşikârdır.

2. İdeal Yöneticinin Nitelikleri Bağlamında İdeal Adalet

İdeal adalet uzun bir yolculuktur ve bu uzun yolun mimarı ideal bir yöneticidir. İdeal yönetici hem fiziki anlamda ülkeyi hem de manevi anlamda gönülleri bayındır kılacak bir yeteneğin taşıyıcısıdır. Bunun içinde kadim geçmişten gelen siyasi ve ahlaki temel değer olan “ilim/bilgi” gibi önemli bir fazilete sahip olması gereklidir. İlmin yani bilginin olmadığı yerde kargaşa ve kaos hüküm sürecektir. İdeal bir yönetici bu kaos ve kargaşanın oluşmasını engelleyen gücü yönetsel kişiliğinde bütünleyen kimsedir. Bu yönetsel kişilik tehlikeleri önceden bilerek gerekli tedbirleri alan, yönettiği toplumun temel değerlerini bildiği için bu töresel değerleri koruyarak hareket eden yegâne güçtür. Bu güç, ilmi ve tecrübesi ile zamanı iyi yöneten, toplumsal ilerlemeye katkı sağlayacak kişi ve kurumları itina ile oluşturan, bunları yönettiği toplumun güçlenmesi için kullanan, bu kullanımları en temel ahlaki değerlere ve diğer güçlendirecek yapılara yoğunlaştıran ve bu sayede etkin kararlar alabilen kişidir (Münevver ve Erdem 2019:51). Bu niteliklerin hemen tamamı da “bilgiye sahip olma” aidiyeti üzerinden yükselmektedir. İlim elde etmek için de gezmek ve didinmek, seyahat

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

ederek ruhsal olgunluğa ulaşmak misali bir ahlaki gelişme gerekmektedir. Böyle bir ahlaki öngörü, hırs ve tamaha meyleden tabiatı olan insanoğluna itidali önermekte, halka ve muhatabına mülayim davranmayı gerekli kılmaktadır. Müstağni ve alçakgönüllü olan dürüst bir beden, sabır ve tevekkülü kendi bahçesine dikip yeşertirken, bu bahçeden başkalarının nasiplenmesi için de ağacın dallarını çevresine yayacak bir ahlaki olgunluk ve genişlik de sergileyebilmelidir. Bu ahlaki yaygı, gönüllere mütevazılık tohumlarını ekip çoğaltacak potansiyeli, ahlak ve adaletin ideal değerler sistemi içerisindeki muhafaza etmektedir.

Türk devletlerine ve yöneticilik anlayışına bakıldığında toplumun ahlaki değerlerini töre bağlamında sürdürme anlayışına sahip olanların başarılı oldukları ve bu başarılarını toplumu ve devleti güçlendirerek sağladıkları görülür. Tersine durumda bu değerleri taşımayan ya da taşıyacak nitelikte olmayanların toplumun ve devletin infialine ve dağılmasına yol açtıkları görülmektedir. Mete'nin ve Tonyukuk'un ideal yönetiminde Bilge Kağan ve İlteriş Kağan gibi Göktürk devleti yöneticilerinin bu ideali toplumun töresel değerlerine sahip çıkarak sağladıkları görülür. Ancak Uygurlar, Hazarlar, Peçenekler gibi Türk devlet ve toplulukların dinsel ve siyasi anlamda bu töresel değerleri koruyamayarak farklı değerleri topluma benimsetmeye çalışarak toplumu ve devleti ayakta tutan güçleri zayıflattıkları görülür. Bu durumu Farabi, şöyle ifade etmektedir. İdeali yakalayamayan bir yönetici insanları mükemmel anlamda bir arada tutan ve yardımlaşma duygusu ile geliştiren bir sistemi kuramaz (Yazgan, 2006: 33). Pek çok yönetici de bu sistemi kuramamış ve toplumsal yardımlaşma ve dayanışma duygusu yitirildiği için ideal devlette zevale uğramıştır.

İdeal yöneticilik, evrensel değerler üzerine yükselmektedir. Bu değerlerin en önemlilerinden birinin de kadim geçmişte en fazla üzerinde durulan “erdem ve erdemlilik”, yani ahlak olduğu görülür. Farabi'nin deyişiyle yöneticilik “erdemli bir başkanlık sanatı” olarak siyaset mekanizmasındaki yerini korumaktadır (Serdaroğlu, 2018: 23). Gücünü “kut” anlayışı gereği ilahi merciden alan hükümdar, ideal ahlak sistemini sahip olduğu erdemler sistemi sayesinde kurmakta, din ve siyaseti birleştirerek ideal toplumu kurma yolunda ilerlemektedir (Serdaroğlu, 2018: 23). Bu ilerleyişte hükümdarın ya da yönetsel erkin sahip olduğu tek güç yine “erdem”, yani “ahlak” olmaktadır. Bu olguların da “bilgi”, yani “ilim” üzerine temellendiği görülmektedir.

Bilgi üzerine inşa edilen ideal ahlakın ve adaletin hâkim olduğu adil bir düzende ise üç şey gereklidir. Biri sağlık, ikincisi güç, üçüncüsü emin bir makamdır. Makamdaki eminlikte yöneticinin ya da halkın çevresindeki kötülüklerden ve tehlikelerden emin olmalarını, yani

GÖNÜL MERCEĞİ

çevrelerinde güvenilir ve dürüst insanlar bulmalarını öngörmektedir. Dürüstlüğün sarsıldığı, yalanın ve yolsuzluğun arttığı toplumların kendilerini ayakta tutacak pek çok toplumsal mesnedi korumaları mümkün görünmemektedir. Bu yüzden ilk iş olarak ahlaklı ve ideal toplum düzenini kuracak değerlere sahip olunmalı ve bu yönde hareket edilmelidir. İlim öğrenmek, dürüstçe mal kazanmak ve kul hakkına riayet ederek yaşamak bu değerlerin temel dayanaklarıdır. Bunlar aynı zamanda ideal yönetici ve toplumun ahlak vesikalarıdır.

Ahlak ve adalet toplumlara özgü küçük farklılıkları taşıyalar da evrensel bir duygunun ürünüdürler. Bu duyguların bireysel boyutunda can denilen emaneti aziz bilmek, insan hayatı ve onuruna sahip çıkmak yatmaktadır. Yönetimsel boyutunda ise Allah'ın emirleri doğrultusunda hükmetmek, savaşta düşmana intikam hissiyle mukabele ederken dahi vicdanlı ve merhametli davranışı muhafaza etmektir. Yönetici ya da lider, bu değerleri korurken dik durmak ve düşmemeyi de kendine şiar edinecektir. Çünkü ideal ahlaklı ve adaleti koruyan devlet mekanizmasını koruyacak ve sürdürecektir gücü bu ilkelerde bulacaktır. Aksi takdirde “düşenin dostu olmaz” ilkesi gereği, devletin zevaline de sebebiyet verebilecektir. Bunun için lider, Allah'ın emirlerini vicdanında duyumsamalı, dindarlık ve iyi kişilerle muhabbeti öncelikle devlet aygıtını adaletle yüceltmeyi ideal ahlakının temel saiklerine eklemelidir.

İdeal ahlak ve adalet, vefa, tevazu ve muhabbetin üç insani haslet olduğu vurgulamaktadır. Bu bağlamda herkese iyilik ve yardım da bu güzel faziletlerle bağlanmaktadır. Bu faziletlerde yönetsel makamda dururken ideal yöneticiye uyarılar da yöneltilmektedir. Gammazlardan sakınma, sırrını emin olmayanlara ifşa etmeme, anne ve baba buyruğunu birincil ilke edinme gibi halkın isteklerini de göz önünde bulundurmayı bir aile olmanın ve bu ailenin reisliğini üstlenmenin faziletlerinden sayarak bu uyarıları sıralamaktadır.

Toplumsal adaletin sağlanması, hüner ve marifet edinmeyi, saygıyı ehline ve layığına göstermeyi, hayırla iştişare edip halka hayırları müjdelemeyi öncelemektedir. Bu ahlaki öncül, Allah korkusuyla dine sığınma ve eminlik bağlamında dini değerleri ve İslam ahlakının gereklerini tüm topluma yayacak bir iradeyi de genişletmektedir.

İdeal ahlak, âlimleri korumakla ilkelerini toplumda sağlamlaştırmaktadır. Cahillerin yüceltildiği bir liderlik ve yöneticilik meclisinde/yönetiminde bencillik ve dalkavukluk yeşerecektir. Bu durum ideal ahlakın sarsılmasına, menfaatlerin toplumda yayılmasına yol açacaktır.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

İdeal ahlak, emeğiyle geçinmeyi öngörmektedir. Çünkü, fakirlik, gayretsizlikten gelmektedir. Vakti zayi etmemek, birlikte çalışmak gerekmektedir. Bu durum Mustafa Kemal Atatürk'ün “tek biş ihtiyacımız vardır o da alışkan olmak” özdeyişinde ifade ettiği temel ahlaki değerde daah görünür hâl gelmektedir. Toplumun bireyleri, bu sayede cimrilikten sakınmayı, mala tamah etmekten geri durmayı benimsemektedir. Bu benimseyiş, Peygameberi ahlak, yani M.9. asırda Horasan'da ortaya çıkan tasavvufi bir hareket olan melametın öngördüğü melameti ahlakıdır. İstiğna, göz ve gönül tokluğu, fütüvvet ahlakı ile diğerkâmlık ve yardımlaşma ölküsü ile hiç kimsenin diğerine muhtaç olmadığı bir toplumsal yaşantıyı gerektirmektedir (Sevimli 2021a: 415).

İdeal toplumu ayakta tutan ve ahlakı sağlayan temel değerlerden biri de herkese hakkı nispetinde muamele etmektir. Yani herkese hakkını vermektir. Bu adalet anlayışı, “Sezar'ın hakkı Sezar'a vermek” misali bir adalet ve ahlak anlayışını toplumun kılcal damarlarına işlemeyi önermektedir.

İdeal lider, adil olmalıdır. Halkın refahını adaletiyle sağlarken, halka düşen ise bu müreffeh durumu korumak için abalacaktır. Tutumluluk düşüncesi, bu ilahi/ideal adaleti koruyan temel güdüler olarak konumlanmaktadır. Dürüst olma, diline sahip olma, yakın dostluk kurma, ilim tahsil etme ve fakirleri gözetme, fakirleri ve halkı gözetme, akrabalarının hakkını da gözetme gibi diğer ahlaki erdemleri beraberinde getirmekte ve topluma yol gösterici olarak sunmaktadır.

İdeal ahlak ve adalet sisteminin erdem/ahlak ile sürdürülebilirliği artık siyaset felsefesinde geçerliliğini bir nevi tescillemiştir. Ahlakı, yani erdemi/bilgiyi önceleyen bir yöneticilik anlayışının toplumları ilim ve teknolojinin ışığında ilerlettiği, müreffeh toplum düzenini sağladığı, tersi durumda ise bu düzenin sekteye uğradığı görülür. Elbette bu evrensel bilgi, adaleti tesis ettiği için toplumsal düzene katkı sağlamakta ve onu ilerleten gücü kendinde bulmaktadır. Bu nedenle kadim Türk tarihinden gelen ve ilimle belirgin olduğu görölen ideal ahlak ve adaletin temel faziletleri ile bütünleştirilmiş olan bir liderlik ve yöneticilik anlayışının uzun süreliği toplumsal hafızalarda güncelliğini ve değerini korumaktadır. Bu koruma güdüsüdür ki, toplumları âlim bir yönetici/lider, diğer bir deyişle ideal yöneticinin önderliğinde müreffeh, huzurlu ve saygın bir toplumsal düzenin parçası hâline getirebilmektedir. Bu düzenin devamlılığı her şeyden ince “erdem”, yani ahlak ve onun varlığını bütünleyen adalet olgusunun muhafaza edilmesinde yatmaktadır.

Kaynakça

Arslan, Mahmut (.....). “Kutadgu Biligde Ahlak ve Siyaset Felsefesi”: 23-49,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101115>.

Cumhur, Müjgan (Erişim Tarihi: 30.11:2022). “Mevlana’nın devleti değerlendirmesi” , Erişim
Adresi: [http://devlet.com.tr/makaleler/y64-
MEVLANANIN_DEVLETI_DEGERLENDIRMESI.html](http://devlet.com.tr/makaleler/y64-MEVLANANIN_DEVLETI_DEGERLENDIRMESI.html).

Mücevher, Muhammed Hamdi, Erdem, Ramazan (2019). Başarılı yönetici ve
yöneticilik:

kavramsal bir çerçeve. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi*, 34:

48-77.

Sevimli, Erdem (2021a). Klasik Şiirde Âşığın İstiğna Mülkünün Sultanlığına Doğru
Yolculuğu: Melâmî Âşıklığın, Melâmeti Selâmete Tercihi. *Ağrı İbrahim Çeçen
Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/1: 405-434.

Sevimli, Erdem (2021b). Beşerî Aşk Bağlamında Gazel Felsefesini Yeniden Düşünmek.
Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 27: 491-537.

Yazgan, Pınar (2006). “İlm-i Umrân Düşüncesinin Temel Dayanağı”. Yüksek Lisans Tezi,
Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Serdaroğlu, İsmihân (2018). “Farabi’nin Siyaset Felsefesi İle Türk Devlet Anlayışının
Benzerlikleri”. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Kırıkkale.

GÖNÜL MERCEĞİNİN İLİM MAHFİLİ- MAKALE 2

DİVAN ŞİİRİNE SEVGİYE DAYALI BİR YAKLAŞIM-GÖNÜL MERCEĞİNDEN
DİVAN ŞİİRİNE SEVGİ

Dr. Erdem SEVİMLİ¹⁰

Özet

Divan şiiri geçmişten getirdiği birikimiyle bugün dahi değerini ve kendisine olan muhabbeti korumaktadır. Bunun devam edeceği de aşıkâr görünmektedir. Bu edebiyat dönemi, gazelden kasideye, mesneviden musammatlara kadar manzum ağırlıklı olmak üzere mensur olarak da pek çok eserin verildiği zengin bir edebi platform olmuştur. Eziyet yüklü ve bu cefadan hoşnut kalınan bir aşk anlayışı, bu aşkın yegâne temsilcisi sevgili ve onun uğruna çektiği eziyetlerle gönlünü olgunlaştıra derbeder âşık karakteriyle geniş bir şiirsel söylem biçimi sunmaktadır. Bu söylemleri padişah kimliği yanında âşık hüviyeti ile taşıyan şairlerden biri de Avnî, yani Fatih Sultan Mehmet'tir. Bu üç manzume hem şairin şiir felsefesini hem de Divan şiirindeki aşk anlayışının pek çok yönünü aydınlayabilecek niteliktedir. Bu makalede şairin 3 manzumesi Divan şiiri geleneği doğrultusunda yorumlanacaktır. Bu yorumlarla gençlerin Divan şiirine olan sempati ve sevgilerini artırmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Avnî, Divan şiiri, Gelenek, Şiirsel sevgi

Giriş

Altı asırlık geçmişi ile Divan şiiri, önemli bir şiirsel dönem olarak tarihten getirdiği birikimiyle göz doldurmaktadır. Gazelden kasideye, mesneviden musammatlara kadar manzum ağırlıklı olmak üzere mensur olarak da pek çok eserin verildiği zengin bir edebi platform olmuştur. Beşeri aşktan ilahî aşka uzanan köprü niteliği gören aşk anlayışı ile çok sayıda ve farklı kollarla beslenen olgu, olay ve duygulanımlarla hâlâ tazeliğini korumaktadır. Uğruna her eziyete katlanılan sevgili, âşığından her lütuf ve ilgiyi esirgemekte, âşığını derbeder ve sefil bir Mecnun misali peşinden sürüklemektedir. Kavuşmanın olmadığı, sevgilinin ayrılığından hoşnut kalındığı böyle bir aşk anlayışında sevgili biricik, tek ve ulaşılmaz hâliyle belirlemektedir. Bu ulaşılmazlık ve bir olma hâli asıl sevgili olarak âşığın/kulun külli iradesini tayin eden ilahî mercie karşılık gelmektedir. Bu merci de elbette Allah'tır. Şairler/âşıklar hemen her duyguyu onun rızasını kazanmak ve teveccühüne, yani

¹⁰ Dr., Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi. Bu çalışma ile Divan şiirine gençlerin ilgi ve sevgisini daha da ileri boyuta ulaştırmak amaçlanmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

engin muhabbetine ulaşmak için aracı kılmakta bu doğrultuda duygu ve düşüncelerini yönlendirmektedir.

Divan şiirinin dili elbette ağırdır, ancak dönemin medrese eğitimini alan herkesin anlayabileceği seviyededir. Bugün bu zengin şiire yaklaşmak için gençlerin ön yargılarını yıkarak hareket etmeleri gerekmektedir. Her nazım türünde beyitleri okurken ya da yorumlarken geçmişin birikimlerini, Osmanlı toplumsal yaşamının ve edebi zenginliğinin çeşitli yönlerini dikkate alarak davranılmalıdır. Bu tutum geçmişe sadakat ve geleneğe sahip çıkma gibi önemli değerleri de bütünlemektedir. Divan şiiri aşkın yanında şarap, bahar ve sosyal yaşam gibi pek çok konuyu da içermektedir. Bu konular İslam kültür dairesi içerisinde tasavufî niteliklerle harmanlanarak sunulmuştur. Bu nedenle Divan şiirinin yapısında tasavvufun derin izleri bulunmaktadır. Beyitler incelendiğinde sosyal hayatta görülen derviş benzeri gruplar dâhil, âdetler, gelenekler, düğün merasimleri, evlenme, savaş vb. pek çok konuda duygu ve düşüncelerin dilendirildiği görülür. Bu durum Divan şiirinin halktan kopuk olmadığını gösteren en önemli delil niteliğindedir. Bugün zaten Divan şiirinin bu nitelikte olmadığı tescillenmiştir. Çoğunlukla Farsça yazılan ve pek çoğu bugün Türkçemizde kullanılan kelimeleri anlamak ve yorumlamak onun sosyal yapısının ve edebi değerinin ne kadar geniş ve değerli olduğunu göstermesi yönüyle önemlidir. Bu bağlamda aşağıda Divan şiirinin 15. yüzyıldaki isimlerinden ilk Divançe sahibi şair olan ve çağ açıp çağ kapayan Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet'in "elden gider" ve "iderüz" redifli gazelleri ile "vay gönül" redifli murabbası Divan şiiri geleneğine göre yorumlanacaktır. İlk gazel, Divanında 22. manzume olarak yer almaktadır. Bu şiire Muhteşem Süleyman da denilen bir başka padişah şair Muhibbî mahlaslı Kanunî Sultan Süleyman ve Tanzimat birinci dönem şairi Ziya Paşa birer nazîre¹¹ yazmışlardır. İkinci manzume 29. manzumedir, 3. manzume ise 48. manzumedir. 3. manzume muhammes nazım biçimiyle yazılmış bir şiirdir. Ahmet Paşa'ya naziredir. Daha sonra Cem Sultan, Hariri gibi 15. yüzyıl Divan şairleri¹² de şairler de bu şiire nazire yazmışlardır. Şiir çok beğenilmiştir.

Şiirlerinde Avnî mahlasını kullanan Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethiyle devleti imparatorluk olarak büyütme için çalışmıştır. Yerli ve yabancı binlerce aydını, şairi korumuş, İtalyan Bellini'ye portresini yaptırmıştır. Pek çok şair, onun döneminde İstanbul'a

¹¹ Bir şairin şiirine sonradan bir başka şair veya şairin kendisi tarafından, kafiyeleri veya kafiye ve redifleri aynı olan, aynı vezin ve konuda yazılan, çoklukla gazel ve kasidelerde görülen benzer şiirlere nazire veya cevap denir. Daha geniş bilgi için bkz: (Yavuz, Kemal (2013). Türk Şiirinde Nazire. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10: 359-424)

¹²Bu şairler için bkz: Kartal, Ahmet ve Şentürk Ahmet Atilla (2012). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Dergâh Yay.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

gelerek Osmanlı kültürüne ve Divan şiirine hizmet etmiştir. Divanını hazırlayan Muhammet Nur Doğan, Divanı hakkında şöyle söyler: “*Onun şiirlerinde sevgili, sevgiliye ait bütün bedenî güzellik unsurları, şarap, meyhane, kilise, put, zünnar, sakî, sultan, köle v.b. gibi maddî değerler, bir taraftan dünyevî (gerçek) nitelikleri ile boy gösterirken; diğer taraftan da tasavvufî (plâtonik) düşünce dünyasına ait mecaz ve sembolizm unsurları olarak karşımıza çıkarlar.*” (Doğan, 2018: 4). Bu nedenle Avnî, şair padişah olmasına rağmen şiiri de elden bırakmamış, “aynı zamanda duyguları, sevinçleri, üzüntüleri olan bir kişi kimliğiyle de kendi kendisinin bilincinde olmuştur. Dolayısıyla Avnî; nazım tekniği, söyleyiş güzelliği, muhteva zenginliği ve hayal derinliği bakımından Divan şiirinin önde gelen şairlerinden biridir” (Kesik, 2014: 2).

Şiirler/Gazeller ve Açıklamaları:

1. Manzume/Şiir

Sâkîyâ mey vir ki bir gün lâle-zâr elden gider

Çün irer fasl-ı hazân bâğ ü bahâr elden gider

“Ey sâkî, şarap ver. Çünkü bir gün hazan mevsimi gelir, bahçe ve bahar elden gider. Üstelik lale bahçesi de elden gider”

Hayatın geçici olması, âşıkları böyle bir düşünceye sevk etmektedir. Bu düşüncenin iki boyutu bulunmaktadır. İlki, kaynağını Emeviler dönemi zevke dayalı yaşam biçiminden alan hadari/kentli, dünyevi yaşam biçimidir (Demirayak, 2021: 186-189). Dünya zevklerinden dilediğince yaşamayı öngörür. İkinci boyut ise gelip geçici olan dünyaya bel bağlamadan kısa olan hayatı değerlendirmeyi, manevi gereklerle yaşamayı öngörür. Ancak ikinci boyutun Avnî'nin yukarıdaki beyti için söz konusu olduğunu söylemek güçleşir.

Her niçe zühd ü salâha mâil olur hâturum

Gördüğümce ol nigârı ihtiyâr elden gider

“Her ne kadar gönlüm, züht ve doğruluktan ayrılmama yönünde arzu ederse de o resim gibi güzeli gördükçe seçme, kendi başıma karar verme niteliğim/ihtiyârım elimden gider”

Burada dinen sakıncalı kabul edilecek ifadeler bulunduğu gözlense de Divan şiirinin “rint” duygu ve düşüncesi dikkate alındığında bu sakınca kendiliğinden ortadan kaybolmaktadır. Bu duyguyu, Şeyh San'an'ın Yemen'de gördüğü Hristiyan kızına âşık olup Hristiyan olması, sonrasında da tekrar Müslümanlığı benimsemesindeki hadise de aramak

GÖNÜL MERCEĞİ

gerekmektedir. Buradaki sevgili, âşığı züht ve dinin emirlerinden koparacak kudrete de sahiptir, çünkü sevgili Allah'tır. Zaten amaç da ona ulaşmaktır. Klasik şiirde rint olan âşığa göre asıl züht, aşktır. Âşık olanın, ham sofunun gösteriş için yaptığı zühte ihtiyacı yoktur. Çünkü rint olan Allah'ı aşkla benimsemiştir. Cennet ve cehennem korkusu ile değil.

Şöyle hâk oldum ki âh itmege havf eyler gönül

Lâ-cerem bâd-ı sabâ ile gubâr elden gider

“Öyle bir kül oldum ki/hâk oldum ki gönül ah etmeye korkmakta. Şüphesiz saba rüzgârı ile tozum bile elden gider. Tozum/küllerim saba rüzgârının önünde savrulup gider”

Âşığın ahı, ateşlidir. Göğe kadar yükselip felekleri bile yakabilir. Şair bu nedenli bir ateşten elbette gönlünün bile korktuğunu söylüyor. Çünkü bu ateş, bedeni küle çevirmeye yetecek, o kül de toprak gibi sevgiliden âşığa haber götüren saba rüzgârının önünde savrulup gidecektir. Saba rüzgârının elden gitmesi, âşığın sevgilinin verdiği aşk ıstırabının ateşi karşısında çaresiz olduğu imajından kaynaklanır. Aslında şair de bundan memnundur. Çünkü gerçek anlamda ya da tasavvufî anlamda olsun aşk gönlü olgunlaştırır. Şair bunu tezatlı bir söylemle dile getiriyor. Gönüldeki ateş, ilahî aşk olabilir. Bu aşkın gönülde bulunmasına şair, zaten talepkârdır.

Girre olma dilberâ hüsn ü cemâle kıl vefâ

Bâki kalmaz kimseye nakş u nigâr elden gider

“Ey dilber, gururlu olma, güzellik ve cemâl/yüzünün güzelliği ile vefa göster. (Bu dünyada) resim gibi güzelliğin ve bu güzellikle takındığın tavır/nakış edebi kalmaz, bir gün mutlaka elden gider/kaybolur”

Bu beyit, ilk beyti bütünler. Hayat gibi güzellik te geçicidir. Güzeller de vefa olmaz. Bâkî o yüzden *“Güzeller mihrîbân olmaz/güzellerde vefâ bulunmaz”* (G.55/5) der. Asıl güzellik klasik şiirde Allah'ın cemaline ulaşmaktır. Sevgili dünyevi olan güzelliğiyle boşuna gururlanmaktadır. Çünkü bu güzellik mutlaka bir gün kaybolup gider. Ama Allah'ın cemali bâkidir. Edebi kalacak olan odur.

Yâr için ağyâr ile merdâne ceng itsem gerek

İt gibi murdâr rakîb ölmezse yâr elden gider

“Ben, sevgili için rakip ile mertçe savaşısam yeridir. Çünkü rakip dedikleri murdar it gibi ölmezse sevgili elden yitip gidecektir”

Klasik şiirde rakip, sürekli sevgilinin yanında olduğu için ona ulaşamayan âşık, haliyle ağyar dediği rakibi it olarak lanse eder. Çünkü itler gibi rakip kûy-ı yâre/sevgilinin

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

mahallesine girerken, âşık mahalleye bile yaklaşamaz. Girmeye yeltendiğinde ise Mecnun gibi mahallenin çocukları tarafından taşla tutulur. Pek çok klasik şairde âşığın sevgilinin mahallesinde seng-i melâmet/melamet, yani kınanama taşlarına maruz kaldığını belirtmesinde bu duygunun payı vardır (Sevimli, 2021: 88)

2.Manzume/Şiir¹³:

Görsek ol gonca-lebi çâk-ı girîbân iderüz

Gül yüzün yâdına bülbül gibi efgân iderüz

“O gonca dudaklı sevgiliyi gördüğümüzde yakamızı yırtarız. Onun gül yüzü hatırasına bülbül gibi inleriz”

Klasik şiirde sevgili açılmamış/bâkir haliyle gül, âşık da onun aşkı uğruna inleyen, acı çeken bülbüldür. Bu konuda binlerce beyitlik gül ü bülbül mesnevileri yazılmıştır. Gül gibi sevgiliyi gören âşık da ona kavuşamamanın acısıyla feryat edip inlemekte, gonca misali yakasını yırtmaktadır. Yüzünün hatırasına, yani asıl sevgili olan Allah’ın vahdetine kavuşmak için bülbül gibi inlemektedir. Bülbülün inlemesi, gonca gibi yaka yırtıp feryat edilmesi, melametten kaynaklı İslami düşünüş ile alakalıdır. Âşık/mutasavvıf/rint bu sayede nefisini kötülüklerden arındırarak Allah’ın vahdetine/rızasına kavuşmuş olur. Asıl amaç budur.

Haste dil kapuna varsa n’ola tîmâr ister

Yine bu derde anun derdine dermân iderüz

“(Sevgilim)Hasta gönül senin kapına iyileşmek için gelse şaşılmamalı, çünkü bu aşk derdine senin aşkını derman ederiz/ederiz”

Klasik şiirde âşık ya da âşığın gönlü hasta, sevgili ise bu hastayı tedavi eden tabiptir. Genellikle de sevgili dudağından bağısladığı âb-ı hayat/ölümsüzlük suyu ile derdine derman bulma yoluna gider. Ama sevgili tegafül gösterir âşığa, yani onu görmezden gelir. O dudağı da ilgiyi de âşıktan esirger. Hasret ve ıstırabın gönülde yer etmesi bundandır.

Mihrün ey hüsn[i] bedî‘ ü leb-i lâ‘li şîrîn

Kıssa-i Hamza gibi ‘âleme destân iderüz

“Ey güzelliği çok estetik, lal dudakları şirin sevgili, senin güzelliğini/şefkatini dünyaya Hamza’nın kıssası gibi destan misali yayarız”

Peygamberimizin amcası Hz. Hamza’nın dillere destan kahramanlığı, savaşçı karakteri Uhud savaşında kahramanca çarpışıp şehit edilmesi olayına telmih yapan şair,

¹³ Fatih Divanı 29. Manzume

GÖNÜL MERCEĞİ

sevgilinin güzelliğinin de bu civanmertlik kıssası gibi olduğunu ve onu yayma rolünü üstleneceğini söyler. Burada Hz. Hamza'nın şefkatine de tevriyeli olarak yaklaşılır. La'l sözcüğü, sert işlenen bir taş olması ile Hz. Hamza'nın yiğitliğinin yanında âşığın gönlüne la'l gibi dudağın kuvvet olmasına vurgu ile kırmızı olması ise Hz. Hamza'nın Hint tarafından Uhud Savaşı'nda yenilen ciğerine de gönderme olarak kullanılmış görünmektedir. Ayrıca la'l taşı rengi ile sevgilinin dudağına ve âşığın ıstırap nedeniyle kan dolu gönlüne de işaret etmektedir.

Kâmetün şevki 'alem-veş ne kadar olsa 'iyân

Dilde râz-ı dehenün sırrını pinhân iderüz

“Boyunun zevki, bayrak gibi ne kadar yaygın olsa da/şöhreti yayılmış olsa da, biz gönülde senin ağzının sırrını gizleriz”

Klasik şiirde sevgilinin ağzı hazine gibidir. Hazinesinde nasıl değerli şeyler gizlenirse, sevgilinin hokka gibi ağzında da söz mücevheri gizlidir. Ancak şair burada gönüldeki sırdan yani aşktan bahsediyor. Bir âşık, sırrını aşıkâr etmemelidir. Hallac-ı Mansur *Ene'l-Hak* sırrını ifşa ettiği için öldürülmüştür. O sır, ilahî bir irfandır. İlhamdır. Onun bayrak gibi âlemlere duyurulmaması gerekir. Bu nedenle klasik şair, aşkı gönülde bir ok gibi, bir sır gibi tutar. Okun sivri ucu olan peykân yürekten çıktığında nasıl yüreği de yerinden sökerse, sır/aşk da gönülden çıktığında âşık ölmüş demektir. Çünkü âşığı var eden ıstıraplı aşktır, gönülde konaklar.

'Avnîyâ gerçi ölüm dünyâde müşkil işdür

Gamze-i dilber ile biz anı âsân iderüz

“Ey Avnî, dünyada ölüm her ne kadar güç bir iş ise de biz onu dilberin gamzesi ile kolaylaştırırız”

Ölüm, Allah'ın takdirindedir. Sevgili de Allah olduğuna göre onun uğruna ölmek elbette kolaydır. Çünkü bu klasik şair için asıl amaçtır. Bezm-i eleste verdiği ikrardan kaynaklanır (Alak Suresi-172). Beyitte bu ölümü ise sevgilinin kan dökücü gamzesi sağlar. Sevgilinin klasik şiirdeki gamzesi cellattır. Kan dökücüdür. Âşığın kanı ise sevgiliye helaldir. Beyitte sevgili, padişah olarak da kabul görebilir. Çünkü öldürme emrini kullarının üzerinde tatbik edecek kudrete sahip kişi padişahdır. Onun bir gamzesi/yan bakışı/işareti muhatabın cellat elinde hayatının sonlanmasına yetebilmektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “saray istiaresi” (Tanpınar 1976: 5) diye tarif ettiği aşk anlayışı budur. Bu aşkta sevgili olan padişah arasında kul/gulam-köle ilişkisi söz konusudur. Âşıkların çoğunun sevgilinin kapısında dilenci/gedâ olarak kendilerini konumlamaları da bu anlayıştan kaynaklanır. Kudretli

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

padişahlar dahi Divan şiiri sahasına girdiklerinde sevgili karşısında derbeder, sefil bir âşık olarak kendilerini konumlamışlardır. Avnî de padişah şair olarak bu aşk anlayışını dillendirmiştir.

3.Manzume/Şiir¹⁴:

Sevdün ol dilberi söz eslemedün vay gönül

Eyledün kend'özünü 'âleme rüsvây gönül

Sana cevır eylemede kılmaz o pervây gönül

Cevre sabır eyleyemezsen nideyin hây gönül

Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül

“Vay gönül, söz dinlemedin o dilberi sevdin, kendinin âleme rüsva/rezil ettin, (sevgili) zaten sana eziyet etmede pervasız davranıyor/vazgeçmiyor, (ama) ne yapasın senin bu eziyete sabır etmen gerekiyor/kaderin bu, Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Şairin gönlü ferman dinlemez. Çünkü klasik gelenekte padişah da olsa her âşığın bir sevgilisi olmalıdır. Gönül de bir dilbere kapılmış, söz dinlememiştir. Sevgilinin özelliği ise âşığına eziyet etmektir. İşkenceyi gelenek haline getirmektedir. Âşığa düşen ise bu eziyetlere sabretmek, katlanmaktır. Çünkü şikâyet bu aşkta hükümsüzdür. İlahî sevgiliye ilenmek mümkün müdür. Elbette hayır. Sabretmek, gönlü olgunlaştırıp, nefis denen kötülükten aşk ile arındırıp tekrar sahibine temiz halde teslim etmek esastır.

Çâk olan dest-i cefâyile giribânundur

İlişen hâr-ı gâm u mihnete dâmânundur

Dökilen yire belâ tîğiyile kanundur

Her dem ağza gelen mihnetile cânundur

Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül

“Cefa eliyle yırtılan senin yakandır. Eteğine ilişen ise gam dikenini ve sıkıntısıdır. Bela kılıcı ile yere dökülen kanındır. Her zaman sıkıntı ile ağzına gelen/çıkmaya meyleden ise canındır. Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Âşık, sevgilinin eziyetlerine sabretmek için yaka yırtar, kendini mecnunluğa/deliliğe vurur. Çünkü aşk deliliği ile belalara katlanmadan, gam dikenlerini eteğinde hissetmeden ve sıkıntı ile yoğrulmadan asıl sevgiliye rüşünü/âşıklığını ispat etmesi mümkün değildir. Bu

¹⁴ Fatih Divanı 48. Manzume

GÖNÜL MERCEĞİ

uğurda gerekirse sevgili tarafından kanı akıtılmalı, canı mihnet ile ağzına gelmelidir. Çünkü klasik şiirde can kesrettir. Can kesretinden kurtulmadıkça, yani maddi bedenini/varlığını/canını sevgili uğruna sarf etmedikçe âşığın vahdete ulaşması zordur.

*Tâli 'ün yüzi gülüp olmadı handân nideyin
Yüregün derdine bulunmadı dermân nideyin
Kasduna yâr çeker hançer-i bürrân nideyin
Virisersin bu gam u mihnet ile cân nideyin
Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül.*

“Bahtımın yüzü gülüp, sevinmedi/gülmedi ne yapayım. Yüreğin derdine derman bulunmadı ne yapayım. Sevgili öldürmek amacıyla keskin hançerini/öldürücü bakışlarını çeker ne yapayım. Bu gam ve sıkıntı ile can verirken gönül, ne yapayım elimden bir şey gelmez. Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Âşığın bahtı gülmez bir türlü. Sevgilinin gam ve eziyeti son haddesine gelmektedir. Zaten aşk derdinin dermanı da yoktur. Aslında vardır: Vuslat. Ancak bu aşk da kavuşma/vuslat yoktur. Çünkü vuslatın sonu da hicran/ayrılıktır. Şair elbette hicranı tercih eder. Bu uğurda canını/maddi bedenini vererek, vahdete, yani asıl sevgili olan Allah'a ulaşmayı amaç edinir. Bunu da ancak aşk sağlar.

*'İşk-ı dildâr ile niçe idesen nâle vü zâr
Eyledün sabr ü karârı bu hevâlarda nisâr
Zülfî sevdâsı ider 'âlemi çün başuna dar
Fâiyde ne dutalum eyleyesen terk-i diyâr
Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül*

“Sevgilinin güzel yüzünün aşkıyla nasıl inleyip ah etmeyesin. Bu heveslerle gönül/sen sabır ve kararlılığı saçtın/yitirdin. Çünkü yârin saçının sevdası başına dünyayı dar eder. Artık fayda yok. Terk-i diyar edip gitmen gerek. Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Âşık derbederdir. Sevgilinin eziyetlerine dayanamaz. Bundan kurtulma amacı da yoktur. Tek çare terk-i diyar etmektir. Bunu asıl ikrarın verildiği bezm-i elest yani sevgilinin asıl yurduna olan yolculuk olarak da yorumlayabiliriz. Sevda kalpteki kara noktadır. Saç ta karadır. Şair kesrete yani sevgilinin zülüflerine kapılmış, kesrete düşmüştür. Vahdete ulaşmak istiyor.

Vasl-ı dilberle nasîb olmadı dil-şâd olmak

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Dest-i cevr ile yıkılan dilün âbâd olmak

Dâm-ı gamdan dil ü cân bülbüli âzâd olmak

Niçeye dek işün efgân ile feryâd olmak

Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül

“Dilberin vuslatı ile mutlu olmak nasip olmadı. Cevir eli/işkence ile yıkılan gönlün abad/mamur olması da mümkün değildir. Gönül ve can bülbülünün gam tuzağından kurtulması da mümkün değildir. Ne zamana kadar inleyip feryat edeceksin ey gönül. Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Gönül bir kuş gibidir. Can da öyle. Gönül, gam tuzağına yakalanmıştır. Yani sevgili ona acı vermektedir. Vuslatın nasip olmadığı bu aşkıta elbette âşığa da kafesteki bülbül misali inlemek kalır. Gönül kafese benzetilir klasik şiirde.

Çünkü dildâr niyâzun görüben nâz eyler

Nâleni işidicek şîveye âğâz eyler

Bezm-i gamda kadüni çeng yüzün sâz eyler

Nâlişün perdesini Zühreye dem-sâz eyler

Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül

“Güzel yüzlü sevgili gördüğünde nazlanır. İnlemeni işitecek tavır takınmaya başlar. Gam meclisinde boyunu çeng aleti gibi bükerek, yüzünü ise saz teli haline getirir. İnlemelerinin perdesini/güftesini/şarkısını Zühreye-Zühre yıldızı oynaması için dilendirir/yoldaş eyler. Yani çeng ve saz Zühre'nin bezmdeki kıvrak dansına eşlik ediyor. Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Divan şairi, kozmik unsurları da yoğun olarak ele almıştır. Gökteki yedi gezegenden biri olarak kabul edilen Zühre/Çolpan yıldızı da bunlardan biridir. Şiirlerde feleğin sakisi, çengisi olarak geçer. Şuh kadın olarak da kullanımı vardır. Venüs gezegenini temsil eder. Güzel, zarif, âşık ve sanatkârdır (Çelik, 2004: 1). Zühre misali sevgili de mecliste dans ediyor. Kıvrılmaları çenge ve güftesine/şarkısına eşlik ediyor. Bu durum ise âşığın gönlünü ona doğru yönlendiriyor. Âşık bu nedenle “vah gönül” diye sesleniyor. Bir mutluluk esnasında “gönül tellerimi titretti” şeklinde kullanılan ifadedeki duygulanımın benzerini, Avnî yukarıdaki manzumesiyle ifade ediyor.

Bilmedüm derd-i dilün ölmek imiş dermânı

Öleyin derd ile tek görmeyeyin hicrânı

GÖNÜL MERCEĞİ

Mihnet ü derd ü gama olmağičün erzânî

'Avnîyâ sencileyin mihnet ü gam-keş kanı

Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül

“Gönül derdinin dermanı ölmekmiş bilmedim. Öleyim tek, derd ile hicranı/ayrılığı görmeyeyim. Sınıtı, derd ve gama kolayca/ucuz yollu ulaşmak için, ey avnî senin gibi sıkıntı ve gam çekici bulunur mu, hani nerede. Gönül eyvah gönül, vay yazık sana gönül”

Yukarıdaki açıklamaların çoğu hicran, vuslat, sevgilinin verdiği eziyetleri bütünler. Divan şiirinin âşıklık geleneğini önceler.Âşık gam çeker, sevgili naz eder, vuslatı esirger. Hicran âşığın yoldaşdır. Gönülde konaklar gönlü olgunlaştırıp, ilahî olan sevgiliye ulaştırır. Avnî de âşık olark bu geleneği devam ettirmiştir.

Kaynaklar

- Çelik, Hasan (2004). “Klasik Türk Edebiyatında Zühre, “Afrodit, Lilit” Karakterlerinin Araştırılması”. Bitirme Tezi, Erzurum. Atatürk Üniversitesi.
- Demirayak, Kenan (2021). Arap Edebiyatı Tarihi. Erzurum: Fenomen Yay.
- Doğan, Muhammet Nur (2018). Fatih Divanı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- İpekten, Haluk (.....). Eski Türk Edebiyatı Edebi Bilgiler ve Aruz. Ankara: Dergâh Yay.
- Kartal, Ahmet ve Şentürk Ahmet Atilla (2012). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Dergâh Yay.
- Kesik, Beyhan (2014). “Fatih-Avnî”. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/avni-fatih-sultan-mehmed-sultan>
- Küçük, Sabahattin (2011). *Bâkî Divanı Tenkitli Metin*. Ankara: TDK Yay.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1976). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitapları.
- Sevimli, Erdem (2015). “Bâkî, Şeyhülislam Yahyâ ve Nedîm Divanlarında Haz”. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi.
- Sevimli, Erdem (2021), Rafine Bir Öğretinin Edebi Seyri Klasik Şiirde Melamilik ve Melamet Düşüncesi. Ankara: Gece Kitaplığı Yay.
- Yavuz, Kemal (2013). Türk Şiirinde Nazire. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10: 359-

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

GÖNÜL MERCEĞİNİN İLİM MAHFİLİ- MAKALE 3

TÜRK TASAVVUFUNUN SERÇEŞMESİ YUNUS EMRE'DEN MANEVİ ESİNTİLER

Dr. Erdem SEVİMLİ¹⁵

Ben aşksız olmazam

Aşk olacak ben ölmezem

Aşkdır hayâtım hâsılı

Aşktan gayrısın bilmezem (192/5)

Yunus Emre, bir aşk insanıdır. Elbette bu büyük Türk düşünürünün aşkı, ilahi olan mercie, yani Allah'a yöneliktir. O, aşksız yaşayamadığını ve aşksız olamayacağını özellikle vurgulamıştır. Aşk, onun hayatının özeti olmuş, Yunus aşktan başka bir şey bilmemiştir. Aşağıdaki beytinde bu duygusunu âdeta perçinlemiştir. Onun nazarında âşıklar ölmez, çünkü ölen kimse âşıklık sıfatını yitirmiştir:

Âşık öldi diyü sala virürler

Ölen hayvan durur âşıklar ölmez (113/8)

Aşka tutkulu bağlılıkla beliren Yunus, yıllarca Anadolu insanının gözdesi olmuş, yazdığı saf ve temiz Türkçe şiirleriyle insanların gönlüne girmeyi başarmıştır. Yunus, zamanın biyografileri ve Divanlarında yer bulmamasına rağmen, ilmi, marifeti, evrensel insancıl felsefesi ve kullandığı Türkçe'nin sağlamlığı ile hemen her kesimden insanın beğenisini kazanmıştır. Bugün de bu beğeni devam etmektedir.

“Tekke ve tasavvuf şirine hayat ve gönül veren Yunus, hayatı hakkında bilinenlerin sınırlı ve rivayetlerden ibaret olduğu bir gönül insanıdır. Doğduğu yer, yaşadıkları ve ölümü hakkında bilgiler sınırlıdır. O, Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da başlayan Moğol hâkimiyeti nedeniyle bozulan asayiş ve düzenin manevi gidericisi durumunda olan tasavvufu benimsemiş, şiirleriyle halkın içinde bulunduğu durumu az da olsa hafifletme rolü üstlenmiştir”¹⁶

¹⁵ Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Müdürü, Edebiyat Öğretmeni

¹⁶ Diyar Karahan, Gönül Merceği Dergisi, S.1: s.70'ten alınmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

Yunus, her şeyden önce bir mutasavvıftır. Şiirlerinde ilahi aşkı işlemiştir. Bu konuda insanlara hem bilgi vermiş hem de rehber olmuştur. O yüzden Yunus'taki ilahi aşkın bazı yönlerini ve sanatını çeşitli açılardan değerlendirmek önem arz etmektedir. Bu çalışmada bu bağlamda Yunus'un çeşitli görüşleri "halvet, kanaat, zühd, sabır, zikir" başlıklarında kısaca açıklanacaktır.

1. Halvet

Halvet; Allah'tan başka her şeyle ilgiyi kesmek ve Allah'a ulaşmak için تنها bir yerde nefis arındırma, gönlünü her türlü istek ve arzudan koparma gibi eylemlere başvurma anlamına gelen tasavvufi bir terimdir. Eskiden tekkelerde ve dergâhlarda çilehane denilen halvet odaları bulunmakta, tarikata ya da tekkeye giren kimseler orada manevi arınma duygusu içerisinde ibadet ve zikirle meşgul olarak Allah'a olan sevgilerini kuvvetlendirme yoluna giderlerdi. Yunus'ta Tapduk Emre dergâhında bu tür halvete girmiş, ilahi aşkıta yoğunluk yaşamış ve bu duyguları dizelerine aktarmıştır.

Münâcat gibi vakit olmaz arada

Kim ola dost ile, bu demde halvet (20/6)

Allah'ı anmak ve ona dua etmek için İslam dini bir vakit belirlememiştir. Araf Suresi (205. Ayet)'te Allah'ı anmanın sürekli olması gerektiği, Ahzab Suresi (41. Ayet)'te ise Allah'ı çokça zikretmek gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü kalpler ancak Allah'ı zikretmekle mutmain olmaktadır (Ra'd Suresi 28. Ayet). Yunus da bu duruma açıklık getirir. Dostu, yani hakiki sevgiliyi anmak ve ondan af dilemek için zaman gereksizdir. Onu sürekli anmak ve onun sevgiliyle halvet olmak gerekir. Burada vakit sözcüğü, namaz dışındaki ibadete karşılık gelmektedir. Allah'ı sadece namazda anmanın ve ona dua etmenin yeterli gelmediğini bilen ve idrak eden Yunus, onu her dem anmakta, onunla dost olmaktadır. Tasavvufi halvette buradadır. Dostu her daim hissetmek ve onun varlığını duyarak, ona kavuşmanın manevi hazzını yaşamaktır.

Ma'sûka halvetinin yidi kapısı vardır

Ol kapudan içerü seyrân kılasum gelür (46/3)

Tasavvuf ehli, Kur'an-ı Kerimde farklı ayetlerdeki isimlendirmelerden hareketle nefsi yedi mertebeye ayırmışlardır. Nefs-i Emmare'den son nefis olan Nefs-i Kamile'ye kadar olan bu mertebelerde sufi/sâlik manevî bir dönüşüm yaşayarak, hakiki sevgiliye, yan, dosta ulaşır. Zaten nefis-i kamile dostun rızasının, ilahî hikmet ve irfanın egemen olduğu insan-ı kamil olunan bir aşamayı ifade etmektedir. Sufinin amacı ve son menzili budur. Ancak bu menzile ulaşmak için de yedisinden sırayla geçip gönlü gailelerden arındırmak gerekir. Bu yol

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

çetindir. Herkes giremez ve dosta kavuşmayı başaramaz. Bu nedenle Yunus giresim gelir demekte, bu yolculuğa hazır olmadığını duyurmaktadır.

Yûnus'un gönli gözi toludur Hak sevgüsü

Sohbet ihtiyâr iden yâd u bilişden geçer (70/8)

Halvet, bir uzlet hâlidir. Dost, yani Allah'ı gerçekte seven kişi/Yunus da olsa uzleti, yani manevi yalnızlığı tercih edecek, bildiklerini dahi unutup sadece Allah'ı ve onun verdiği irfanı/bilgiyi özümseyecektir. Bu çile durumu pek çok tarikat ve zümrede bulunmaktadır.

2. Kanaat

“Kanaat, tükenmez bir hazinedir” sözü gereği, insanlar manevi açıdan zenginleşmek için ve Allah'a olan yolculuklarında dünyanın zenginliklerini bir kenara koyarak hareket etmek için kanaati öncelemişlerdir. Hac Suresi 36 ayet ile Nahl Suresi 97. ayette kanaat edenler için Allah'ın büyük mükâfatlar vereceği yazılıdır. Dini bakımdan emeğiyle geçinmenin, gözü ve gönli tok olmanın, başkalarına muhtaç olmayarak dürüstçe yaşamının en oneli göstergesi olmuş, güzel ahlak sahibi olma bağlamında da değerlendirilmiştir. Peygamber Efendimiz (S.A.V.), pek çok hadisinde kanaatin faziletlerini anlatmış, ası zenginliğin mal çokluğu değil, gönül zenginliği olduğunu vurgulayarak, bu değer bir Müslümanın temel ahlak vesikası olduğunun altını çizmiştir. Veren elin alan elden üstün olduğu anlayışıyla kimseyi muhtaç kılmadan Allah'ın verdiği nimetlere şükretme ve onları muhtaçlarla paylaşarak sosyal adaleti sağlama kanaatkâr olmanın temel gereği sayılmıştır. Yunus da pek çok beytinde bu duygunun önemini vurgulamıştır. O, bir derviş olarak aza kanaat etmenin erdemini, Allah'a bağlılık ve insanlığa hizmet etmekle eş değer gören bir tutum sergilemiştir.

Gel imdi miskin Yunus, hevaseti elden bırak

Çalabım, sen rûzi eyle bize, kanaat bucağını (366/7)

Kanaat, sufi literatürünün önemli argümanlarındandır. Bu doğrultuda pek çok sufi dünyayı terk düşüncesine bağlanmış, kimisi zühdü aşırı abartarak bir lokma bir hırka yaşamış, kimisi de başı kabak yalın ayak diyar diyar gezmiştir. Hatta Yunus'un deyimiyle bu yolda hevesler terk edilmiş, dünyadan, yani masivadan el çekilmiştir. Asıl amaç olan Çalab'ın rızasına ulaşmanın amaç olduğu bu seyirde Allah'ın rızasına ancak nefis riyazeti, yani orucu (ruzî) ve kanaat ile ulaşılabilecektir. Nefsi dizginlemeyen dünya malının ve servetinin renkli dünyasına ve lüksüne kendini kaptıran, haram çeşnili servetine bulaşan, yani menfaat devşiren kimselerin kanaat etmesi ve Çalab'ın rızasına ulaşması mümkün değildir.

GÖNÜL MERCEĞİ

Kanaat hırkasın geydim, selâmet başını çektim

Melâmet gömleğin biçtim, ârif olup giyen gelsin (230/2)

Melâmet; hırkası, tacı, üniforması olmayan, gösteriş kokan ibadeti dışlayan, nefsi arındırmayı önemseyen ve bu yolda halktan gelen her türlü kınama ve ayıplamaları göğüslemeyi öngören bir tasavvufi düşüncedir. Horosan temelli olan bu ekolde, kötülükler sergilenerek halkın ilgisi savuşturulmakta, yerine Hakk'ın rızası ikâme edilmektedir. Çünkü halkın ilgisi şöhreti, dünya malına bağlanmayı ve menfaati öngörecektir. Melami bunlardan azadedir. O, vakıf gelirleriyle geçinilen, birilerinden ümit beklenen bir İslami yaşantıyı değil, emeğiyle geçinmeyi ilke edinen temiz bir anlayışı öngörmüştür. Bu nedenle pek çou halkın elinde olan meyletmemiş, ümit tüccarlığı da yapmamıştır. Somuncu Baba (ekmek yapıp satardı), Sarban Ahmed (deve çobanı) idi¹⁷. Yunus da pek çok şair gibi bu düşünceye sempati beslemiştir. Ona göre melamet, selamettir. Çünkü orada şair, kanaat hırkası giyecek, yani kanaat edecek, selamete yani Allah'ın rızasına ulaşacaktır. Bunun içinde melâmet eteğine tutunmak, yani bu yolda kınanmak, halkın ilgisini bırakıp asıl amaç olan Allah'ın rızasına ulaşmak gerekir. Bunu bilmek için de elbette manevî ilahî ilmi almak yani bu feyizle hemhal olup arif olmak gerekir. Bu nedenle pek çok klasik şair, menfaati ve dünya selametini/rahatlığını önemseyen zahidin karşısında durmuş, dinin özünü anlayan bir rint olduğunu belirterek zahide çatmıştır. Bu düşüncenin altında melâmet vardır. Melami kimse, bu yola girdiğinde her türlü gösteriş alametini, yani hırka, cübbe ve tacı bırakıp melamet donunu/gömleğini/düşüncesini giyecektir/benimseyecektir.

3. Züht

Tasavvufta züht, terk etmek, yüz çevirmek gibi anlamlara gelmektedir. Bu bağlamda tasavvuf yoluna giren kimseler kendilerini Allah'tan gayrı ve masivadan başka her şeyden soyutlamayı, dünyadan yüz çevirmeyi, nefsi arındırarak gönülde Allah aşkından başka bir şey bırakmamayı öncelemişlerdir. Bazı kimseler zühtü abartılı yaşayarak dünyadan tamamen elini eteğini çekme olarak görmüş, diğerleri ise dünyayı dışlamakla gerçek zahit olunamayacağını vurgulamışlardır. Oldukça tartışmalı olan bu kavram Kur'ân-ı Kerîm'de başkasına rağbet etmeme anlamıyla Yusuf kıssası içerisinde yer bulmuştur. Peygamberimizin hadislerinde de zühdün önemi vurgulanmıştır. Ancak Hz. Muhammed (S:A.V), çocuklarını ve ailesini ihmal ederek yemeden içmeden sadece ibadetle meşgul olanları uyarmış, bu tip bir zühdün Allah'ın

¹⁷ Bu konuda geniş bilgi için Sevimli, Erdem (2021). *Rafine Bir Hak Aşıklığının Edebi Seyri Klasik Şiirde Melamilik ve Melamet Düşüncesi*. Ankara: Gece Kitaplığı

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

emirleriyle uyuşmadığını özellikle vurgulamıştır. Bu bağlamda elinde bir lokma bir hırka yaşayan derviş zümreleri görüldüğü gibi halk içinde halkla birlikte yaşayarak tasavvuf yolunda nefsini arındırıp Allah'a kalbi zikir ile ulaşmak ve olgunlaşmak düşüncesini benimseyenler de olmuştur.

Bunlar geri gelmeyeler, zühd-ü tâat kılmayalar

Bu beyliği bulmayalar, zira geçti devranları (368/4)

Zühd kelimesi gerek ibâre gerek işâret olarak birçok rivayette yer almaktadır. Yunus'a göre bu yolun geri dönüşü yoktur. Geri dönen, yani seyr ü sülûku başarıyla tamamlayanların Simurg'a ulaşmaları mümkün değildir. Bu yolda zühte dalmak, Allah'a tam bağlılıkla davranmak gerekir. Bu beyliktir. Nice sultanların ipliğini pazara çıkaracak güçtedir. Bu nedenle pek çok klasik şair, dünya saltanatını yadsımış, geda/dilenci/derviş olmayı dahi üstün tutmuştur. Çünkü en büyük manevi üstünlük Allah'ın rızasını kazanmaktır. Dünya saltanatı menfaat koktuğu için bu sultanlıkla ilahi mertebeye ulaşmak zordur. Bu nedenle bazılarının devri geçmiştir. O, manevi zenginliğe ulaşamayacaklardır.

'Âşıklarun gönli gözi ma'sûkın isteyü gider

Ayrık sûretde ne kalur kim kılısar zühd ü tâ'at (17/2)

Bu züht de kuru sofuluk ve gösteriş içeren ibadet değildir. Bunlar dışarda kalmıştır. Asıl olan âşıkların gönlüdür. Çünkü bu gönül, maşuğun sevgisini kazanmaya doğru meyletmektedir.

4. Sabr

Sabır da sufilik literatüründe önemli bir değer olmuştur. Bu olgu, Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi'nin 153-155. ayetleri ile takip eden pek çok ayetinde, Ali İmran Suresi 17 ve 120. ayetler ile pek çok ayetinde geçmekte, diğer pek çok surede de bir Müslümanın temel vazifesi olarak sunulduğu görülmektedir. Allah sabredenlerle beraberdir (Enfâl Suresi-66), ilahi emrini düstur edinenler Allah'ın kendilerine kaldıramayacağı yükü yüklememesini (Kehf Suresi-82) arzu ederek hareket etmiş ve yaşantılarını ona göre düzenlemeye çabalamışlardır. Yunus da temiz bir mümin olarak "sabırlı olmanın" erdemini her hâlükârda duyurmaya çalışmıştır.

Eyyüb'un kurda yidiürdün tenini

Sabrıla buldı o dahı dermânı (379/7)

GÖNÜL MERCEĞİ

Eyüp Peygamber'e Allah onulmaz bir dert vermiş, onu sınımıştır. Ancak o, sabretmiş. Kurt düşen yaralarına rağmen Allah'ı anmaya ona şükretmeye devam etmiştir. Sufi de Allah'a ulaşmak için Eyüp gibi sabretmeli, yolunda kendisine engel olan nefis gibi gailelerle, şöret, ar, namus gibi bağlarla savaşmalıdır.

*Hoş dervişem sabrım yok, dilimde ezkârım çok
Kulağımdan gireni, hergiz içim işitmez (117/4)*

Nefs-i kamileye, yani son aşamaya gelen sufi artık Allah'la ülfet etmiş haldedir. Hallac gibi Ene'l-hak nispetindedir. Allah'ı ta derinlerde tecrübe etmektedir. Bu aşamada zikir durmakta, söz bitmektedir. Sufi sadece hakiki dostla meşgul olduğu için dış dünyaya kendini kapamakta, hiçbir söze kulak vermemekte, asla bunları işitmemektedir. Bu aşama tehlikelidir. Kalbe ufak bir coşkunluk doğduğunda Hakk ile olan ülfet yara alabilir. Hallac aşırı coşkunlukla sırrını açığa vurmuş dile dökmüş, dara çekilmiştir. Bu yüzden elsiz, ayaksız ve de dilsiz olmak gerekmektedir.

*Havf ü recâ nice gelür varlık yokluk bıraganâ
İlm ü 'amel sızmaz anda ne terâzû ne hod sırat (17/7)*

Artık Allah'ın sevgisine/rızasına ulaşılmıştır. Bu mertebede korku ve ümit duyguları silinmiştir. Çünkü kuşlar arkalarına dönüp baktıklarında Simurg'un kendileri olduğunu anlamışlardır. Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk'ında Aşk ile Hüsn'ün varlıklarını birleştirdikleri manevî duygu durumu vahdet-i vücudun bu birlik ikesine işaret etmektedir. Çünkü âşık da maşuk da aynıdır. Allah'ın güzelliğinden bir parçadır, tecellidir. Artık bu mertebede ilm ve amel hükümsüzdür, ne terazi ne sırat gereklidir. Çünkü Allah aşkı galip gelmiştir. Zaten İslam inancında da ibadetler Allah için yapılır. Birileri için ya da sırf cenneti elde etme gayesiyle ibadet etmek elbette zararlıdır, yasaktır. Ma'un Suresi 4-7'de bu tarz kimseleri kuvvetli bir azabın beklediği anlatılmaktadır. Yunus bu nedenle üç beş köşkten ve hurilerden geçmiş, gönül kıranların namazının batıl olduğunu belirtmiş, asıl sevgili olan Allah'ın rızasını öncelemiştir.

5. Zikir

Tasavvufi tarikatların birçoğunun meşgul olduğu zikir kavramı kalbi zikir ve sesli zikir olarak ele alınarak nefsi arınmanın gereği yapılmıştır. Özellikle melameti benimseyen tarikatlar ve sufiler sesli zikrin zararlı olduğunu, zikrin içten, Allah'ı duyarak kalbi olarak yapılmasını istemişler ve uygulamışlardır. Sesli zikirde ısrar edenler ise bunu Allah'ı yüksek sesle anarak manevi arınmanın gerçekleşmesi yönünde tavır takınmışlardır. Kur'an'da Allah'a sığınma ve O'nu anma aracı olarak pek çok ayette geçmektedir. Bu ayetlerde mal, evlat gibi

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

unsurların insanı Allah'tan alıkoyduğunun altı çizilmiştir. Hatta bazı hadislerde zikrin mal biriktirmekten, altın ve gümüş infak etmekten/yani Allah yolunda bölüşmekten, hatta din uğruna savaşmaktan daha üstün tutulduğu görülmektedir. Zikrin yapılışı ile ilgili bir kural tanımlanmadığı görülmektedir. Her durumda ibadette, gece gündüz, ayakta, oturarak yatarak zikir yapılabileceği belirtilmektedir¹⁸. Yunus da melamete gönül veren bir mutasavvıf olarak kalbi zikri önemsemiş ve bu doğrultuda her dem Allah'ı anmanın ve nefsi arındırarak temiz insan olmanın gereklerini yerine getirmek için çabalamıştır. İnsanların kalbinde yer etmesinin nedenlerinden biri de “sevgi” ve kalpten bağlılığı önemsemesi olmuştur.

Nutfeden Âdem yaradan yumurdadan kuş düreden

Kudret dilini söyleyen zikr eyleyen Sübhân benem (211/2)

Burada Yunus, tasavvuftaki tenasül inancı benzeri bir duyguyu zikretmektedir. Mutasavvıf asıl maksadı Allah'ın sevgisine mazhar olduktan sonra kendini masivaya kapatmaktadır. Her şeyiyle, ruhuyla Allah'ı zikretmekte, yaşamaktadır. Hallac'ın Ene'l-hak söylemi gibi tehlikeli görülen bu düşünce aslında derunî bir tecrübedir. Allah'ın sevgisi bütün sevgilerin üstünde konumlandığı için elbette vahdet-i vücud telakkisi gereği Allah'ın tecellisi olan tüm varlıklarda Allah'tan bir iz bulunabilecektir. Çünkü her şey O'dur ilkesi gereği, her canlıyı Allah'ın güzelliğinin tecellisi olarak görme gerçekleşmiştir. Yunus'un 72 milleti bir gören insanlık sevgisinde bu düşüncenin payı bulunmaktadır. Yoksa Yunus'un haşa kendini Tanrı yerine koyması mümkün değildir.

Her bir çiçek bin nâz ile öğer Hakkı niyaz ile

Bu kuşlar hoş âvaz ile, ol Padişahı zikr eder (28/3)

Tabiattaki her şey Allah'ın tecellisidir ve Kur'an hükmüyle Allah'ı zikretmektedir (Hadid-1). Yunus'ta bunu derinde duyumsamakta ve her dem asıl dostu anıp, onun rızasına koşmanın huzurunu müşahede etmektedir.

Kaynakça

Karahan, Diyar (2022). “Bir Aşk Deryası Derviş Yunus” Gönül Merceği Dergisi, S.1: s.70-74.

Tatçı, Mustafa (1993). *Yunus Emre Divanı*. Hi yay.

Öngören, Reşat (2013). “Takva”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV yay: 409-412

¹⁸ Öngören, Reşat (2013). “Takva”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV yay: 409-412

GÖNÜL MERCEĞİ

Sevimli, Erdem (2021). *Rafine Bir Hak Aşıklığının Edebi Seyri Klasik Şiirde Melamilik ve Melamet Düşüncesi*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Yazır, Elmalılı Hamdi (2011). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*. Sad. Kahraman Yusufoglu. İstanbul: Kilim Matbaacılık

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Aşk Olsun

Aşk nedir, bilir misin? Bilinemeyen, çözülemeyen, tek gerçek. Konuşmak isteyip konuşmadığın, söylemek isteyip, söyleyemediğin belki de söylemekten korktuğun, kimileri için ruhta kıvrılıp kalan bir sır, kimileri için özgürce haykıracak dış ses. Hem hafifletir bazen bazen de acıyı veren kendisi olur. Ya susup günahını da sevabını da yaşayacaksın ya vazgeçip yoluna bakacaksın onsuz.

Peki ask kaç kişilik? Bazen koca koca bir yalnızlık, bazen çok kalabalık. Sessizliği sevmektir aşk. Derin düşüncelerin yattığı kelimelerin saklandığı yerde.

Bir insan kaç kez sever? Sevmeyi sevdin mi çoğu kez seversin. Bazen tek taraflı, bazen iki... Yanındakiyle yaşlanır, aklındakiyle ölürsün belki. Seversin birini kavuşamasan da sözleriyle mühürlenir kalbin. Panzehiri olmayan bir kalbin son sözleridir sevilenin sözleri.

Aşka küstük şimdi. Bizi aşka küstürdüler. Söyleyecek sözün kalmadığı zaman, yastığımız ıslanmaktan eskidiğinde, çaresizlik içinde ruhumuzu bedenimize hapsedtiğimizde küstük aşka.

Dinlemeyi istedi aşk, en içten. Kulak kesilmedi sevilen. Aşk gökkuşağına benzedi git gide. Herkes görmüş olsa da güzelliği kimse bilmedi öncesindeki fırtınayı... Aşk olsun...!

TUNCAY TAŞKIN¹⁹

¹⁹ Çine Muhsin Kalkan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- 11. Sınıf Bilişim Ana Dalı Öğrencisi.

GÖNÜL MERCEĞİNİN İLİM MAHFİLİ- MAKALE 1
AHİLİK TEŞKİLATI VE SOSYAL KÜLTÜREL HAYATA ETKİLERİ

“Milletimizin dehasının inkişafı ve bu sayede layık olduğu medeniyet mertebesine yükselmesi, bittabi ali meslekler erbabını yetiştirmekle ve milli harsımızı yükseltmekle kabildir.”

(Mustafa Kemal ATATÜRK-1 Mart 1922)

Giriş

Günümüzde kullanılan birçok sistemin temelleri eski dönemlerde atılmıştır. Bu sistemlerden biriside Ahilik teşkilatıdır. Ahilik teşkilatı, Türk kültürü açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk kültürünün birçok özelliğini içerisinde barındırmaktadır. Ahilik teşkilatının temelinde esneklik vardır. Bu teşkilat, tasavvuf ve tarikat müesseselerinden etkilenmekle birlikte yalnızca bir tarikat özelliğine sahiplikle tanımlanamaz. Ahiliği bir fütüvvet tarikatı olarak gören araştırmacılar göz önüne alındığında XIV. Asır başlarında büyük şehirlerdeki genç ve bekâr işçilerin çoğunluğunun ahi zaviyelerine bağlı oluşlarına dikkat çekmek gerekirse, İslam dünyasında fütüvvet isminde bir tarikatın var olmadığını araştırmacıların görüşleri doğrultusunda belirtmek gerekir. Bu yönüyle bakmak gerekirse Ahilik tarikatlar üstü bir yapılanmadır demek mümkündür.

Ortaçağ İslam medeniyeti Fütüvvet ile sosyal bir tezahürü geliştirip olgunlaştırmıştır. Bu çeşit teşkilatlar ‘erkek topluluklarının’ tipik örneklerini teşkil ederler ve etnoloji bunlara beşeri kültür hayatının her sahasında yer verecek niteliktedir. Erkek topluluklarının pek çoğunda olduğu gibi Fütüvvetin doğuş sebebi de cemiyet içindeki erkeklerin bir araya gelme topluluk güdüsüdür ve bu çeşit camialarda hâkim olan arkadaşlıktır; başka bir deyişle gaye beraber olmaktır. Buna benzer diğer bütün teşkilatlarda olduğu gibi burada da ana gaye diğer bazı dini ve ahlaki ikinci derecedeki hedeflerle örtülmüştür. İslamî manasıyla nefsi terbiye etmek, hizmet odaklı çalışmak, dinî hükümlerden taviz vermemek, başkalarından kendini üstün görmemek gibi ahlaki üstünlükleri içermektedir (Çatak; Vural 2022: 188). Şiilik ve Hz. Ali’ye bağlı olan bu teşkilatın temsilcileri toplumsal ve siyasi anlamda oldukça önemli görevler üstlenmişlerdir.

²⁰ Kepez Çok Programlı Anadolu Lisesi Müdür Yardımcısı, Tarih Öğretmeni

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Fütüvvet teşkilatı Cahiliye devrinde yiğitlik/feta göstergesi bağlamında gelişen fütüvvet, İslamî dönemde İslam ahlakı ve dinî ilkelerle belirginleşen fütüvvet, tasavvufla bütünleşen ve melamet eksenli gelişen fütüvvet, halife Nasır Bidinillah tarafından kurumsallaştırılan ve ticarî hayatla etkileşim hâlinde gelişen ve devam eden fütüvvet olmak üzere dört aşamadan geçerek gelişmiştir (Çatak; Vural 2022: 188). Fütüvveti ana gayeleri başta olan diğer bazı sosyal kuruluşlarla birleştiren yardımcı gayeleri olmuştur. Fütüvvetin ana gayesi ile ikinci derecedeki hedefleri arasındaki münasebetin nasıl ve ne derece olduğu sorusu Fütüvvetin esas problemini ortaya çıkarır. Fütüvvetin varlığı uzun zamandan beri şarkiyatçılar tarafından bilinmekte idi. Bu konuya ilk defa ele alanların mesela V. Hammer'in Ortaçağ Batı dünyasında akıllara gelen ilk şeyin şövalyelik, özellikle şövalyelik tarikatı gibi kuruluşlar olduğuna dair tespiti öne çıkar. Buna rağmen şarkiyatçılıkta bu konuya çok az ve hatta tesadüfen yer verilmiştir.

Tasavvuf dinimizin insan boyutunu ve insan terbiyesini merkeze alan manevi bir eğitim kurumudur. Tasavvufu kısaca özel ahlak olarak tarif edebiliriz. Sufiler İslam âleminde bilahare bir teşkilata dönüşen fütüvveti önceden ahlaki bir terim olarak kullanmışlar, onu manevi makamlar arasında saymışlar ve ona zengin bir muhteva kazandırmışlar ve hakkında müstakil eserler yazmışlardır. Fütüvvet konusunda ilk söz söyleyen Cafer-i Sadık'tır. İlk eseri yazan ise sufi müelliflerden Ebu Abdurrahman Sülemî'dir. Sonra diğer sufilerin tanımları eserleri ve uygulamaları gelir. Bütün bunlar ileride kurulan Fütüvvet ve Ahilik teşkilatlarının ahlaki ilkelerinin oluşmasında öncü ve örnek olmuşlardır.

Ahilik-Fütüvvet İzdivacı

Kardeşim, iyilik, yiğitlik, cömertlik anlamlarına gelen "ahilik" 13. Yüzyılda Anadolu'da kurumsal bir kimliğe bürünmüş, İslam ahlak-inanç ve örfüne dayalı yapısıyla sistemleşmiş bir düşünce biçimidir (Ekdiñç 1989: 22). Bu teşkilat güçlünün güçsüzü ezmesine, haksız rekabete karşı durmuş evrensel ve ideal ahlak ve ticaret sistemiyle uzun yıllardan günümüze ulaşan bir değerler sistemi oluşturmuştur. Ahlaklı ve dürüst ticaret anlayışının Anadolu'da vücut bulmuş şeklidir. Bu teşkilat Türklerin Anadolu'da kurmuş oldukları bir esnaf örgütüdür. Bu teşkilatın amacı, Anadolu'daki tüm zanaatkârları ayakta tutmaktır. Ahilik teşkilatının en önemli unsuru dayanışma ve kardeşliktir. Her kesimden insanı bünyesine alan bu kardeşlik teşkilatı devlet otoritesinin dışında konumlanırsa da devletin ve milletin bekası ve ilerlemesi için de büyük hizmetlerde bulunmuştur. Onlar dürüst ve ahlaklı meslek elemanı ve ustası yetiştirmek, sanatkârları eğitip yetiştirmek, devletin askeri

GÖNÜL MERCEĞİ

gücüne destek olmak gibi amaçları yerine getirerek toplumu her daim diri, ahlaklı ve erdemli tutmaya çabalamışlardır (Durak; Yücel 2010: 153).

Ahilik, Kur'an'da (Enbiya 21/60) takdir edilen bir mana da taşıyan ve Araplardaki fütüvvet teşkilatının Anadolu'da Türk İslam ve örfü ile biçimlendirilmesi sonucu oluşturduğu teşkilattır. Abbasiler döneminde teşkilatlı bir yapıya kavuşan bu teşkilatın temellerine bakıldığında gayr-i Arap unsurları taşıdığı görülür. Çünkü fütüvvet bugün bilinen manası ile dinî ve ahlaki yapısını İran Horasan çevrelerinde bulmuştur. İlk fütüvvet ehillerinin İran Horasanı'nda IX. asırda ortaya çıkan "Melamet"²¹ adlı tasavvufi hareketin önderleri olması ve onların çoğunun esnaf ve tüccar çevrelerinden oluşması da fütüvvetin coğrafi bakımdan daha çok İranî kaynaklı gelişim gösterdiğini doğrular (Ocak 1996: 261).

Abbâsî Halifesi Nâsır-Lidînillâh, Emevî Halifesi Hişam (724-743) zamanında "fityân" adıyla kurulan fütüvvet birliklerini, sistemli ve düzenli hâl getirip kurumsallaştırarak resmî açıdan kendine bağlamış, böylece bu teşkilatın gelişimine destek olmuştur. Başboş ve denetlenemeyen durumda olan gençleri bir araya getiren halife bu teşkilatı sistemleştirerek otoritesini de sağlamlaştırma amacı gütmüştür. Bu amaçla çevre ülkelerin hükümdar ve beylerine de fütüvvet elbiseleri göndererek bağlılık talep etmiştir. Ünlü Melamî mutasavvıf Abdurrahman Sülemî'yi Anadolu Selçuklu Sultanı I. İzzettin Keykavus'a göndererek kuşak kuşandırmış, bu gelişme Anadolu'da Ahilik teşkilatının gelişimine yol açmada milat olmuştur (Ocak 1996: 262). Anadolu'yu dinî, ahlakî ve askerî olarak imar etmede oldukça başarılı çalışmalara imza atan fütüvvet-ahilik kutsal izdivacı, XIX. yüzyılda "İslam Şövalyeliği" adı altında büyük ilgi uyandırmış ve Batılı araştırmacılar için de çalışma konusu olmuştur. Görüleceği üzere fütüvvet-melametten kaynaklı ideal ahlak ve toplum anlayışı ile bugün dahi özlenen bir meslekî-toplumsal hareket olarak hafızalardaki konumunu tazelemektedir.

Ahilik teşkilatı içerisinde yer alan örgütler kendilerine dini ve ahlaki kuralları örnek almıştır. Bu sayede doğru yoldan şaşmadan ticaret yapmayı amaç etmişlerdir. Ahiliğin Anadolu'da kurulmasında Fütüvvet teşkilatının önemli bir tesiri bulunmaktadır. Fütüvvet Anadolu'da ortaya çıkmış olan ve temelinde hoşgörü bulunan bir sistemdir. Esnaf ve zanaatkârlar için kurulmuş olan bu teşkilatın bir benzeri olarak Ahilik teşkilatı karşımıza çıkmıştır. Ahilik ahlaki, siyasi, iktisadi, felsefî düşünceleri içerisinde barındıran İslam-Türk kültür tarihinin önemli bir ögesidir.

²¹ Melamet düşüncesi hakkında geniş bilgi için bkz. Sevimli, Erdem (2021). *Rafine Bir Öğretinin Edebî Seyri Klasik Türk Şiirinde Melamilik ve Melamet Düşüncesi*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Ahiler, teşkilata girmeden yetiştirmeye sistemli ve düzenli bir ahlakî ve teknik eğitime tabi tutulmakta, kurallara uymayanlar dışlanmakta, ticaret ahlakının ahlaki temellere oturtulmasıyla toplumsal refah düzeyi de yükselmektedir. Doğruluğu yapılan işin bereketi sayan bu nadide zümre XIII. Asırdan XIX. asra kadar 6 asırlık birikimi ile çağların önüne geçmeyi başarmış, nadide bir ideal ahlakın zirvesini oluşturmuştur. Onlar peygamberi ahlakın fütüvvetle sağlamlaştırılmış temelleri üzerine inanç ve ticaret bağlarını inşa eden ihvân-ı safa²² topluluklarından olmuşlardır. Teşkilatın başında bulunan Ahi Babalar, gençlerin en iyi meslekî eğitimi almaları için uğraşmakta, esnaf arası sorunların çözümünde de hakem rolü üstlenerek sosyal ve ekonomik barışı sağlayıcı rol üstlenmektedirler.

Ahi, sözünden emin olmalı, güvenilirliği teminat edinmelidir. Namuslu çalışmanın teminatı olan Ahilik, gelemeyene gitmeyi, aydın ve bilginlerle hemhâl olmayı, yapılan iyilik ve ibadetlerde sadece Allah'ın rızasını öncelikle, gözü ve gönlü tok bir insan olarak içi ve dışı ile sözü de bir olmalıdır. Kötülüğe karşı iyiliği kendine rehber edinen bu insanlar zengine zengin olduğu için itibar etmeyi değil, insan olduğu için mukabele etmeyi görev bilmekte, dalkavukluk ve yalakalıktan kendilerini azade kılmaktadırlar. İnsanlara işlerinde güler yüzle davranan fütüvvet ahlakını açıkça ve gizlide muhafaza ederek yaşam süren bu gönül erleri melametten kaynaklanan düşün dünyaları ile ümit tüccarlığından da geri durmaktadır. Bu doğrultuda affetmeyi erdem bilmekte, muhtaçlıkta dahi başkalarına yardım etmeyi görev addetmektedirler (Sevimli 2021: 26).

Ahilik iş ve emek hukuku çerçevesinde şekillenmektedir.

“Ahilik yapısı içindeki esnaf birlikleri; ustalar, kalfalar ve çıraklardan oluşmuştur. Çıraklıktan itibaren birlik içinde yükselmek için meslekî ehliyet ve liyakat şartı aranmıştır. Mesleğini iyi öğrenmediği sürece çırakların dükkân açmalarına izin verilmemiştir. Esnaf ve dükkân sayıları, iş aletleri ve tezgâhlar sınırlandırılmış, ihtiyaca göre mal üretimi de esas alınmıştır. Sanat erbabı içinde en dürüst ve en çok saygıya değer olan yaşlı üyelerden biri, teşkilâtın reisi kabul edilmiş ve kendisine Ahi denmiştir. Bu üstatların iş, sanat ve esnaf üzerinde bir tarikat şeyhi gibi nüfuzları olmuştur” (Kızıler 2015: 409).

Her ahinin bir işi vardır. Her işi yapan değil, yeteneğine en uygun işi yapıp orada uzmanlaşan bir nitelikte iş dünyasını yönlendirmektedir. İşinde ve kazancında dürüst olmayı,

²² V. (X.) yüzyılda Basra'da ortaya çıkmış, dinî, felsefî, siyasî ve ilmî amaçları olan, faaliyetlerini gizli olarak sürdürmüş organize bir topluluğun adıdır. Abbâsî Devleti'nin son zamanlarına rastlayan, dinî, felsefî ve siyasî çekişmelerin yaygın olduğu bir dönemde felsefî ve ilmî çalışmaları, dinî ve ahlakî gayretleriyle birlik ve beraberlik, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışmayı öne çıkararak İslâm toplumunu fikrî bakımdan yeniden derleyip toparlamayı hedeflemişlerdir (Uysal, Enver (2000).”Ihvân-ı Safâ”. TDV İslam Ansiklopedisi. TDV Yayınları).

GÖNÜL MERCEĞİ

emeğinden fazlasını alma ya da elde etme yoluna giderek hırsa kapılmamalı dünyalık peşinde koşmamalıdır. Helal kazancı bölüşmek de ahiliğin gereklerindedir. Bunlar gerçek ve evrensel bir ahlak ilkesi olarak bugün de geçerliliğini korumakta, Nuşirevân-ı Âdil'in zülüm binasını yerle bir eden adaletin sosyal hayata yansıyan temel numuneleri olmaktadır. Buradan hareketle takip eden bölümde Selçuklu ve Osmanlı özelinde Ahiliğin gelişim seviyeleri ve nitelikleri de vurgulanacaktır.

Selçuklularda Ahilik Teşkilatı

XIII. yüzyıl Selçuklu dönemi "Ahilik adıyla Anadolu'da kurumsallaşan fütüvvet müessesesi, Horosan'dan gelen ve debbağlıkla meşgul olan Ahi Evran tarafından tesis edilmiştir" (Turay; Baylan 2022: 110). Özellikle I. Aleaddin Keykubad'ın büyük destek ve yardımıyla bir taraftan tasavvufî düşünceye ve fütüvvet ilkelerine bağlı kalarak tekke ve zaviyelerde şeyh-mürît ilişkilerini, diğer taraftan iş yerlerinde usta-kalfa ve çırak münasebetlerini ve buna bağlı olarak iktisadî hayatı düzenleyen teşkilatın Anadolu'da kurulup gelişmesinde Ahi Evran'ın büyük katkısı olmuştur. Ahi Evran sayesinde bu müessese, mesleki hüviyetini zenginleştirmiş, Anadolu'daki mesleki eğitimin sanat eserlerinin ve kültürel hayatın gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır.

Ahi Evran Halife Nasirüddin Bidinillah'ın tasvibiyle geldiği Bağdat'ta fütüvvet teşkilatına dâhil olmuştur. Sonrasında Alaaddin Keykubat'ın fütüvvet'e dâhil olmasıyla Kayseri'ye gelerek bir debbağ atölyesi kurmuş ve ticari faaliyetlerini Ahilik teşkilatı vasıtasıyla ilmi ve ticarî hayatı birleştirerek yürütmüştür. XIX. yüzyıla kadar loncalarla esnaflık ve ticaret alanında faaliyetlerini yürütmüş XX. yüzyılın başlarına kadar gedik ve lonca adıyla faaliyet yürüten esnaf teşkilatları toplumun ekonomik hayatını düzenlemede önemli roller üstlenmiştir.

Ahiler Anadolu'ya yerleşmiş bulunan Türkmenlerin yaşadıkları her yerde şehir, kasaba ve köylerde bulunmaktadır. Ahilerin memleketlerine gelen yabancıları karşılama, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini, içeceklerini, yatacak yerlerini sağlama, onların ihtiyaçlarını giderme, ayrıca onları uğursuz ve edepsizlerin elinden koruma gibi görevleri de vardır. Bununla birlikte Ahilik örgütü üyeleri hem sosyal yardımlaşma ve dayanışma, hem misafirleri ağırlama ve hem de ahlak zabıtalığı yaparak toplumu denetleme görevini yerine getirmiş olmakla beraber ayrıca, dini hayatın güvenlik içerisinde yaşamasına da katkıda bulunmuşlardır.

Selçuklular döneminde Ahilik örgütü Konya'nın kültür hayatına derinlemesine nüfus etmekle kalmamış, aynı zamanda devlet otoritesinin iyice zayıfladığı bir dönemde yalnızca ekonomik alanda değil, siyasi alanda da önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Bütün Anadolu da

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

olduğu gibi XIII. yüzyıl Konya'sında da ahiler bağımsız siyasi bir güç olmamakla birlikte merkezi otoritenin zayıfladığı, anarşi ve kargaşanın ortaya çıktığı bir dönemde siyasi ve askeri güçlerini göstermişler ve önemli fonksiyonlar üstlenmişlerdir. Özellikle Moğol istilası sırasında Ahi birlikleri şehirlerin yönetimine mahalli otorite olarak hâkim olmuşlardır. Onlar sultan adına sınırlarda gaza faaliyetleri yürüten, İslam'ın uçlarda yayılmasına katkı sağlayan, peygamberi ahlakın yaygınlaşması için çabalayan inanç neferleri, Doğu'nun ticarî ve ahlaki kalkınmasını sağlayan iman şövalyeleri olmuşlardır.

Halife Nâsır tarafından fütüvvet teşkilatını yayma ve ilkelerini temellendirme görevi verilen Şihabeddin Sühreverdi (ö.1280), tasavvuf ve fütüvveti birleştirerek yazdığı Risâl-i Fütüvvetle de ilkelerini belirleyerek büyük hizmetlerde bulunmuştur. İlk olarak Selçuklu sultanı I. İzzettin Keykavus, ikinci olarak ise Alaaddin Keykubat'ın bu teşkilata üye olması ve desteklemeleriyle Sühreverdi Anadolu sahasında fütüvvetin Ahilik adıyla devamına ve kurumsallaşmasını sağlamıştır. Sonunda başıboş fütüvvet gurupları tek çatı altında toplanmış, Anadolu'da iktisadî canlanma yaşanmış, devletin ve halifenin otoritesi de pekişmiştir (Çatak; Vural 2022: 192-193). Sufî, derviş, Kalender ve Abdal gibi çeşitli adlarla uçlarda gaza faaliyetlerini yürüten Ahiyân-ı Rum, Baciyân-ı Rum gibi gazilerin ve birliklerin çabasıyla Anadolu dinî ve askeri bakımdan imar edilirken, ahlaklı ve dürüst ticaretin yaygınlaştırılmasıyla devletin beraberliği ile milletin huzur ve refahı sağlanmış olmaktadır.

Abbasilerle kurulan iyi ilişkiler Selçukluların fütüvvet teşkilatını geliştirmelerinde etkili olmuştur. Selçuklu sultanı I.Gıyaseddin Keyhüsrev'in (1192-1211), hocası Mecdüddin İshak'ı Bağdat'a göndermesi, bu kişinin dönüşünde Evhadüddin-i Kirmanî (ö.1238), Muhyiddin İbnü'l Arabî (ö.1240) ve Şeyh Nasirüddün Mahmud el-Hoyî (ö.1261) gibi mutasavvıfları Anadolu'ya getirmesi, Ahiliğin kurumsallaşmasında etkili olmuştur" (Kızıler 2015: 411). Kirmanî'nin Malatya, Konya ve Sivas'taki faaliyetleri, müridi ve damadı Ahiliğin kurucusu Ahi Evran'ın Kırşehir'de üst düzeyde önem arz eden etkinlikleri, zaviyelerin yurdun hemen her bölgesinde yürüttükleri eğitsel ve ticarî faaliyetler, Abbasilerin dağılmasından sonra tutunamayan fütüvvet hareketini "akı/ahi" şuur ve bilinci içerisinde Anadolu'da uzun yıllar devam ettirmiştir (Kızıler 2015: 412). Onlar sınırlarda askerî faaliyetler yürütüp İslam'ın koruyuculuğunu üstlenirken, kasaba ve şehirlerde ticarî faaliyetlerini de yürütüyorlar toplumun ahlaki ve ekonomik olarak gelişmesinde önemli roller üstleniyorlardı. Açılan çarşılardaki dükkânlar canlı bir toplumsal ve iktisadî hayatın mekânlarındandır. Böylelikle Ahilik Anadolu Selçuklu medeniyetinin yaygınlaşmasına hizmet etmiş, bu miras daha sonra Osmanlı'ya aktarılmıştır.

Osmanlılarda Ahilik Teşkilatı

Ahilik; iktisadî, ahlaki ve dinî temellerini Osmanlı Devleti'ne de aktarmıştır. Osmanlı Devleti daha kuruluşundan itibaren ahi şeyhlerin halk üzerindeki nüfuzlarından yararlanmış, onların dinî, ahlaki ve iktisadî faaliyetlerini ilerleme ve gelişme bağlamında kullanmıştır. Osman Gazi'nin kayın pederi olan Şeyh Edebalı'nın de ahi şeyhlerinden olması, âlim ve mutasavvıf kişiliğini devletin bekası için kullanması, hükümdar ile çok sıkı ilişkiler kurmuş olması bunun önemli bir göstergesidir.

Ahiler Osmanlı'nın ilk dönemlerinde her köy, kasaba ve şehirde faaliyetler yürütmüşlerdir. Üretimin sürekliliğini sağlayıp üyeleri arasında dayanışmayı getiren loncalar vasıtasıyla toplumsal refahın, halk arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasına yardımcı olmuşlardır. Loncalara aldıkları başıboş gençleri eğiterek birer meslek sahibi olmalarını, kötü alışkanlıklardan arınarak dinî, milli ev ahlaki değerlerini güçlendirmelerini sağlamışlardır.

Selçuklularda önemli bir kültür ocağı vazifesi gören Ahi zaviyeleri, Osmanlı'da tekkeler ve tarikatlar aracılığıyla aynı dinî, tasavufî ve ilmi rolü üstlenmişlerdir. Tarikatlar aracılığıyla İslamî ahlak ilkeleri ve insan-ı kâmil olmanın gerekleri insanlara benimsetilmiş, dervişlerin sade, dürüst yaşantısı halka da rol model olmuştur. Mevlevîlik, Rıfâîlik, Halvetîlik ve Bektaşîlik gibi tarikatlarda fütüvvetten gelen etkilerle melamet anlayışı doğrultusunda Ahilik kültürünü yaygınlaştırmışlardır. Sade yaşamı benimseme, aşırı lüks ve zenginlikten geri durma, gösteriş içeren unsurlardan kendini alıkoyma, dürüst ticaret hayatını sürdürme gibi önemli insanî ve toplumsal değerler Ahiler eliyle Osmanlı toplumuna benimsetilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı toplumunda Ahilik, okur-yazar bir kitlenin oluşumuna da hizmet etmiştir. Ahî dergâhlarında pek çok ilmi ve dinî eser okunmuş ve okutulmuştur. Zaviyelerde yaygın eğitim kurumları olarak okur-yazarlığı artırmada etkin rol üstlenmişlerdir. Onlar toplumda hem ahlaki hem de ticarî bir devrim faaliyeti gerçekleştirmişler, sınır boylarının ve şehirlerin ahlak ve gaza neferleri olarak toplumda üst konumlar elde etmişlerdir. Kaynaklar ticarî ev toplumsal hayatın düzenlenmesi, birlik ve beraberliğin sağlanması ve sürdürülmesi bağlamında Osmanlı'da Ahiliğin çok önemli görevler üstlendiğini ve çok yaygın bir kurum olduğunu belirtmişlerdir. “İbn Battuta'nın Gölhisar, Burdur, Ladik, Milas, Barçın, Konya, Niğde, Aksaray, Görele, Geyve, Yenice, Mudurnu, Bolu, Kastamonu, Sinop, Sivas, Erzurum, Gümüşhane, Tire, Manisa, Bursa, Balıkesir gibi bölgelerde Ahilere rastladığını söylemesi, bu kurumun toplumsal hayatta önemli derecede etkin ve yaygın olduğunu göstermektedir” (Kızıler 2015: 420).

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Ahilik geleneği, Osmanlı kültüründe Bektaşî kaynaklıdır. Eline, beline, diline sahip olma felsefesi doğrultusunda iyi insan, ahlaklı birey yetiştirmeyi esas almış, melametten kaynaklanan duyguları geliştirmiştir. Öfke yerine, uysallık; küslük yerine gönül almayı esas edinen teşkilat mensupları, suçlansalar da suçlamayı kabul etmeyen, melametten kaynaklanan kişilikleri gereği kınanmalara tahammül gösteren derviş tabiatlı kimseler olmuşlardır. Bölmeyi, ayırmayı değil toplumsal birliği esas almışlar, çatışma ve uyumsuzlukları çalışma adabı, ahlakı ile bütünleyerek uysallaştırmışlardır. Kendi emeğiyle geçinmek, kimsenin üzerine yük olmamak, çalışanların hakkını vererek onları gayretlendirmek, nefsin kendilerine hâkim olmalarını engellemek gibi manevi gayeleri olmuştur. Onlar sağlam bir eğitimle geçmişi ile geleceği arasında köprü kuran ahlaklı bir nesil yaratma şiari ile hareket etmişler, ticarî hayatta sergiledikleri dürüşlük ev ahlaki duruş ile çağları açıp bugünlere gelebilmişlerdir.

Ahilikten Günümüze Mesajlar: Ahilik ve Türk Kültürü

Ahilik Anadolu`da filizlenmiş ve buradan Kafkaslara ve Balkanlara uzanmış bir kültür ve medeniyet hareketidir. Ahilik Türk Kültürünün ve toplumunun genel yapısında büyük izler bırakmıştır. Ahiliğin bu hususta başarılı olmasının nedeni sosyal, siyasi, ekonomik, ahlaki, tasavvufî eğitim ve askeri yönü ile Türk toplumunun temel dinamikleri ile büyük uyum yakalamış olmasıdır (Çandır; Aydın 2021:771).

Yukarıdaki satırlarda vurgulandığı üzere Ahilik, Türk kültürünün ve medeniyetinin inşasında çok önemli bir yere sahiptir. Öz olarak Ahilik; Arap, Fars ve Türk kültürleri içerisinde İşlam toplumunun hâkim olduğu coğrafyada konuşlanmış, gelişmiş başta esnaf grupları olmak üzere toplumun hemen her ferdi üzerinde doğrudan yahut dolaylı olarak etkili olmuştur. Kaynağını fütüvvet teşkilatından alan Ahilik, yeni bir medeniyet inşasında Türklerin tarih sahnesinde önemli bir sorumluluk almasına imkân tanımıştır. On üçüncü yüzyıldan itibaren dinî, ahlaki, içtimai, ticari, askerî gibi pek çok yönden geniş bir coğrafyada etkili olmak suretiyle Türk-İşlam medeniyetinin gelişimine ivme kazandıran Ahilik, aynı zamanda, inançlı, ahlaklı, sosyal dayanışmaya ve yardımlaşmaya önem veren, iş birliğini benimsemiş vatansever bireyler yetiştirmek suretiyle geçmişten günümüze millî birlik ve bütünlüğün tesisinde önemli bir rol oynamıştır (Ceylan 2020: 13-15).

Ahilik kaynağını İşlam`dan alan bir yapıdır. Bu nedenle İşlam`ın tüm değerleri aynı zamanda Ahiliğin de değeridir. Ahilik; İşlam`ın emirlerinin, yasaklarının, önerilerinin, anlatımlarının, hedeflerinin ve amaçlarının hayata uygulanması noktasında bir köprüdür.

GÖNÜL MERCEĞİ

Anadolu'ya gelen Türkmenleri yerleşik hayata alıştırmak, ayakta tutmak, geçimini sağlamak ve iktisadi faaliyetlere katmak amacıyla ortaya koyduğu uygulamalar, Ahiliğin bir sistem olarak ekonomik ve iktisadi yönlerini göstermektedir.

Ahiliğin sivil toplum teşkilatı olarak karşımıza çıkan yönlerinin yanında tarihte askerî yönlerinin olduğu da görülmektedir. Bir sivil toplum kuruluşunun, hiyerarşisi ve alt üst ilişkisi çok güçlü olan bir askerî yapıyı da barındırması dikkat çeken bir husustur. Günümüzde sivil toplum teşkilatları ifade edilirken dışarıdan emir almayan, devletle ilişkisinin sınırlı olduğu, gönüllülük ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda bir yapı olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının mümkün olduğu kadar devletin resmî kuruluşlarının görev sahası dışında faaliyet göstermesi beklenen hususiyetlerdir. Ahilik, toplumun huzurunun bir güvencesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan merkezli bir kurum olan Ahiliğin eğitim yönü de üzerinde durulması gereken bir konudur. Ahilik teşkilatının özünü Nahl süresinin 90. ayeti oluşturmaktadır: *“Şüphesiz ki Allah adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder; hayâsızlığı fenalığı ve haddi aşmayı yasaklar, tutasınız diye size öğüt verir.”* Ahilik teşkilatının esaslarını bu ayette ifade edilen adalet, iffet ve merhamet umdeleri oluşturmaktadır. Ahiliğin sosyal ve kültürel cephesi ahlakla daha çok ilgilidir. Ahilik prensipleri bireysel değil toplumsaldır. Çekememezlik ve dedikodudan kaçınmak, cömert, şefkatli ve merhametli olmak, herkese iyilik yapmak ve iyiliklerini dilemek gibi birçok prensip gerçekte Ahiliğin amaçlarını ifade eder (Yüksel 2017: 271).

Ahilerin kurdukları orta sandıklarının, gelir ve giderleri dikkate alındığında fakir, yetim ve ihtiyaç sahipleri için bir Sosyal Güvenlik Teşkilatı gibi hizmet verdiğini göstermektedir. Toplumun her kesiminde böylesi bir teşkilatı barındıran Ahi birlikleri, Anadolu'da İslam'ın yayılmasında da etkili olmuştur. Ahilik teşkilatının sosyal ekonomik yönden amaçlarını ifade etmek gerekirse, ahlaklı üretken ve verimli bir çalışma ekosistemi meydana getirmek, bu ortamın sürdürülebilirliğini sağlamak, tüketici ve üretici arasında anlayış ve güvene dayalı iş bölümü ve işbirliğini gerçekleştirmektir.

Ahilik toplumu ıslah etmek için önce bireyden başlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Fertler iyi, güzel, mükemmel, kâmil ve ahlaklı olunca onlardan meydana gelen topluluklar da daha güzel daha mükemmel ve ahlaklı olacaktır. Ahilik, birey-toplum ilişkisine sosyal yardımlaşmaya ve dayanışmaya önem verir. Ahilik kimsesizin kimsesi olma üzerine kuruludur bu nedenle yardımlaşma dayanışma ve kardeşliği önemser (Koca 2021: 234).

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Günümüz toplumlarında çalışma kültürü, iş, hizmet üretme anlayışı ve tüketim ahlakı ile ilgili problemler mevcuttur. Ahilik teşkilatındaki çalışma alışkanlığı, üretim şekli ve tüketim anlayışı hâlihazırdaki problemlerin halline yönelik önemli veriler barındırmaktadır. Ahilikte paylaşma, zengin ve fakir arasındaki dayanışmayı güçlendirir, paylaşma kültürünü yaygınlaştırır ve sürdürülebilir bir hâle getirir. İhtiyaç ve üretim arasındaki dengeyi dikkate alır, ihtiyaç kadarını üretir ve sahip olunanı israf etmeden tüketmeyi önemser, böylece toplumda ekonomik hayatın sağlıklı bir şekilde devam etmesine de katkı sağlar.

Ahilik teşkilatında çalışma kadar üretim ve tüketim şekli de önemsenmiştir. İnsanların emek sarf ederek alın teri dökerek kendi kazandıkları ile geçinmeleri, meşru işlerde çalışmaları, kaliteli iş, hizmet üretmeleri, kazandıklarını başkalarıyla paylaşmaları tavsiye edilir. Bu da toplumsal olarak çalışma kültürün yaygınlaşmasını, yapılan işi en iyi şekilde yapma anlayışının yanı sıra sağlıklı bir yapıyı ve iktisadi kalkınmayı beraberinde getirir. Ahilikte bireylerin yanında toplumun farklı kesimleri arasında dayanışmanın yaygınlaşması için sağlıklı bir tüketim kültürünün oluşturulması amaç olarak görülmektedir. Ahilik sistemi içerisinde haksız rekabet uygun görülmez, dayanışma ön plana çıkarılmıştır. Üretim ihtiyaç dâhilinde yapılmıştır. Ürünlerin karaborsaya düşmesi engellenmiş ve spekülasyon hareketlerine izin verilmemiştir (Durak; Yücel 2010: 154).

Ahilik sisteminde belli malları üreten veya belli hizmetleri sunan firmalar aynı çarşıda veya yakın yerlerde faaliyette bulunurlardı. Bu yapılanma günümüzde oldukça güzel sonuç ve çıktılar elde edildiği, ihtisas organize sanayi ve ticaret bölgelerinin başarılı uygulamalarına ilham olmuştur.

Ahilik teşkilatında insan, hayatın merkezine yerleşerek bir bütün olarak ele alınmıştır. Ahilikte amaç kâmil insan ve mükemmeliyete ulaşmış toplum hedeflenmektedir. Bu amaçla Ahi teşkilatlarında sadece mesleki ve teknik bilgiler değil aynı zamanda ahlaki ve sosyal hayata dair bilgilerde verilmiştir. Uygulayarak ve görerek öğretilen ve yaşanarak tecrübe ile sabit hâle gelen bu bilgilerle donatılan bireyler toplumda önemli roller üstlenmişlerdir. Bu bağlamda günümüzde uygulanan iş hukuku, özünü Ahilikten almaktadır. Yine bugün iş dünyasında geçerli olan kalite standartlarının öncüsü ve fikir babası Ahilik felsefesidir. Yardımlaşma ve dayanışmada Ahilikteki orta sandıklarının payı dikkat edilecek kadar etkilidir (Aydın; Aydın 2015: 95).

Ahilik bir medeniyet hareketi olmasının yanında aynı zamanda *insan inşa eden bir kurum* olarak görülmelidir. Bu doğrultuda insanın olduğu her yerde Ahiliğin bir parçası, bir

GÖNÜL MERCEĞİ

odağı, bir etkisi ve mevcut problemlerin çözümü için alternatifler oluşturacak yönleri vardır. Ahiliğin sahip olduğu medeniyet hazinesinin sandığını, birçok toplumsal meselelere çözüm olması noktasında ara ara açmak faydalı olacaktır. Günümüzdeki Ahilik sempozyumları, konferansları, kongreleri, etkinlikleri ve Ahilik haftası kutlamaları da bu kültür hazinesinin insanımızla buluşması noktasında önemli vesileler görülmektedir.

Bu anlatımlardan sonra Avrupa'yı etkileyen ve Ahilik teşkilatı tarzında örgütlenen "Hansa Birlik"inden de bahsetmek gerekmektedir. Bu birlik de ticari bir örgütlenme olarak Horasan-Anadolu kültüründen etkilenme yoluyla Avrupa'da kendini konumlamıştır. Doğu'nun fütüvvet ışığı böylece geniş kapsama alanını Avrupa içlerine de taşıyabilmiştir.

Hansa Birliği

Hansa birliği, Almanya'nın kuzeyindeki kentlerin ve yabancı ülkelerde yaşayan Alman gruplarının, karşılıklı çıkarlarını korumak amacıyla kurdukları ticari örgütlenmedir. 13. yüzyıldan 15. Yüzyıla değin Avrupa'nın kuzeyinde önemli bir ekonomik ve siyasi güç olmuştur. Ortaçağ Almancasında "lonca" ya da "birlik" anlamına gelen Hansa sözcüğü, Got dilinde "takım" ya da "bölük" anlamındaki bir sözcükten türemiştir.

Hansa Birliği'nin kurucuları, Alman tüccarların etkin olduğu iki ana bölgenin yerel ticaret birlikleriydi. Bunlar, Felemenk ve İngiltere'yle ticari ilişkileri olan Ren bölgesi ile Almanların kuzeydoğu Avrupa'nın iç kesimleriyle Batı Avrupa-Akdeniz bölgesi arasındaki ticarete aracılık yaptıkları Baltık Denizi bölgesiydi. 1280'lere gelindiğinde, Ren Bölgesi'ndeki çeşitli tüccar grupları ortak çıkarlarını korumak için işbirliğine başlamışlar ve başta Lübeck olmak üzere Baltık ticaretine egemen olan öteki kuzey Alman kentleriyle bir birlik kurmuşlardı. Birlik üyeleri ticaretlerini güvence altına almak için haydutlara ve korsanlara karşı önlemler almayı, fener kuleleri inşa ettirip kılavuzlar yetiştirerek deniz seferlerinin güvenliğini sağlamayı ve güçlü ticaret üsleriyle tekeller oluşturmayı amaçlıyorlardı. Bu dönemde Bergen, Novgarad ve Londra (Steelyard) gibi çeşitli yabancı kentlerde Hansa Birliğine bağlı ticaret üsleri (Kontore) kuruldu

Ama birliğin izlediği saldırgan ve korumacı politikalar bir süre sonra yerel tüccarlar arasında hoşnutsuzlukların doğmasına, hatta silahlı çatışmaların çıkmasına neden oldu. Öte yandan Danimarka kralı IV. Valdemar'ın Baltık Denizinin güney batısına egemen olmaya ve birliğin buradaki denetimine son vermeye yönelik çalışmaları 1368-70 arasında birliğin geleceği için ciddi bir tehlike durumuna geldi. Birlik üyeleri bu sorunu görüşmek üzere özel olarak topladıkları mecliste bir ordu kurmaya karar verdiler. Bu ordunun Danimarkalıları

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

kesin bir yenilgiye uğratmasının ardından Hansa Birliği kısa bir süre Danimarka'ya egemen oldu.

Hansa Birliği'nin zayıflamasında Baltık devletlerinin giderek güçlenmeleri de etkili oldu. Litvanya ile Polonya'nın 1386'da birleşmesinin ardından yaklaşık 1400'de Danimarka, İsveç ve Norveç aralarında bir birlik oluşturdular. Öte yandan Alman Tüccarlar 1478'de Moskova Knezliği'nin eline geçen Novgorod'dan çıkardılar. 16.yüzyıl ortalarına gelindiğinde Felemenkilerin Baltık Bölgesi'nden batıya yapılan ticaretin denetimini ellerine geçirmeleri Lübeck'e ağır bir darbe indirdi. Almanya'da Brondon-Prusya gibi prensliklerin güçlenmesiyle daha da zayıflayan birlik, Amerika'nın keşfi ve ticaret yollarının Batı'ya kayması sonucunda yavaş yavaş dağılmaya başladı. Daha sonra yeniden canlandırılacaktı.

1980 yılında Hollanda'nın Zwolle kentinde düzenlenen bir konferesta Hansa Birliğinin yeniden canlandırıldığı ilan edildi. Yeni Hansa Birliğinin temel hedefi sınırlar ötesi ortak hayat ve kültür topluluğu meydana getirmek olarak duyuruldu. Hansa birliği Hansa Hansa'nın Ortaçağda geliştirdiği gelenekler çerçevesinde yalnızca turizmi değil birliğe bağlı kentler arasındaki ticareti de geliştirmeye çaba gösteriyor. Bugün bu birlik düşüncesi Dünya Ticaret Örgütü dâhil, dünyaya yön veren pek çok iktisadî kuruluşun ilham kaynağı olarak devam ettirilmektedir²³.

Sonuç ve Değerlendirme

Yukarıda anlatıldığı şekliyle önemli bir teşkilat olan Ahiliğin bu kadar güçlü ve önemli bir potansiyeli ve etkisi olmasına rağmen, özellikle ekonomik olarak niçin gerilemeye başladığımız sorusu, üzerinde düşünmemiz gereken önemli bir konudur.

Bir milleti var eden birçok unsur vardır. Bu unsurlar içerisinde Ahilik önemli olmasına rağmen tek başına yeterli bir yapı değildir. Siyasi yapılanmalar, ekonomik gelişmeler, devletlerarası ilişkiler, konjonktürel gelişmeler, savaşlar, istilalar, zorlamalar, kültürler arası etkileşimler, rekabetler, sanayi devrimi, yeni akımlar, değerlerden kopuş, yazılı kültürün değişime uğraması, insan kaynağı temininde kullanılan modellerin revize edilememesi, yeni ekonomik modeller, yeni toplum ve devlet yönetim sistemleri dünyanın, toplumların ve sosyal yapıların değişimine neden olmuştur.

Ahilik günümüze üretim ve pazarlama ortaklığını teşvik eden önerilerde bulunur. Üretim kalitesini yükseltmeyi, nitelikli eleman yetiştirmeyi, yetişen ve liyakat sahibi yani

²³ Hansa Birliği ile ilgili bilgiler "Çıtır, B. (2022). Osmanlı-Alman iktisadi ilişkilerine bir parantez: Hansa birliği. *Belgi Dergisi*, (24): 431-448, DOI: 10.33431/belgi.1087437" adlı çalışmadan derlenerek ve yorumlanarak alınmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

icazeti hak eden elemanlara ustalık, şeflik ve uzmanlık gibi sertifika belgelerinin verilmesini önerir. Sertifikasyon işlemlerinin gerçekleşmesi için iş ve ticaret ahlakını geliştirmeyi ve denetlemeyi, üretilenleri en ucuz yoldan tüketiciye ulaştırmayı teşvik eder.

Ahilik, iktisadi faaliyetlere insani bir boyut kazandırabilmiş, maddeyi yalnızca araç olarak gören bir iktisadi aklın yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizm, mevcut hâliyle sürekli olarak tüketimi teşvik eden ve bu yolla dünya kaynaklarının gelecek nesillere ulaşmasını zorlaştıran bir sistemdir. Bu yönüyle ve mevcut gidişatla insanlığın sonunu getireceği beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkacaktır. Zira iktisat ilminin özünü oluşturan “kıt kaynakların yönetimi” ilkesine atıfla, Avrupa medeniyetinin uzun bir zaman içerisinde oluşturduğu kendine has insan tipi (kapitalist) bireyci, bencil, faydacı, hırslı ve lüks düşkünüdür. Bir başka deyişle kaynakları ne kadar fazla sömürüleceğinin tahayyülü bir anlamda kapitalizmin şiarı olagelmıştır. Bu cihettedir ki batılı devletler bilhassa Afrika kıtası olmak üzere birçok mazlum coğrafyayı fiziksel ve kültürel işgallerle sömürmenin yollarını aramışlar ve belli derecelerde de amaçlarına ulaşmışlardır.

Diğer taraftan İslam'ın nüvesinden beslenen Ahilik ise toplumsal fayda odağında israfa, yıkıcı rekabete ve adaletsiz gelir dağılımına karşıdır. Dayanışmayı, paylaşmayı, yatırım yapmayı, istihdamı artırmayı, devletin ve ihtiyaç sahiplerinin hakkını gözetmeyi ve tüketici memnuniyetini esas alır. İktisadi faaliyetleri, insanın hizmetinde gören anlayışı ve iş ahlakı ile bugünün iktisadi sorunlarına dair önemli çözümler sunar.

Bugünün problemlili ve sıkıntılı ortamında dünyamızın adaletsizliklere, kargaşaya ve sömürüye karşı etkin bir sisteme, anlayışa ve uygulamaya ihtiyacı vardır. Bu manada Ahilik bizim için bir haykırış, bir meydan okuma ve bir alternatif sunma kaynağımız olacaktır. Bir diğer deyişle yeni bir medeniyet tasavvuru ancak Ahilik temelinde beslenen, metafizik yönü olan ve insanı önceleyen bir sistem ile mümkün olacaktır.

Bu doğrultuda özellikle ülkemizde ortaya çıkan toplum, insan, kültür ve ahlak merkezli birçok siyasi ve fikri yapıların yeni bir toplum, uygulanabilir güçlü bir kalkınma modeli ve dünyaya yeni bir nizam getirme hedefleri dâhilinde önerdiği alternatifler ve çözümler yine Ahilikte çok şey bulacaktır. Bugün birçok sebepten etkilendiğimiz kültür değişimini muhafaza etmenin yolu kültür dinamiklerini en iyi şekilde desteklemekten ve onları yaşatmaktan geçtiği dikkate alındığında, Ahiliğin millî kültürümüz içerisinde bir dinamik olarak desteklenmesi, araştırılması, nesillere aktarılması ve çeşitli uygulamalarda referans alınması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Özellikle 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de bütün alanlarda kendini gösteren bir zihniyet değişimi yaşanmaktadır. Yerli, millî, insani, ahlaki ve değerlerine hâkim bir temeli şiar edinenlerin eliyle gerçekleştirilen değişimler, üzerinde çokça durulacak, araştırılacak ve örnek gösterilecek güzel uygulamalara vesile olmuştur. Gücünü milletinden, milletin iradesinden, değerlerinden, tarihinden ve kültürel potansiyelinden alan bu zihniyet değişimini gerçekleştirenler takdir ve teşekkürleri ziyadesiyle hak etmektedir. Zihniyet değişimi ile ortaya konulan uygulamalar ve elde edilen kazanımlar toplumdaki daimi tekâmül için gelecekte kuvvetimiz ve enerjimiz olacaktır.

Ahilik teşkilatı konusunda oldukça doyurucu düzeyde akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda yaygın bir literatür mevcuttur. Ancak yapılan çalışmaların kütüphane raflarında kalmayıp uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Günümüz sosyal yaşamı için gerekli olabilecek düzenlemeler araştırılırken tarihimizde yaşamış 500 yıllık bir sistemden yararlı olabilecek bir kısım düzenlemelerin çıkarılabileceği düşünülmelidir. Ahilik prensipleri ve ahilik sosyal yapısı incelenerek toplumumuza yararlı olacak sonuçların günümüzün esnaf odalarına uyarlanması büyük önem arz etmektedir. Benzer bir işlevi olan Ahilik iyi ahlakın doğruluğun kardeşliğin yardımseverliğin kısacası bütün güzel meziyetlerin birleştiği bir sosyal ekonomik düzendir. Ahi Baba Ahi Evran’ın meslekî ve ahlaki devriminin günümüz şartlarına uyarlanabilir olarak ortaya konması yararlı olacaktır.

Kaynakça

Aydın, N., Aydın, N. (2015). Ahilikte iş ve ticaret ahlakının Hz. Peygamber’in sunnetindeki temel referansları. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 / 1: 87-103 .

Ceylan, Kazım (2020). Geçmişten Geleceğe Türk-İslâm Medeniyetinin İnşa’sında Ahilik. Tasam Merkezi bildirileri, https://tasam.org/Files/Icerik/File/Kaz%C4%B1m_Ceylan_bildiri_pdf_f1c9b204-333c-4d7e-83ed-272c67fd7336.pdf, E.T: 12.04.2023.

Çandır, Muzaffer; Aydın, Yusuf (2021). Ahilik teşkilatının Türk kültürünün aktarımındaki rolü. *DEÜİFD Türk Kültürünü Mayalayanlar Özel Sayısı*: 769-785.

Çatak, Adem; Vural, Ahmet (2022). Fütüvvetin teşkilatlanmasında Şihâbeddin Ömer Es-Sühreverdî’nin katkıları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*,104: 187-195 .

Çıtır, B. (2022). Osmanlı-Alman iktisadi ilişkilerine bir parantez: Hansa birliği . *Belgi Dergisi* , (24): 431-448 . DOI: 10.33431/belgi.1087437.

GÖNÜL MERCEĞİ

Durak, İbrahim ; Yücel, Atilla (2010). Ahiliğin sosyo-ekonomik etkileri ve günümüze yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15/2: 151-168.

Ekdiñç, Yusuf (1989). *Ahilik*. Sistem Ofset. 2.Baskı: Ankara.

Ocak, Ahmet Yaşar (1996). "Fütüvvet". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV Yayınları.

Doğan, Turay; Esra, Baylan (2022). Zivar Hüseyinli. "kasap esnafına dair Farsça yazılan üç fütüvvetnâme. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 104: 109-136.

Kızıler, Hamdi (2015). Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. *İnsan ve Toplum bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4/2: 408-423.

Koca, H. K. (2021). Ahilik kültürü: ticaret ahlakı kazandırmaya model olması açısından eğitimsel bir değerlendirme . *Bilimname* , Ahi Evran Özel Sayısı: 225-248 . DOI: 10.28949/bilimname.973180

Sevimli, Erdem (2021). *Rafine Bir Öğretinin Edebî Seyri Klasik Türk Şiirinde Melamilik ve Melamet Düşüncesi*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Uysal, Enver (2000). "İhvân-ı Safâ". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV Yayınları.

Yüksel, Bahaeddin Muhammed (2017). Temel dinamikleri açısından Fütüvvet ve Ahiliğin Kur'ânî referansları. *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, ½: 270-311.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

GÖNÜL MERCEĞİNDEN DÖKÜLEN BİR DUYGUSALLIK: DENEME

GÖNÜL MERCEĞİNE YANSIYAN ASRİN ACISI: MALATYA DEPREMİ²⁴

6 Şubat 2023 tarihinde sabaha karşı 04.17’de merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesi olan 7,7 büyüklüğünde ve 9 saat sonrasında, merkez üssü Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesi olan 7,6 büyüklüğünde iki deprem meydana geldi. Depremlerin ardından 6,7 büyüklüğüne kadar varan yüzlerce artçı sarsıntı gerçekleşti. Asrın ve Cumhuriyet tarihinin en büyük felaketi sonunda kapıyı çalmış ve 11 ilimizde geniş çaplı yıkımlara yol açmıştı.

Yüreklere burkulmuş, yuvalar yıkılmış, pek çok insan buldukları bölgeyi terk ederek seyyah olmuştu. Bir can pazarıydı. Nice can yitmişti, ancak hayat devam ediyordu. Tutunmak gerekiyordu. Sonunda büyük bir toplumsal yardım seferberliği başlatılarak yaraları sarma çalışmaları başlatılmıştı. Akın akın gelen kamyon ve tırlar, gönüllü yardım kuruluşları, kurtarma ekipleri, AFAD ve Kızılay koordinesindeki binlerce gönüllü insan devletimizin de yardım ve yönlendirmeleriyle atağa kalkmıştı.

Elbette deprem gören şehirlerimizin toparlanması yıllar alacak. Çünkü felaket çok büyük. Bu büyük felaketten en fazla yıkımı yaşayarak etkilenen şehir ise Malatya’mız olmuştur. Şehrin Battalgazi İnönü Caddesi’nden Öğretmenevi kısmına kadar yürüdüğümüzde yıkımın oluşturduğu enkaz yığını ve binaların aralarından tamamen görünen çevre yolunun hâli durumu özetler nitelikte. En gözde semtlerimiz olan Yeşilyurt Fahri Kayahan ve Bostanbaşı’nda ise neredeyse elektriği yanan bina kalmamış durumda. Çünkü bu bölgede yaşayan insanların çoğu il dışına gitmek durumunda kalmıştır. Gitmeyenler de yüksek katlı olan binalarındaki dairelere çocuklarıyla dönmekte çekince yaşamaktadır. Elbette bu durum da zamanla düzelecektir. Dergimizin basıldığı sıralarda pek çok mahallede konteynır kurulduğu, ilçeler dâhil esnafın konteynır dükkânlarında iş yapmaya başladığı görülmektedir. Hayatın normal akışında devam etmesi için de hasarsız ya da az hasarlı binalara insanların dönerek yaşamlarına kaldıkları yerden devam etmeye çalıştıkları da gözlenmektedir.

Deprem, Malatya’mızın suyunu da içilmez hâle getirmiştir. Her sokak başında hasarlı binalardan akan ve caddeleri bulan su arızaları ise tehlike arz etmeye devam etmektedir. Nitekim 29 Nisan’da Zapçioğlu Caddesi, Sıtmapınarı Sokak’ta suyun aşırı yürüdüğü bir bina MASKİ ekipleri müdahale ederken yıkılmıştı. Ekiplerin pek çok su akan binada tehlike ile burun buruna geldiği bir gerçeklik olarak durmaktadır. Yine de MASKİ idaresinin yapılan ihbarları ivedilikle hareket ederken sonuçlandırması, su arızalarını ıslah etmesi Malatya’mızın

²⁴ Yazı yayın kurulu tarafından müşterek hazırlanmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

geleceği için büyük önem arz etmektedir. Milli servet olan suya geleceğimiz için sahip çıkılmalı, zamanında müdahalelerle boşa giden suların akışı engellenmelidir. Bu en büyük kamu görevi ve vatandaş sorumluluğu olacaktır.

Depremi başından itibaren gerek yardım getirilmesi gerek de insanların yemek ihtiyacının giderilmesi için çok sayıda özel sivil toplum kuruluşunun faaliyet yürüttüğü görülmektedir. Kamu kurumları da özellikle belediyeler bu konuda her türlü yardımı sağlamış ve sağladıkları gözlenmektedir. Yalnız burada bir ili anmadan geçmek olmaz diyoruz: Van. Van ilimiz, daha önce yaşadığı deprem felaketinin de getirdiği acı tecrübeleri yaşayan bir il olarak Malatya'mıza her türlü desteği sağlamıştır. Kendilerine şükranlarımızı sunmalı, kardeş il olarak sürekli dayanışma içinde bu yardımseverlik ruhunu diri tutmalıyız. Van belediye ve dernekleri neredeyse her mahalleye gönderdikleri gönüllüler ile insanımızın gıda ve yemek ihtiyacının giderilmesine büyük katkı yapmışlardır. Ayrıca şehrimizin alt yapısının onarımı içinde elinden gelen gayreti göstermişlerdir. Bugün yaşanan onca acının bilincinde olarak daha sağlam yapılar inşa etmeye çabalamalı, millet olarak depremi en az zararlı hatta zararsız atlatacak adımları birlikte atmayı düşlemeliyiz. Bu konuda özellikle de bilimin rehberliğine ve bilim adamlarının gayretlerine ve açıklamalarına kulak verilerek yürünmesi de çok önem arz etmektedir. Bugün "Yaralarımızı birlikte saracağız" diye kuvvetle haykırıyor, Malatya'mızı yeniden eski hâline döndürmek için hep birlikte çalışan insanlar olma arzusunu diri tuttuğumuzu belirtiyoruz.

Okullar, camiler ve devlet dairelerimizin daha sağlam olarak inşa edilmesi için temelden zemine, denetimine kadar her kişi ve kurumun üzerine düşeni daha layıkıyla ve özenle sürdürmesi gerekmektedir. Malatya Valiliği, Akçadağ Hükümet Konağı gibi yönetim binalarının zarar görmesi, tarihi Yeni Camii'mizin yıkılması, pek çok okulumuzun ağır hasar görmesi bu durumun önemini bir kez daha gözlerimizin önüne getirmiştir. Akçadağ İlçe merkezimizde yıkılan, ağır hasar gören okullarımızın eğitim öğretime başlamasının zaman alacağı da göz önünde tutulduğunda konu büyük önem taşımaktadır.

Yüksek yapı binalardan vazgeçilmesi gerektiği bir kez daha pekişmiştir. Doğa Cadde AVM gibi iki katlı sağlam esnaf dükkân ve işyerlerinin yapılması ve bundan sonraki planlamalarda dikkate alınması gerektiği hususu artık birincil prensip olmalıdır. Çünkü Malatya'mızın ekonomisinin bel kemiği olan alım-satım-ticaretin Niyazi Mahallesi'nde ve İnönü Caddesi'nde yıkılan binaların altında bulunan dükkânların zarar görmesiyle büyük yara aldığı görülmektedir. Bunun için depreme dayanıklı, sadece dükkân olarak kullanılacak

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

yapıların belli yerlerde yapılması zaruri hâle gelmiştir. Bu doğrultuda davranılacağı da aşikârdır.

Altında dükkân ya da işyeri olan binaların yapımı da durdurulmalıdır. Şire ve Akpınar'daki işyerlerinin restorasyonunun işe yaramadığı, bu dükkânların yıkılmasından anlaşılmıştır. Artık eski yapıların restore edilerek sağlıklaştırılması yerine, daha sağlam ve depreme dayanıklı az katlı işyerleri ve dükkânlara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda adımlar atılması elzem hâldedir. Bunun için de çeşitli ekonomik iş kollarına özgü az katlı pasaj yapılar ve çarşılar inşa edilmesi gerekmektedir. Bu durum Malatya'mızın ülkemizin ticaretinde oynadığı büyük rol düşünöldüğünde daha önemli hâle gelmiştir. Buna mukabil az katlı, sağlam zeminli konutların yapılması da (en fazla 4/5 kat olacak şekilde) şehrimizin hayata ve geleceğe yönelik estetik çehresini dengeleyecek ve güzelleştirecektir. Bilinçli şehircilik en fazla Doğumuzun incisi konumundaki Malatya'mıza yakışacaktır. Bunun için Büyükşehir Belediyesi dâhil çevre ve şehircilik ile ilgili tüm kurumlarımızın uyum içinde, daha özenli ve hesaplı çalışması gerekmektedir ve böyle olacağı da aşikâr görünmektedir. Bu konuda yürek aynamızı ve Gönül Merceğimizi aydınlatan, yaralarımıza merhem olan bir kısa şiiri aşağıya veriyoruz:

Bir artçı sarsıntı yüreğimde
Bedenim sanki bir enkaz
Şire Çarşı'sı gözyaşı dökmekte
Akpınar'ın her yeri âdeta
dağlanmış,
Pare pare yüreği zeminin
İnönü Caddesi öksüz,
Sırmapınarı Köprüsü'nde
hayallerim kaldı
Emeksiz'de su yürüyen bina,
Rutubeti kalbimin derinliklerinde

Beşkonaklar'da tarihin yüzü asık,
Koca bir tarih enkaz altında,
Çocukluğum, gençliğim derbeder
olmuş,
MAŞTİ'nin çöken çatısı ile sanki
yitmiş umutlarım,
Şehri terk eden otobüsün camına
yaslanmış yüzler,
Acılar konaklamış Hasanbey
Caddesi'nde
Sabah simitçisinden eser kalmamış,

GÖNÜL MERCEĞİ

Çarşamba Pazar'ından Temelli'ye
göç katarı inmiş akın akın,
Bir parça huzur Sümer Park'ta
konaklamış.
Fahri Kayahan'da "Sunam"
uykudan uyanamamış,
Her yer zifiri karanlık,
Bostanbaşı bir zaman yükselen
silüetine ağlıyor sanki,

Yeşilyurt yolundaki villalar ıssız
kalmış,
Yoldaki asfaltın yüreği bile parça
parça,
Çavuşoğlu, Kiltape çocukluğunu
yitirmiş,
Silkin Malatya'm,
Eski güzel günlerini arzuluyor
yaşam güneşi,
Akçadağ Zeytinalı Çarşısı'nda
pişen pidenin buğusunu özledi
yürekler,
Yeniden sıcaklığınla gel,
Diril, hayat ver.
Dönüşüm kentsel dimağından
ruhsal çeperine doğru olsun,
Silkin Malatya'm
Cemre yüreğimize düştü,
Artık zemheri bitsin, bahar gelsin,

Yeşilyurt kirazının tadında,
Kayısının kurusunda çoğalsın
umutlarımız.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Umarız böyle bir felaket bir kez daha yaşanmaz. Aşğıda acı da olsa depremden kara kare fotoğrafları sunuyoruz. Bu sunum, deprem bilincimizi ve onunla mücadele azmimizi diri tutmada ve sürdürmede faydalı olabilecek unsurlar içermektedir:

Resim 1: Niyazi Mahallesi

Resim 2: İnönü Caddesinden Kayısı Heykeli Civarının görünümü.

Resim 3: Depremin Yıkımının Boyutlarını Gösteren Bir Kare: 15 Temmuz Meydanı ve Civarı

GÖNÜL MERCEĞİ

Resim 4: Akpınar Meydanı

Resim 5: Beşkonaklar Tarihi Evleri

Resim 6: Zapçioğlu (Sıtmapınarı Köprüsü) Caddesi

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Resim 7: MTA Binası ve yıkım anı

Resim 8: Arama Kurtarma Çalışmalarından bir Kare

Resim 9: Tarihi Şire Pazarı

Resim 10: Tarihi Yeni (Ulu) Camii

Resim 11: Yeşilyurt Yolu Villaları/Bostanbaşı Mahallesi'nden Bir Kesit

GÖNÜL MERCEĞİ

GÖNÜL MERCEĞİNDEN BİR DEPREM EZGİSİ

Bir Deprem Sonrası Özlem ve Aşk

Sevgilim, şimdi sabah
Kuşluk vakti söküyor kızılılıkta
Trafik yine yoğun,
Deprem sonrası yine cadde kalabalık,
Dolmuşun camına solgun yüzümü dayayıp seni düşünmekteyim
O narin ellerini bana doğru uzat,
Boş kalmamalı ümitlerim
Sana açılan kollarım ve kalbim gibi,
Düşler biriktiriyorum sokak çocuklarının gözlerinde
Zihnimde ise sadece sen,
Seni düşünüyorum sıkıca
Hava çok soğuk,
Yağmur can hıraş yağmakta,
Bedenimi güzel gözlerinle ısıtıyorum,
Kalbimi yokluyorum sürekli,
Sen dışında bir şey gelmiyor avuçlarıma
Tezgaha yeni konulmuş taze simitler gibi sıcak ümitlerim
Güzel anılarımızı katıyorum küncülerine
Gel eskitelim aşkımızı,
Sevgi yllandıkça çarpıyor şarap misali,
Aşk derinlerde kalıp küpünü zorladıkça
Radyoda güzel bir türküsün,
Geleceğinde öyküsün
Uzun soluklu bir aşkın başkahramanısın yüreğimde
Seni seviyorum sevgilim
Güneş yüzünü gösterdi şimdi
Sen de ellerini uzat bana

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Yeşil gözlerin güneşim olsun

Yazan: Ali Baran POLAT-11/A

GÖNÜL MERCEĞİ

GÖNÜL MERCEĞİNDEN KADİM SANATKÂRLIĞA YÖNELİŞ: MALATYA’NIN İLK VE TEK AHŞAP OYMA USTASI HAYRETTİN ORMANCI İLE BİR SÖYLEŞİ

Söyleşiyi Yapan: Dr. Erdem SEVİMLİ

**Resim 1: HAYRETTİN ORMANCI-Kültür Bakanlığı Ahşap Oymacılığı
Sanatkârı-Malatyanın TEK²⁵ Ahşap Oyma Sanatçısı**

²⁵ 1999’da vefat eden Enver ÇEK (Okul Müdür Yardımcımız Bülent ÇEK’in babası)’ten sonra Malatya’nın yetiştirdiği nadir Ahşap Boyama ustası olarak Hayrettin ORMANCI yer alır.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Roportaj, bugün enkazı kalan Malatya Öğretmenevinde buluşmamız ve tanışmamız sonrası kendisinin kabul etmesiyle Malatya Sanat Sokağı Fidan Kitap Kafe’de yapılmıştır. Daha sonra ortam kalabalıklaşınca kendisini evime davet edip söyleşiyi sıcak ev ortamında sürdürdük. Çukurdere Mahallesi’ndeki evimde yaptığım söyleşi, kadim sanatkârlık örneği olan AHŞAP OYMACILIĞI mesleğinin ne kadar önemli bir meleke ve meslek olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu amaçla yapılan söyleşiyi aşağıya sunuyoruz. Söyleşi de Malatya’nın ilk ve tek ahşap oyma sanatçısı Hayrettin ORMANCI’nın dilinden mesleğin A’dan Z’ye incelikleri, bugüne kalan mirası, sürdürülebilirliği vs. çok geniş ve kapsamlı yönleri aydınlatılmıştır. Sohbetin kadim mesleğin icrasından günümüze gelen süreci, geleceğe taşıyarak ölümsüzleştireceği aşikâr görünmekte ve ümit edilmektedir. Ropörtajın sonuna AHŞAP OYMA mesleği ile ilgili Hayrettin ORMANCI’nın yapmış olduğu eserlerin fotoğrafı eklenmiştir.

1. Bize kendinizden bahseder misiniz? Hayrettin ORMANCI kimdir?

Doğanşehir Polat’ta 1958’de doğdum. Ahşap boyama hocasıyım. Aynı zamanda Kültür Bakanlığı devlet sanatçısıyım. Bakanlık sınava çağırdı. Ankara’da girdiğim sınavda başarılı oldum ve belgemi aldım. Mesleği 12-13 yaşlarında öğrendim. Üst yaşlarda zaten çalışamazsınız ve öğrenemezsiniz. 13-20 yaş arası hocam Halis CANOĞULLARI ile çalıştım. Benim öğretmenim Halis CANOĞULLARI’dır. Adana Merkez’de eğitim aldım kendisinden. Şimdi ölmüş olabilir. Öldü ise mekânı cennet olsun, ölmediyse Allah afiyet versin diyorum. Eşim Malatya Valiliğinde aşçı olarak çalışmaktadır. Eşim ahşap boyama işi yaptığımdan bahsedince sanata ve sanatçıya saygılı olan valimiz Ali KABAN, hemen dönemin İl Milli Eğitim Müdürü Ali TATLI’yı arayarak durumu bildirmesi sonucu bugünkü ŞKÖ Sanat Lisesi Mobilya Ahşap Boyama Bölümüne öğretmen olarak atandım. 12 kişiden oluşan bir öğrenci gurubu da uhdeme verildi. Öğretmenliğe başlamam bu şekilde olmuştur. Ahşap Boyama hususunda herhangi bir üniversite eğitimi almadım. Ama Kültür Bakanlığımızın verdiği belge sayesinde istendiğinde üniversitelerde de alanımda ders verebilir, ahşap boyama alanında öğrencileri yetiştirebilirim.

Atatürk’ün bir sözü var. Sanatı olmayan kişinin hayat damarlarından biri kopmuş demektir. Sanat önemli. 30 yıl ara verdim, ama sanat gelip beni tekrar buldu. Öz kaybolmuyor. Maya var çünkü. Meslekte püf nokta iskarpile kullanımıdır. Ustam, olukları bilemeyen sanatçı olamaz, derdi. Ben özel ev dövmesi olarak onları Maraş’ta yaptırardım. Bir

GÖNÜL MERCEĞİ

gün iki bayan geldi. Mesleği bize öğretin dediler. Onlara iskarpile ve oyma için çok güç sarf etmek gerektiğini, zor olacağını söyledim. Bir kısmı yürütemedi. Pek çok yere gittim. Öğrenciler çalışıyor, oyma yapıyor. Bıçakları kontrol ettim. İnce ince. Oyma bıçakları değil. Çoğu yapay yapıyor. Bilgisayardan çiziyor. Ev, bina vs. çiziyorlar. Benim malzemelerim ağır, tokmağım bile 10 kiloluk. Bu alanda çok yetkinim. İşimi çok iyi yapan bir sanatkârim. Bugün Sanat Sokağı'nda Malatya'lı Sanatçılar köşesine benim de yazılmam iyi olur. Çünkü bu alanda emek veren bir sanatkârim. Gece 1'e kadar çalışırdım. Pek çok arkadaş vardı. Onların meslekte sıkıntı yaşamaması için bir müddet onlarla çalıştım, onları bırakmadım. Okulun bahçesindeki ceviz ağacını odun yaptırmadım. Onunla üzerine gürgen oyarak güzel bir ayna yaptım. 15 Temmuz panosunu yaptım. Bunun için para falan almadım. Çünkü maaşımı alıyordum. Her şey okulundu, devletindi. Biz usta öğretici olarak paramı alıyordum. Ders ücreti karşılığında çalışıyordum. Günde 3 ya da 4 saat çalışırdım. Bugün yaptığım dübekler Battalgazi Kaymakamlığı'nda var. Ağaç devletin. Okula bir uğrayın, atölyeyi gezin. Mobilya bölümünde Fuat ve Murat hocalara dersiniz beni bilirler. Bugün 64 yaşındayım.

2. Nasıl bir ailede büyüdünüz?

Ailem ve okuduğum okullar konusunda açıklama yapmak istemiyorum. Mesleği Adana'da öğrendim. Ailemin yönlendirmesi olmadı.

3. Ahşap Boyama sanatına olan ilginiz ne zaman ve nasıl başladı?

Adana'da başladı. Hocam Halis CANOĞULLARI'nın çalışmalarına şahit oldum. Çıracak var mı diye söylememe hoca doğru mukabele edince işe başladım. Çocukların atölye dışında zımpara yapmaları, koltuklarda ahşap iskeletlerini görmem benim ilgimi uyandırdı. Orada mesleği öğrenip piştim. Usta oldum. Asker dönüşü de buna devam ettim. Baş kalfa olduğum için hocam dükkânı bana emanet etmişti. Sabancı ailesinin gelinin karyolasının başındaki ahşap oymaları da yaptım. Bir dönemde Bağdat'ta bulundum. O zaman beton küp yapıyoruz. Körfez Savaşı sırasında Doğanşehirli olduğumu öğrendiğim bir ustabaşının aracılığı ile oradaki bir atölyede de çalıştım. Tabi biz MDFden kapı falan da yapıyoruz. Evler de yapıyoruz. Sonra atölyeye gittik. Bir gün iki mühendis kız geldi atölyeye. Acil Atatürk portresinin çevresine çerçeve lazım dediler. Formen/ustabaşına dedim bu işi ben yaparım. Se ne anlarsın deyince, ahşap boyama ustası olduğumu söyledim. Atatürk portresinin çevresine baklava diliminden enfes bir oyma süs yaptım. O zaman oradaki bayanlar, yahu ustam bunu artık tüm Araplar ister, hatta Saddam Hüseyin'in portresinin çerçevelerine de oyma yapmam istendi. Masallarda, destanlarda geçen Genç Osman'ın mezarı üstündeki ay yıldız düşmüştü. Kim yapar dediler, ben yaparım dedim. Mühendisler beni Mercedesle götürdüler. Tabi orada dedelerimizden 300 şehidin mezarının bulunduğu Türk şehitliği bulunuyordu. Zamanında

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

onlara yer vermişler, şehit olanlar oraya gömülmüş. Orada Siirt’li bir arkadaş mermerlerin üzerini kireçle sıvıyor, ben ise ay ve yıldızı kalıba dökerek mezarların üzerine oyarak yerleştiriyorum. Mezarların tamamını böylece ay ve yıldızla süsledim. Sonra izne geldim, geri dönmedim. Hala o dönemden kalan ve Saddam Hüseyin onaylı pasaportum duruyor. Tabii dönünce evlendim. Adana’da dükkân açtım. Ahşap oyma dükkânı. Mobilyacı bize getiriyor, ranza başı ya da telefonluk vs. yapıyoruz. Polyester sonrasında ise mağazaya geliyor ve ürün satışa sunuluyor. Ben oyma kısımlarını ve süslemelerini yapıyorum. Bu sırada müşterilerden ya da iş yaptıklarımızdan para alamaz olduk. Yanımda çalıştırdığım çırağın ücretini dahi ödeyemez hâle geldik. İş yaptığımız, malzeme aldıklarımız da karşı taraflardan para bulamıyordu. Böyle böyle bu işten soğumaya başladım. 30 yıl ara verdim. Bıçaklarımı eve koydum, duruyor. Polat’ta bahçem vardı, çiftçilikle uğraştım. 30 yıl sonra ise yukarıda bahsettiğim gibi, eşimin aracılığıyla Vali Ali KABAN’ın vesile olmasıyla öğretmenliğe döndüm. Sayın Vali, kahvaltıda eşimden Osmanlı Oyması yaptığımı öğrenince, taksi göndertip aldırıldı. Yanımda getirdiğim ve resimlerini size sunduğum havanı görünce çok beğendi. O havanı daha sonra Vali Beyin eşine armağan ettim.

Ali TATLI beni bir Cuma namazı sırasında bizzat kendisi aradı. Makamında görüştük. Vali Beyin beni çok övdüğünü, sanatının çok değerli olduğunu belirttiğini söyledi. Kurs öğretmeni olarak göreve başladığım sıralarda her türlü belgeyi de almış bulundum. Usta öğreticilik belgesi, formasyonluk belgesi vs. pek çok belgeyi de aldım. Görev yaptığım okul çok büyük. 70 öğretmen çalışıyor. Ancak size yakın olanları tanıyorsunuz. Orada yardımcım olarak Fuat hoca çalışıyordu. Ben kesme, biçme, düzeltme vs. ona gösteriyordum, öğrencileri denetliyordum. Okuldaki öğrenciler başlangıçta sıkıldılar ise de ahşap oymacılığımı sonradan çok sevdiler. Öğrencilerin ilerlediğini görünce bol not verirdim. Onlar da zevkle yaparlardı. Okula 600 adet oyma ağaç işçiliği sağlayacak malzeme kazandırdım. Okulun bahçesinde iki adet kurumuş ceviz ağacı vardı. Onları kesip malzeme olarak kullandık. Okulun atölyesinde kurduğum sergiyi Vali Bey ziyaret etti. Kimseyi Vali Bey gelecek diye inandıramadım okulda ama sonunda Vali Bey gelince mahcup oldular. Bunları tabii söylemek de gereksiz aslında. Biz öğrencilerimize önce kendimizi sevdirdik sonra mesleği. Vali Bey gelince bir Kur’an rahlesi oymuştum. Onu görünce vali çok sevindi. Hayret etti. Çok takdir etti.

4. Ahşap oymacılığı geleceği nasıldır, bu süreçten bahseder misiniz?

Bu mesleğe ilgi az. Bugün pek çok kişi ışık yansıtma yoluyla ya da internetten yapay çizim yoluyla bu işi yürütüyor. Ben elimi oyarken kaptırdım ve bir parmağım koptu. Gürgen, çam ve en güzeli ceviz ağacından, ıhlamur ağacından çok güzel oyma olur. Selçuklu’dan bugüne gelen bir meslektir. Mesleğimi çok seviyorum ve gurur duyuyorum. Devletin destek sağlaması, yer göstermesi, yardımcı olması gerekir. Yoksa mesleğin sürmesi zordur. Bu mesleği şu ana Adana’da doğal ahşaptan sürdüren çok arkadaşım var. Ben bu mesleği bıraktım. Çünkü yerim yok. Ses çıkarıyor, tak tuk sesleri de apartmanı rahatsız ediyor. Malatya’da ahşap oymada tek sanatçiyim. Eğer destek olunmazsa bu mesleği sürdüren kimse

GÖNÜL MERCEĞİ

kalmayacak. Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü (o sırada taşınmamıştı-eski bina-2. Ordu yanı) girişinde 15 Temmuz panosu vardır. Onu ben yaptım. Ali TALI, çok beğendi ve şube Müdürü Mehmet ATEŞ'i gönderip aldırttı. Tabloyu 1 ayda yapıp bitirdim. İnönü Üniversitesi'nde şu an ahşap oyma üzerine bölüm bulunmaktadır. Ancak yeterli değil. Bu mesleğin doğal olarak sürdürülmesi, gerçek tasarım yoluyla kartona oyma yöntemiyle çizip oyarak yürüten tek kişi benim. Meslek aslında çok para getiriyor. Elimdeki dübek, 10.000 liradır. Eski belediye başkanı Hacı Uğur POLAT almıştı benden. Bu havanda 10.000 liradır. Evin salon kısmına konulduğunda çok mükemmel bir görünüm sergiler. Hemen her alanda ahşap oyma biblo ve hediyeler kullanılıyor bugün. Çok kapsamlı meslektir, am dediğim gibi bu işi yapay yapıyorlar bugün. Ben kartona çizip saatlerce ölçüp, kesip, çizip yapıyorum. Şimdiki bilgisayarlı hazır olarak çizip, yapma hâlde oyuyor.

5. Nerelerde çalıştınız. Bugün mesleğinizin ve sanatınızın geleceği nedir? Anlatır mısınız?

Ben mesleği Adana'da öğrendikten sonra ilk dükkânı orada açtım. Askerlik dönüşü Polat'ta da dükkân açıp bu mesleği yaptım. Sonra Irak ve sonrasında 30 yıllık süreç ve öğretmenlik. Sonrasında emekli oldum. Şu an Halk Eğitim Müdürlükleri katkı sağlamıyor. Yeri siz bulmalısınız, öğrenciyi de. Ben öyle istemiyorum. Şehit Kemal Özalper MTAL Lisesi'nde öğrencileri okul ayarladı, yer zaten hazır. İmkân sağlandı yaptım, öğrenci yetiştirdim. Şimdi tutup yer, öğrenci vs. ayarlama işine giremem. Buna imkânım da yoktur. Pandemi girmesiyle öğretmenliğin yapırlılığı kalmadı. Ben de emekli oldum, mesleği bıraktım. Daha önce de dediğim gibi evimde müsait değil. Ayrı bir atölye olmalı ki bu iş yürüsün. 200 kişi arasında Ankara'da sınavda başarılı oldum. Malatya İl Kültür Müdürü, "hakkınızla aldınız" diyerek tebrik etti. Mesleğe ilgi aslında fazla, ama başaran az.

6. Malatya'da ahşap oymacılığının geleceği nedir? Bugün ne durumdadır. Devlet desteği ve sürdürücülüğü var mıdır?

7.

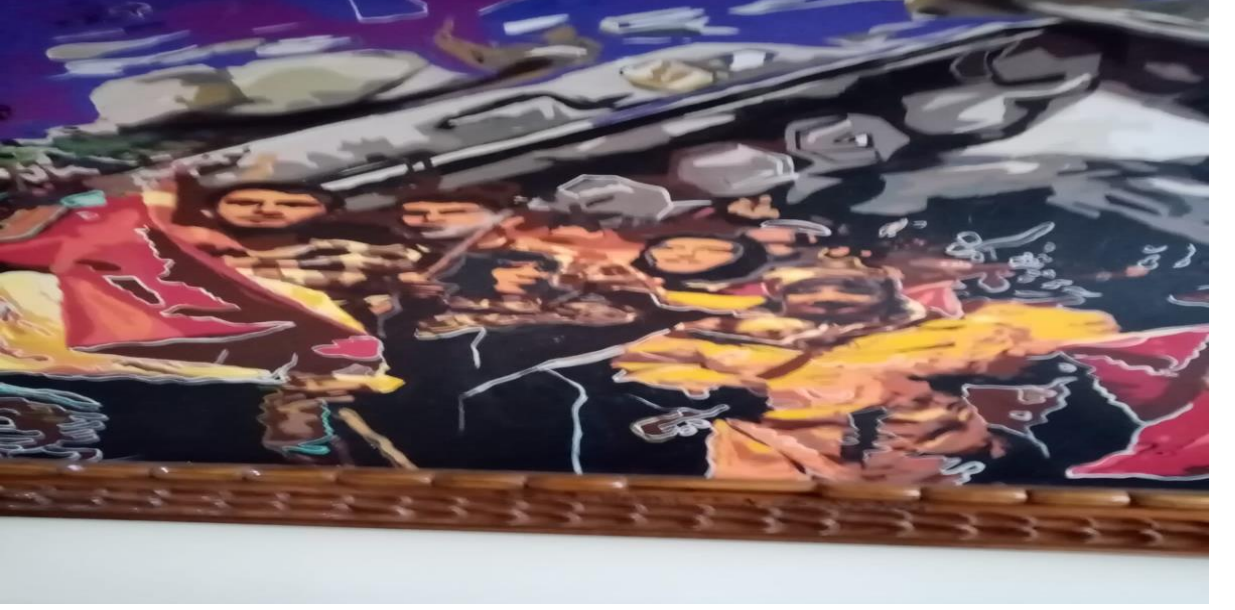
Bugün destek olunmuyor. Halkeğitimler gerekli desteği yer, öğrenci vs. sağlamıyor. Aldığımız ücrette az. Halk Eğitim hocalarına kadro verileceği söylendi ancak yapılmadı. Bugün destek olunmazsa yapay oymacılıkla devam edeceği aşikâr. Hâlbuki biz MDF'den değil, halis ahşaptan, ceviz ve gürgenden oyuyoruz. Gençler bu mesleğe ilgi göstermeli, onu yapaycılıktan kurtarmalıdır. Bu meslek kadim bir meslek. Sürdürülmesi ancak gençlerin özverisi ve devletimizin desteği ile mümkündür. Son olarak diyebilirim ki bana yer ve öğrenci hazır verilirse 15 günde bu mesleği öğretilir. Meslekte iskarpileyi iyi kullanmak gerek. Ters ya da yanlış tutarsanız elinizdeki malzeme örneğin çiçek vs. keser atar. Hatta elinize de mal

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

olur. Ben bunlara dikkat ederek uygulamaya dönük olarak bu mesleği benimsetmey amadeyim. Uygulama olmazsa mesleğin sürmesi zor. Ama basından öğrendiğim kadarıyla mesleği canlandırarak faaliyetler de yeni yeni yürütölüyor. Benim söyleyeceklerim bu kadar teşekkür ederim.

Biz teşekkür ederiz. Ağzınıza sağlık diyor. Hayırlı bir ömür geçirmenizi diliyoruz.

FOTOĞRAFLAR

Resim 2: 15 Temmuz Oyma Çerçeve Pano-Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü

GÖNÜL MERCEĞİ

Resim 3: Malatya eski Valisi Ali KABAN ve Hayrettin ORMANCI-Ahşap Oyma Gelin Aynası

Resim 4: Hayrettin ORMANCI'nın yaptığı oyma ahşap çalışmalarından

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Resim 5: Hayrettin ORMANCI'nın yaptığı oyma ahşap çalışmalarından- Saat Süsleme

Resim 6: Şehit Kemal Özalper-Sanat Lisesi- Ahşap Oyma Atölyesi

GÖNÜL MERCEĞİ

Resim 7: Bir Hayrettin ORMANCI klasiği-Ahşap Oyma Havan-Vali Ali KABAN'ın eşine hediye edilmiştir.

Resim 8: Bir Hayrettin ORMANCI klasiği-Ahşap Oyma Gelin Aynası

Resim 9: Bir Hayrettin ORMANCI klasiği-Ahşap Oyma Savaş Arabası-Küçük Çocukların Sağlıklı Büyümesi için.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Resim 10: Hayrettin ORMANCI'nın yaptığı oyma ahşap çalışmalardan- Karyola Başı- Ünlü merhum işadamımız Sakıp SABANCI'nın gelinin karyola başı.

Resim 11: Hayrettin ORMANCI'nın yaptığı oyma ahşap çalışmalardan-Karyola Başı

GÖNÜL MERCEĞİ

Resim 12: Hayrettin ORMANCI'nın usta öğreticilik kurs belgesi

Resim 5: Hayrettin ORMANCI'nın Kültür Bakanlığı devlet Sanatçısı kimlik kartı

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

GÖNÜL MERCEĞİNDEN DAMITILAN BİR YAŞAM İKSİRİ

Su Kullanımı ve Suyun Yaşamsal Önem

Su canlıların yaşam kaynağıdır. Yaşamın sürdürülebilmesi var olan kaynaklarımızın korunmasına ve doğru kullanımına bağlıdır. Bu yüzden öncelikle toplumsal olarak bir bilince ulaşmalıyız. Toplum bilinçlendirmek için alınacak tedbirleri belirlemeli ve bu doğrultuda toplumsal örgütler kurulup alınan önlemler yaşama adapte edilmelidir.

Dünya üzerinde bulunan su kaynaklarının % 3'ü tatlı sudur. Bu % 3'lük kısmın % 20'lik bölümünü buzullar oluşturmaktadır. Dünyanın en büyük tatlı su kaynağını oluşturan buzullar, küresel ısınma nedeniyle eriyip tuzlu su kaynaklarına karışmakta, bu durum hem su seviyesini yükselterek bazı ülkelerin sular altında kalma tehlikesini artırmakta hem de canlıların en büyük ihtiyaçlarından olan tatlı su kaynaklarının tükenmesine neden olmaktadır. Tatlı su kaynağı bakımından zengin olmayan ülkemizde önlemler alınmalı ve kaynaklar doğru kullanılmalıdır. Alınabilecek önlemler arasında atık suların geri dönüştürülüp kullanıma tekrar sunulması, sanayi ve tarımda aşırı su tüketiminde engel olacak sistemlerin geliştirilmesi ve geri dönüştürülen suların bu alanlarda kullanılması önem arz eder. Evlerde duş alma sürelerinin kısaltılması, mutfakta sebze, meyve gibi gıdaları uzun süre su altında yıkama yerine arıtıcı cihazların kullanılıp daha az suyla temizliğin sağlanması, temizlik ürünlerinin doğada çözülebilir olup su kaynaklarımıza zarar vermemesini sağlamak da önemlidir. Bu tarz önlemleri çoğaltarak toplumsal olarak üstümüze düşen görevi yerine getirmeliyiz.

Su kaynaklarının tükenmesi birçok canlının yok olmasına, ekosistemde bozulmalara neden olur. Canlıların yok olması demek dünyanın yok olması demektir. Bu sebeple tatlı su kaynaklarımızın korunması için dünya üzerinde yaşayan her bir bireyin üstüne düşeni yapması gerekir.

Bengü BULUT-10/A

GÖNÜL MERCEĞİ

GÖNÜL MERCEĞİNE YANSIYANLAR-HABER KÖŞESİ

Sportif Başarı Öyküleri-2

Kerem AKBAŞ, dünya şampiyonu Malatyalı hemşerimiz Hatice AKBAŞ'ı yetiştiren hocamızdır. Elbette pek çok sporcunun yetişmesine de destek olmuştur. Bunlardan biri de boksör Rabia TOPUZ'dur. Hocamızın öğrencisi kursiyerimiz **Rabia TOPUZ Türkiye Büyük Kadınlar Ferdi Boks Şampiyonasında 50 kg kategorisinde finalde rakibini 5-0 yenerek Türkiye Şampiyonu olmuştur.** Bize ve ülkemize bu gururu yaşatan sporcumuza ve hocamıza minnettarız ve başarılarının devamını diliyoruz.

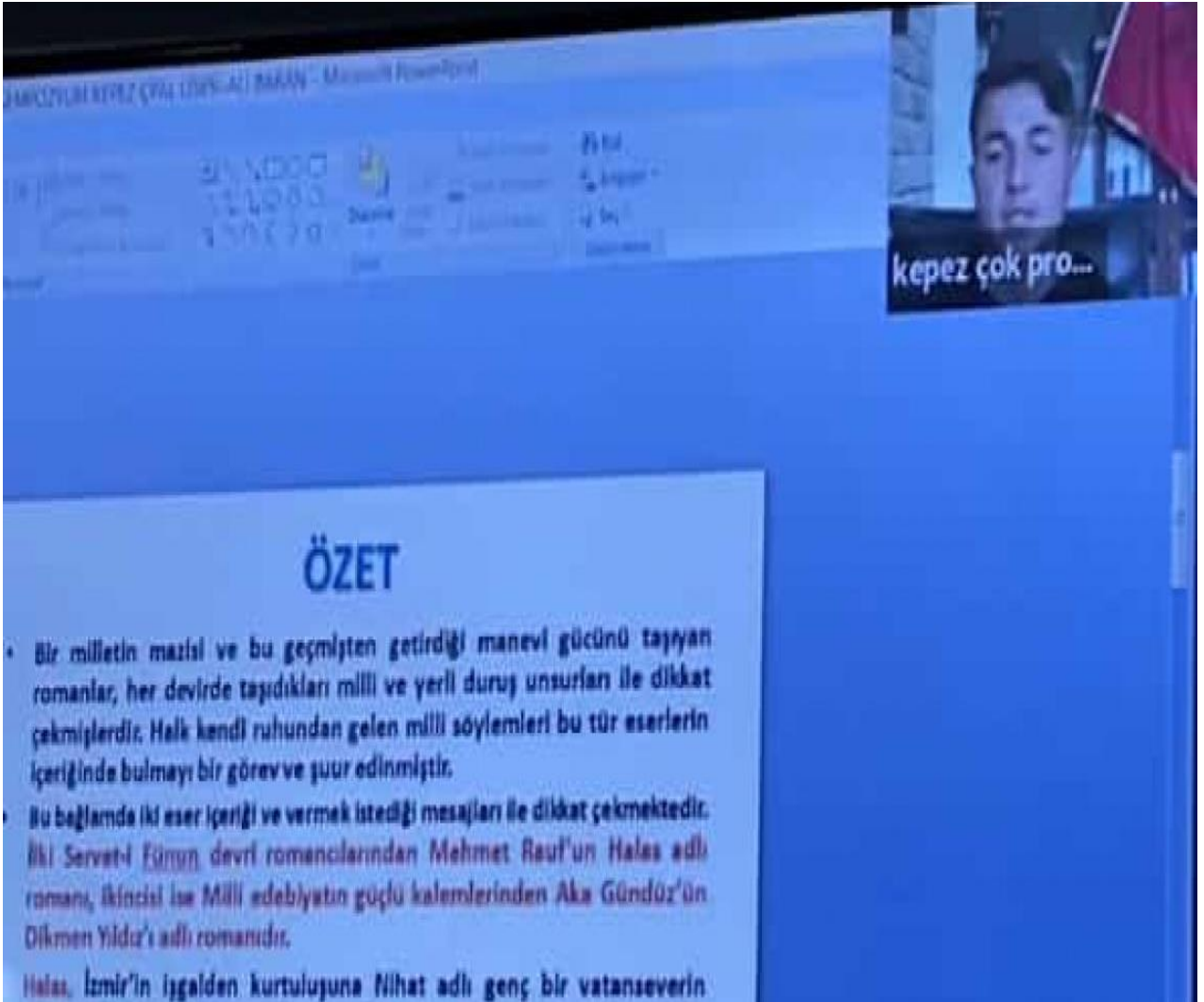
Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

GÖNÜL MERCEĞİNDEN OKULUMUZ

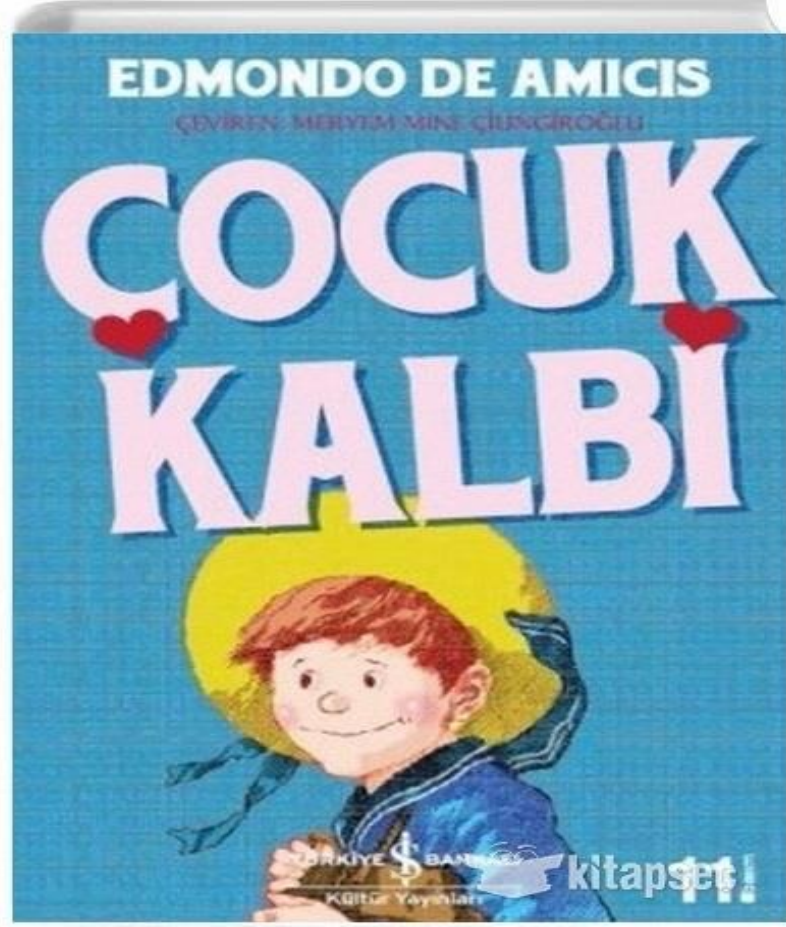
Bir Bilimsel Başarı Öykümüz

Antalya Neriman Erol Yılmaz Sosyal Bilimler Lisesi tarafından düzenlenen *İstiklal ve İstikbalimizin Tacı Türkiye Cumhuriyeti Ulusal Lise Öğrencileri Sempozyumu*'na çevrim içi olarak katıldık. Sempozyumun, Prof. Dr. Güven DİNÇ (Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyesi) başkanlığında düzenlenen 3. oturumunda, 27 Nisan 2023, saat: 13.30'da Okul Müdürümüz Dr. Erdem SEVİMLİ danışmanlığında 11/A sınıftan öğrencimiz Ali Baran POLAT, "*Dikmen Yıldızı ve Halas Romanları Örnekleriyle Cumhuriyet Devri Romanında Milli ve Yerli Duruş Unsurları*" konulu bir [bildiri](#) sundu. Gençlerin milli ve manevi değerlerinin artırılması için bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerimiz sürecektir. Sempozyum <https://www.youtube.com/watch?v=WaM7T-CHqvg>

adresi üzerinden canlı olarak da yayınlanmıştır.

GÖNÜL MERCEĞİ

Üçüncü sınıfa giden Enrico bir günlük tutmaya başlar. Bu sınıfta yeni bir öğretmeni, yeni arkadaşları vardır. Enrico kısa sürede sınıftaki her çocuğun farklı bir hikâyesi olduğunu keşfeder. Bazılarının ailesi çok zengin, bazılarının ailesi ise çok fakirdir. Enrico defterine yazdıkça, okulda sadece dersleri değil hayatı da öğrenmeye başladığını fark edecektir. Hayata daha iyi bir başlangı. Yapmak isteyenler için ideal bir kitap...

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Cengiz Aytmatov'un bütün dünyada geniş yankılar uyandıran bu romanı, yürek paralayan, tüyler ürperten bir haykırıştır. Fakat umutsuz bir çırpınış değil, aynı zamanda tutsaklığa karşı bir meydan okuyuştur... Romanın kahramanı Yedigey Cangeldin, cepheden döndükten sonra, Kazak bozkırlarında küçük bir aktarma

istasyonunda çalışmaya başlar. Burada tanık olduğu ve uzak geçmişine çağrışım yapan olaylar, gerçekte bir siyasi rejimin gümbür gümbür çöküşünün nedenleridir. Aytmatov, kaçınılmaz olan bu çöküşü eserleriyle hızlandıran yazarların basında gelir. Yedigey, ölen emekdar arkadaşı Kazangap'ın cenazesini mezarına götürürken, kendisinin ve milletin geçmişim, acı-tatlı, düşündürücü yanlarıyla bir bir gözlerinin önünden geçirir. O gün 'asra bedel bir gün olur' onun için. Sevdikleri kişinin cenazesini Nayman'ların kutsal mezarlığına götürdükleri zaman, orada bir uzay üssünün kurulmuş olduğunu görürler ve cenazenin gömülmesine izin verilmez. Öte yandan, Rus-Amerikan ortak araştırması sonunda kozmonotlar, uygarlık düzeyi Dünyaninkinden çok daha yüksek bir gezegen keşfederler.

Bu gezegende yaşayanlar dünyalılarla ilişki kurmak isterler. Fakat daha yüksek bir uygarlığı, daha iyi bir yönetimi kendileri için zararlı gören dünyalı yöneticiler bu isteği reddederler. Kurgu-bilime dayanan bu bölüm, eseri asla bir kurgu-bilim romanı haline getirmez. Yazar bu eserinde, geçmiş, bugün ve yarını bir arada gözler önüne sermek ustalığını gösterir... Romanda derin ve temiz aşklar, efsane ve masallar, KGB'nin acımasız uygulamaları, okuru heyecandan heyecana sürükler. Aytmatov, o eşsiz anlatım gücü ile ""insanlarımızı mankurt olmaktan kurtaralım"" mesajını vermektedir. Nedir mankurt? Bunu romanda anlatılan bir Nayman efsanesinden öğreniyoruz: Juan-Juan'lar, tutsak ettikleri genç savaşçılara, akıl almaz bir işkence usulü ile geçmişlerini unuttururlar. Geçmişini unutan tutsak, artık bir 'mankurt'tur. Anasını babasını, çocuklarını bile tanımaz. Yeni efendisinin emriyle ve ona yaranmak için öz anasını öldürmekten çekinmez.. Bu kadar da değil... Aytmatov, birbirinden ilginç ve sürükleyici konuları bütünleştirerek sunmasını en iyi bilen yazardır..."

GÖNÜL MERCEĞİ

Şeker Portakalı'nın sevimli küçük kahramanı Zezé, yine karşınızda. Gözlerinin içi yine ıslık ıslık, yüreği yine sevgi dolu. Bununla birlikte büyümek, ona yeni hüznler getirmiş. Dahası, küçüklüğündeki şeker portakalı fidanı da yok artık. Zezé'yi zengin ve kuralcı bir aile evlat edinmiştir. Bu sayede kardeşlerine göre çok daha iyi maddi olanaklara kavuşmuş, ancak sevdiklerinden uzak kalmıştır. Sevgisizlikle başa çıkabilmesini sağlayan birkaç arkadaşı vardır: Evdeki aşçıları Dadada, okuldaki öğretmenlerinden Fayolle, yüreğine sokulup yerleşen, her ihtiyacı olduğunda ona cesaret veren bir kurbağa ve bir filmde görüp gerçek babasının yerine koyduğu ünlü Fransız şarkıcı Maurice Chevalier. Çok parlak bir öğrencidir Zezé. Şimdi ergenlik döneminde; sinirlidir, huysuzdur. Üstelik sırsıklam âşığıdır.

Şeker Portakalı'nın devamı olan Güneşi Uyandıralım Zezé'nin serüvenlerinin sonu değil. Delikanlı olarak Delifışek'te bir kez daha karşımıza çıkacak.

Kürecikten Doğan Derunî Kalp Ezgisi

Ben Şakir, gözlüklerim şekil!

Aslında normal günler yaşamaya çalışıyoruz ama garip olaylar peşimizi bırakmıyor. Her zaman, olmadık durumlara girip birazcık şans, birazcık zekâ ve çokça takım ruhuyla, hep iyi biten eğlenceli maceralarla havamıza hava katıyoruz. Siz de havalı olmak istemez misiniz? Haydi o zaman maceraya!

Kitap çocuklar ve gençler için zeka yüklü bir maceraya hazırlıyor.

ANKARA ULUS ZAFER ANITI

**19 MAYIS ATATÜRK'Ü ANMA
GENÇLİK VE SPOR BAYRAMIMIZ
KUTLU OLSUN.
104 YIL GURURLA...**